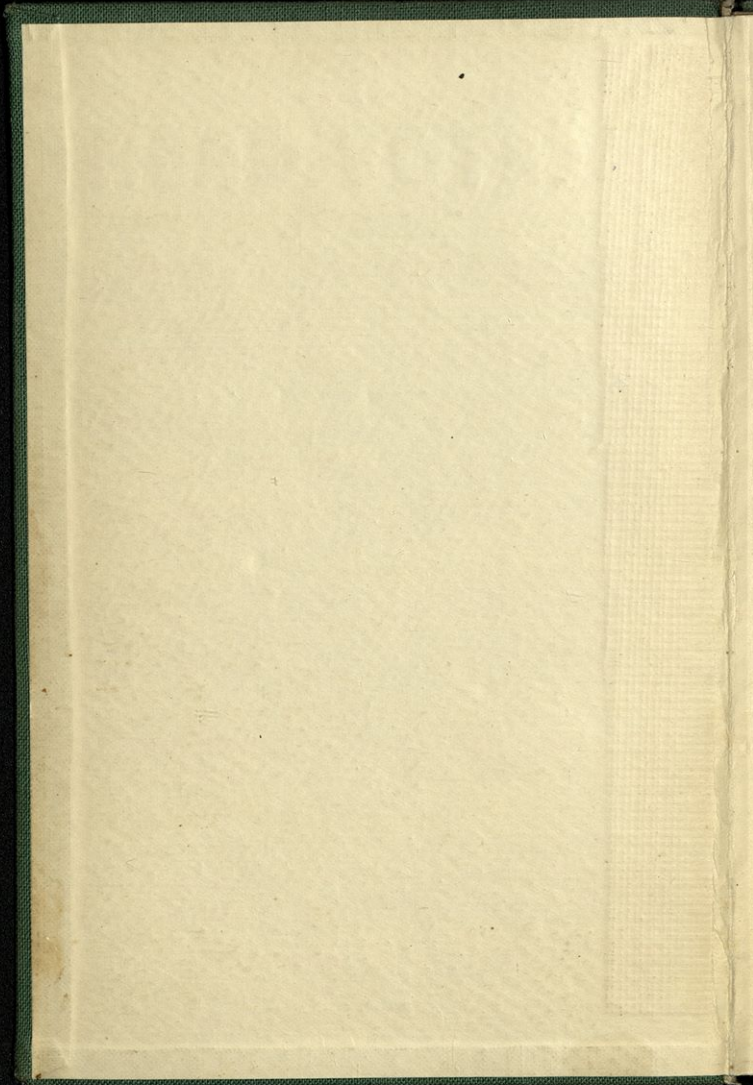

STUDIJSKA KNJIZNICA V MARIBORU

705 / 115

OV ČREH

POČETNOV...
I...
I...
I...

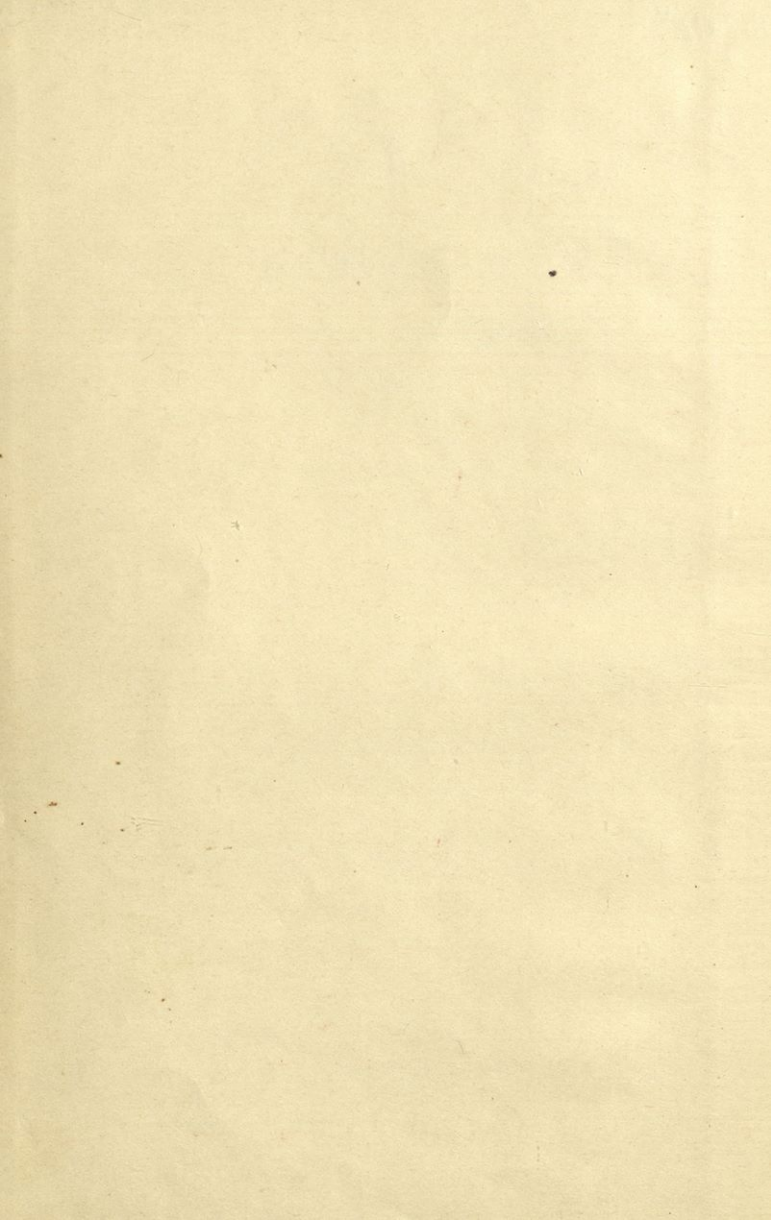

11.2.147

115

27. X. 36

Reinhold
Sebastian
Rieger

O Č E T O V G R E H

O Č E T O V G R E H

POVEST IZ DOMAČIH HRIBOV

1 9 3 6

TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU
PREDSTAVNIK ALBIN HROVATIN

705/115

93260

28. I. 1936

Pri Zvoniku v Podkraju sta bila dva krojača v šteri. To sta bila posebna možaka.

Mojster je bil velik in širok kakor divji mož. Gosti, sivi lasje so mu štrleli na vse strani, kakor od vihre razdejana njiva lanu; čez usta pa so mu visele mogočne ruse. Moral je biti že kaj čez petdeset let. Pisal se je Jurij Močilnik, ljudje pa so mu rekli: mojster Krištof, že zaradi tega, ker je bil tako grozne postave, še bolj pa, ker je svoje besede rad zasolil s »Krištofom«: Oj ti Krištofov štor ti!

Za pomočnika mu je bil Janez Laznik, ki so mu ljudje rekli »kranjski Janez«; pred kakimi dvajsetimi leti je namreč privandral nekod s Kranjskega pa je besede še vedno po kranjsko zavijal. Lepo rdeča lica je imel, na sredi pa droben nos; toda ta nosek je vse zvohal, kar je v treh farah naokoli dišalo ali pa smrdelo.

Tako sta Krištof in Janez vedno imela kaj govoriti, in kadar jima je novic zmanjkalo, sta se obkladala s priimki: »Ti osel!« »Bik! Vol!« »Ti mrha!« — in kdor bi ju ne poznal, bi s strahom čakal, kdaj si skočita v lase. Toda možakarja sta se zakrohotala in spogledala, kakor se dva brata bolj toplo ne moreta. Kajti rada sta se imela.

Sicer Janez ni zlahka prišel do besede. Mojster Krištof je najrajši sam govoril in jezik se mu je sukal ko vreteno in piskal kakor hripave orgle.

»Ti Krištofov štor ti,« je dejal Janezu, »saj se s teboj ne menim. Sam s seboj govorim; tako vsaj vem, da s pametnim človekom govorim.«

Kadar jima je že vsega zmanjkalo, sta začela žvižgati in sta kar cele pol ure žvižgala pesmi in koračnice; bila sta namreč oba tudi godca.

Pri vsem tem pa sta pridno vdevala in šivala in delo jima je šlo hitro od rok. Zato so ju bili povsod veseli.

Pri Zvoniku sta bila danes prvič v šteri.

Stari Zvonik je bil vdovec in se je pred tremi leti priselil s Primorskega v ta kraj. Dolgo sivo brado je imel in bil podoben kakemu preroku iz starega testamenta. Bil je moder in pobožen mož. Posebno rad je prebiral sveto pismo. V črno platno povezano je imel tisto veliko izdajo s slikami, ki jo je dala natisniti Družba sv. Mohorja. Zato je tudi otrokom dal sama svetopisemska imena: starejši hčerki je bilo ime Marta, sinoma, ki sta bila okoli dvajsetih let, Marka in Luka, mlajši, osemnajstletni, pa Marija.

Čedni so bili vsi Zvonikovi otroci, prav posebno pa Marta. Bila je tiho in marljivo dekle — in čim bolj so se fantje ozirali zanjo, tem bolj jim je šla s poti. Ne enega ni bilo, ki bi se bil mogel pohvaliti, da se je kaj pošalila z njim. Zato so ji tudi rekli: »ta resna Primorka«. Nekateri so menili, da pojde k usmiljenkam, čim ji doraste mlajša sestra. Saj so jo videli, da je bila dalj in več v cerkvi kakor druga dekleta in tudi za postrežbo bolnikov je bila tako ročna. Če je kdo v okolici huje zbolel, je ni bilo treba klicati. Kar sama je prišla in bolniki so dejali, da ima tako mehke roke in da ve toliko domačih zdravil, da jim je ljubša od vsakega doktorja.

Taka je bila Marta. Tem bolj živa in polna otroških muh pa je bila njena sestra Marija, ki so jo klicali za Mojcko.

Razen Zvonika in njegovih otrok je bila pri hiši samo še stara dekla Zefa. —

Krojačema je bilo pri Zvoniku prav po volji. Koj prvi dan jima je prinesla Marta, ki je bila za gospodinjo, zvrhan krožnik počojenega mesa in grčo jabolčnika. Opoldne jima je tudi bolje postregla, kakor so jima po drugod.

Pri južini je bilo danes bolj živo ko druge mali. Saj je bil včeraj sv. Urh in pri fari je bila lepa

nedelja s pranganjem in z veliko mašo. Zato so imeli kaj govoriti.

»Ali ste dol na Primorskem tudi tako prangali?« je vprašal mojster krojač.

»O pač,« je odgovorila Mojcka, »procesije smo imeli še lepše in belih deklet je bilo tam več ko tu. Ampak strelcev pri nas ni.«

»Strelci pa so glavna reč, namreč strelci pa mi godci. To se smemo postaviti, he! Tja do Maribora ni take strelske družine kakor je naša — in da bi s procesijo šla in pri procesiji streljala kakor v Mariboru vojaki na Rešnjega Telesa dan. Štirideset mož in nas deset godcev — to ti je cel regiment — moj Krištof, he?«

»Štirideset jih ni bilo,« je ugovarjal Janez in mežiknil s svojimi škilavimi očmi. »Jaz sem pri salvi samo osem in trideset strelov naštel.«

»Hahahaha! Hahahaha!«

»Tele telebasto! Osel! Krokodil! Buča ti kranjska!« je vriščal mojster. »Kakor en pok so jo urezali vse krati. Ali ni res?«

»Res je,« je dejal Zvonik. »Prav po vojaško so jo. Človek se mora čuditi, da tako na en mah pritisnejo.«

»To ti je na komandantu,« se je oglasil Luka, gospodarjev mlajši sin, ki je bil z bratom tudi pri »strelski družini«. »Naš komandant ima glas, da useka ko blisk.«

»In gleda ti, gleda!« je dodal Marka, starejši sin. »Kadar komandira, ti gleda tako, da meniš, prav v tebe se je zapičil.«

»Da, da,« je gostolel krojač, »takega ni, kakor je Dvornikov Tevž. V Beogradu je služil in podnarednik je bil. Oficirji so rekli, da pri vsem polku ni boljega vojaka. Še kapetan ali celo polkovnik bi bil postal, če bi bil pri vojaki ostal.«

»Kaj bo pri vojaki ostal, ko ima grunt in bolnega očeta doma!«

»Seveda! Očeta ima rad, grunt ima rad. Pa s kaplanom sta si kakor brata.«

»Saj se tikata.«

»Kaplan njega že tikajo, Tevž pa kaplana vedno vika.«

»Mladeniško zvezo zdaj ustanavljata in Tevž zbira tudi absolvente kmetijskih šol v posebno društvo.«

»Kako klavrna je bila naša ‚strelska družina‘ pod prejšnjim načelnikom! Odkar je Tevž, je vse ko namazano.«

»Seveda, ko maže,« se je zarežal Janez. »Vsako krat sodček piva! To ti bi prišli vsak dan.«

»Molči, žolna!« ga je dregnil mojster. »Če Tevž plača, plača iz svojega. Ti pa tudi nisi nikoli teš zraven.«

»O ti Goljat stari ti! Saj si tudi ti žrl, da se ti je od rus cedilo.«

»Kaj? Osel! Bik! Mar naj bi Tevža razžalil, če mi napije?«

Stari Zvonik je zmajal z brado in dejal:

»Ali je Dvornik tako denaren, da more sin toliko za pijačo dajati?«

»Denaren, denaren,« je zatrjeval mojster krojač. »Najlepši grunt v naših hribih je njegov, brez dolgogov je in še suhega ima, dvajset repov v hlevu in edinega Tevža — hčeri sta omoženi in izplačani. Staremu je tudi po volji, da se sin postavi; kajti skop ni.«

»Pravijo, da so gor pri Dvorniku radodarni in da siromakom radi pomagajo,« se je oglasila Marta.

»Preveč, preveč! Saj si berači in brezposelni pri njih kar kljuko podajajo. Stari suknjo da, če ga kdo lepo poprosi, Tevž pa še hlače povrh. Pa kaj drobiža izposodijo, da ga jim potem nihče ne vrne!«

»Usmiljeni ljudje so krščanski ljudje. Tevža pa vsi hvalijo«, je dodala stara Zefa.

»Da je Tevž poštenjak, sem koj vedel,« je rekel Zvonik. »Že koj prvo nedeljo potem, ko je od vojakov prišel, je bil pri obhajilu.«

»Res! Ko sveča raven je šel po cerkvi in marsikdo ga niti spoznal ni več.«

»Saj so nekateri še popraševali, kdo da je ta lepi fant,« se je vtaknila Mojcka.

Oče jo je strogo pogledal, starejša sestra pa jo je pokarala:

»Kako pa govoriš, Mojcka!«

»He, Krištof, kaj bi ne smela govoriti, kar vsi ljudje pravijo? Lep je Tevž in možat, posebno še, kadar je kot komandant v strelski uniformi.«

»Malo premlad je še za komandanta.«

»Pet in dvajset! V najlepšem cvetju! Pameti in možatosti pa ima za petdeset let. Zato ga tudi sivi veterani radi ubogajo.«

»Še rajši pa bi ga mladi dekličiči poslušali«, se je zahihital škilavi Janez.

»Da, da, da! Dekličiči pa se oblizujejo po njem ko mačke po masti. Vse se mu nasmihajo in vsaki naj bi kaj povedal. Vsa zatelebana pa je Blazinova Liza. Po vsej sili ga je včeraj hotela za zadnji raj.«

»Pa se ji je pred nosom zasukal.«

»Ta ga ne bo pustila, dokler ga ne dobi.«

»Ta?! Ti Krištofov štor ti! Tevž pa Lizo? Prej se bo mesec z mačko oženil.«

»Ali se Tevž ženi?« je nedolžno vprašala Mojcka.

»Moral se bo. Seveda! Joza, njegov oče, kar naprej boleha; treba jim je zanesljivega človeka pri hiši. Da bi pa Tevža h kapucinarjem vleklo, tega še nisem čul.«

»Kaj meniš, katero bo vzel?«

»Katero? Tega Tevž bržkone niti sam še ne ve. Dobil bo pa vsako, če bo le usta odprl. Edino ena bi ga morda odbila, hehehehe!«

Krojač se je zahehetal in pomenljivo pogledal Marto, ki je rahlo zardela. Zvoniku pa je bilo videti,

da mu ni nič kaj po volji, ker se je beseda tako zasukala. Nagubančil je čelo in pogledal Mojčko pa se pokrižal in molil:

»V imenu Očeta in Sina in sv. Duha. Amen. Bodi Bog zahvaljen! Oče naš...«

Ko je z domačimi odšel iz izbe, je zunaj skregal Mojčko in jo pokaral, kaj se vtika vedno odraslim v besedo, pa še celo v takih rečeh. Dekle se je malo pokujalo; zato jo je oče še bolj trdo prijel.

Medtem sta Marta in Zefa v kuhinji pomili in pospravili. Ker so bili z ravnega seno že zvozili in za ta dan ni nobeno delo posebno naganjalo, je prosila Marta očeta, naj bi jo pustil na goro po česminje; zelo ga je obrajtala kot zdravilo. Oče ji je rad dovolil. Da bi se ubranila vročega sonca, si je zavezala belo ruto, vzela kanglico in z naglimi koraki zavila za hišo skoz les po hribu navzgor.

Vse tiho je bilo v gozdu, po smoli je dišalo, vrhovi smrek so se bleščali, skozi tisoč zelenkastih okenc je migljalo sinje poletno nebo in zlate sončne lučke so se igrale po Martini obleki. Postavno dekle je bila, gosti in polni so bili nje črni lasje, v črnih očeh ji je sanjal mehke mir. Lepa je bila. Ko se je takole vzpenjala navzgor, je bila podobna mestni gospodični; le obleka je pričala, da je kmečko dekle. Na koraku ji je bilo videti, da je vajena hribov, in oddahnila si je šele, ko je po eni uri hoda prišla na jaso na vrhu.

Odtod je bil lep pogled na drugo stran doline. Iznad pisane preproge travnikov in lesov so strmeli sivi vrhovi in beli oblaki so se vozili nad njimi.

Nekaj časa je Marta gledala v to stran. Zdajci pa je prisluhnila. Zazdelo se ji je, da je začula čuden glas. Prisluhnila je še bolj — tedaj se je zopet oglasilo; nekdo je ječal in stokal. Tam levo pri vrhu je moral biti. Za božjo voljo! Gotovo se je kak človek ponesrečil. Zavpila je: »Hojooo!«, od zgoraj pa ji je odgovoril močnejši stok.

Nič več ni oklevala. Udrla je skozi grmovje in šla za jekom. Nekaj minut pozneje je že bila na koncu gozda. Tu za leso je čepel starček in hropel. Stekla je k njemu in spoznala starega Dvornika.

»Za božjo voljo! Kaj vam je?« je vprašala.

»Ali si ti, Zvonikova? Hvala bodi Bogu!« je zasopel. »Pojdi, pojdi mi po gospoda! Umrl bom.«

»O sveta Marija! Kje pa vas boli? Ali ste padli kje?«

»Ne, ne! Srce mi tako razbija, strašno, ne bo moglo dolgo več. Koj srce, srce!«

Pokleknila je poleg njega in ga prijela za žilo, ki mu je močno bila. Potem ga je vprašala:

»Ali vas boli?«

»Ne, nič,« je ječal, »samo bíje in tolče tako, da mislim, zdaj pa zdaj bo počilo — in slab sem — slab — pojdi po gospoda!«

»Menim, da ni tako nevarno. Počakajte!«

Pohitela je na desno v gozd, kjer je šumljal potoček, in napolnila kanglico z vodo. Te mu je dala piti, potem je pomočila ruto v njo, jo ožela, zložila in mu mokro položila na srce. Tri, štiri minute so minule in starček je zasopel:

»O Bog, zdaj mi bo srce obstalo!«

»Nikar se ne bojte, oče,« je opominjala, »bolje vam bo. Srce vam že bolj mirno bíje.«

»Da, da, laže mi je zdaj. Hvala Bogu! Bog ti povrni! Ti si dobra.«

»Kako vam je pa prišlo?«

»Moj Bog, kako? Leso sem prišel popravljat, da bi živina ne mogla uhajati. Pa mi je srce začelo tako razbijati, kar samo odsebič.«

»Vročina pa delo vas je dalo.«

V tem hipu je čula, da nekaj lomasti, in po hribu dol je pritekel Tevž, Dvornikov sin. Že od daleč je vpil:

»Za božjo voljo! Ali se je očetu kaj zgodilo?«

»Nič, nič!« ga je mirila Marta. »Slabo jim je postalo; zdaj pa je že bolje.«

Tevž se je pognal čez leso in obstal pred njima. Velik in zrasten je bil, svetle, kodrave lase je imel, male brke in modre oči. Sklonil se je k očetu in v strahu vprašal:

»Oče, kje vas boli?«

»Zdaj nič več,« je šepetal stari, ki se je medtem dvignil. »Samo slab sem.«

»Mislim sem si, da se je moralo kaj zgoditi, ko vas tako dolgo ni bilo. Zato sem šel gledat.«

»Hudo je bilo. Če bi Zvonikove ne bilo, bi bil umrl.«

»Ne, ne,« je ugovarjala Marta. »Srce se je razburilo — zaradi tega pa še ni treba umreti.«

»Kako ti je že ime? Marta si, kajne? Ti si mi pomagala; znaš kakor doktor. Tevž, zahvali se ji!«

»Bog ti povrni, Marta,« je dejal mladi mož. »Če bom jaz kdaj mogel tebi ali tvojim kaj dobrega storiti, iz srca rad bom storil.«

»Saj vendar ni vredno besede«, se je branila Marta. »Saj je krščanska dolžnost, da pomagamo bližnjemu, kadar je v stiski. Vsakdo bi bil to storil. Zdaj pa morava očeta spraviti domov, da si bodo mogli počiti.«

»Oče, na hrbtu vas bom nesel,« je rekel sin.

»Tevž,« je rekel oče in na jok mu je šlo, »kaj bi počel brez tebe!«

»Nošnja bo za očeta prehuda. Laže jim bo, če jih peljeva,« je menila Marta.

Snela mu je obkladek, ožela ruto in jo zataknila za pas. Začudeno jo je gledal Tevž. Potem je pomagal očetu pokonci in ga krepko podprl. Marta ga je prijela pod drugo pazduho in tako sta ga počasi peljala po travniku gor.

Dvorniku je bilo šestdeset let, prisodil bi mu jih pa sedemdeset. Nekoč je moral biti postaven mož, zdaj pa je bil sključen, lasje in brada so mu bili

beli in lice mu je bilo polno gub. Večkrat so morali počivati. Tedaj je stari vprašal:

»Marta, kakor pravi doktor si! Kje si se tega naučila?«

»Saj vendar nič ne znam,« je odgovorila. »Ena mojih bratrank je usmiljenka. Poleti je prihajala k nam na počitnice in mi je o boleznih pripovedovala. Večkrat sem šla z njo h kakemu bolniku in tu mi je kazala, kako je treba bolnikom streči.«

»Rada jim strežeš, kajne?« je poizvedoval Tevž.

»Res, rada! Lepo je, ako more človek človeku pomagati.«

Tevž se tega odgovora ni razveselil; bogve, kakšnega je pričakoval.

Ker je postala pot ožja, je stari prosil:

»Tevž, naj Marto, naj me sama pelja! Ti me pretrdo držiš, ona ima bolj rahlo roko.«

Sin je ubogal in čudno! — zdaj je šlo hitreje. Od zadaj je videl Tevž, kako nežno je Marta držala očeta in kako varno in krepko se je opiral na njo. Pogledi so mu ves čas viseli na ljubki dekletovi postavi.

Po kakih dvajsetih minutah so prilezli na vrh na Dvornikov dom. Ker so bili vsi v travniku, ni bilo nikogar doma. Marta in Tevž sta spravila očeta gor v izbo, pa sta mu morala dolgo prigovarjati, da je hotel v posteljo. Z žganjem mu je Marta krepko odrgnila noge, dala mu je požirek piti, nato pa naročila, naj počiva in, če le more, naj zaspi — potem jutri ne bo več nobenega sledu o današnji nezgodi.

Da bi se ognila starčevi zahvali, je prijazno pozdravila in naglo odšla. Spodaj jo je povabil Tevž v ‚hišo‘. To je bila velika, lepa soba. V kotu je stala mogočna javorova miza, nad njo je visel križ, na obeh straneh pa dolgi vrsti svetih podob. Skozi pet okenc je sijalo sonce. Stara lesena ura, ki je segala skoraj od vrha do tal, je počasi tiktakala.

»Kako lepa je vaša hiša!« se je zavzela Marta.
»Tako lepa naša ni.«

»A res?« se je namuznil Tevž. »Ali ti smem kaj prinesti? Mleka in sira morda?«

»Ne, ne,« se je branila, »moram domov. Imamo krojača in ob štirih jima moram malo južino dati.«

»Škoda, da ne utegneš vsaj toliko ostati, da bi še šla na očeta gledat! Kako se ti zdijo?«

»Ali jim večkrat tako pride?«

»Že! In ponoči večkrat tožijo, da sape ne do-
bijo.«

»Ali ste že kaj kakega zdravnika vprašali?«

»Da! Nekaj tednov so hodili k temu našemu mlademu; toda pomagalo jim ni nič. Zdaj jih zdravi ona brezniška šintarica.«

»Ta? Ta tu ne bo kos. Jaz bi dejala: pojdi z nji-
mi v mesto h kakemu zdravniku!«

»Ali misliš, da je tako nevarno?«

»Zdaj še ni nevarno. Ampak zanemariti take
bolezni ne smejo.«

»Prav praviš. V mesto jih popeljem. Kako je
hudo, kadar tako lovijo sapo, pa jim človek ne more
pomagati, ko bi tako rad!«

»Da, ko bi človek mogel pomagati, ko bi mogel
povsod pomagati!«

Marta je stopila k oknu in pogledala skozenj.
Lep pogled je bil odtod na hribe okoli in v dolino.
Tam spodaj je bila farna cerkev in šop vaških hiš,
med njimi pa se je vila Bistrica.

»Kako lepo je tu! Niti vedela nisem, da je tu
tako lepo,« je rekla Marta.

»Ali ti ugaja? Pri vas na Primorskem je bilo
še lepše. Pravijo, da niste radi v našem kraju.«

»O pač! Samo tesno je spodaj v dolini. Tu zgo-
raj pa je lepo.«

»Ali ne bi hotela kar tu ostati?«

Pogledala ga je, prvi hip ga ni niti prav razumela, potem pa je zardela in se spomnila, da se ji mudi:

»Iti moram. Zadnji čas je. Če me bosta morala krojača čakati, mi jih bojo oče povedali.«

Niti pozdravila ni. Do vrat je šel za njo. Tam se je še obrnila in potihoma rekla:

»Rada bi vedela, kako bo očetu kaj jutri.«

»Ali ti naj pridem povedat?«

»Ni treba! Saj pridem jutri spet rože nabirat. Bom že kaj izvedela.«

Po teh besedah je odhitela kakor srna. Gledal je za njo, dokler mu je ni breg zakril.

Drugega dopoldne je prišel gospod kaplan na Dvornika gledat. Toda stari je sedel že pred hišo in vlekel iz svoje pipice. Videti je bilo, da mu je boljše, in če bi mu sin ne bil tako branil, bi bil že pri kakem delu.

Duhovnik se je nekaj časa pogovarjal s starim kmetom, potem se je poslovil. Tevž ga je spremil po sadovnjaku dol.

»Tevž,« je začel živahni gospod, ki je bil morda eno ali dve leti starejši od Tevža, »včeraj so prišle nagrade za strelsko tekmo o šentjakobljem. Sijajno, ti rečem! Pravzaprav bi moral z menoj, da jih vidiš.«

»Kaj pa mislite, danes na navaden delavnik! V nedeljo pridem. Kdaj vam je najbolj prav?«

»Kadar je, samo pred pridigo ne. Kaj pa bo z ‚Miklovo Zalo‘? S šentlovrenškim kaplanom sva se menila, da bi šli tja gostovat.«

»Ne vem. Časa nimam.«

»Menda se ne boš v smuk spustil? Take sile ti vendar ni; kaj?«

»Gospod — gospod kaplan! Nekaj — posebnega — bi rad z vami govoril; toda smejali se mi boste.«

»Če je kaj pametnega, zakaj bi se smejal? Da pa Tevž ne bo kozlov uganjal, bi dejal. Torej le kar povej!«

»Vete — vete — oženiti se mislim.«

»Hahaha! To je zares nekaj posebnega. Ali ti je ponoči prišlo na misel?«

»Ne. Že dalj časa imam to v mislih in oče me tudi nagovarjajo.«

»Res, treba vam je gospodinje in nihče se ne bo čudil, če malo pohitiš. Ali že imaš nevesto?«

»Nevesto? Nak, nimam je še. Na piki pa jo že imam; če bi jo le dobil!«

»Dvornikov Tevž dobi vsako. Katero pa misliš?«

»Zvonikovo starejšo.«

»Marto? Dobro si izbral. Oče mi je pravil, da je bila včeraj tu. Ali si kaj govoril z njo?«

»O tem niti besedice. Včeraj bi se tudi ne bilo spodobilo — in upam si tudi ne prav...«

»Kako da ne? Nas eden naj bi sicer v takih rečeh nič ne svetoval in ti tudi nočem nič svetovati. Po mojem pa si izvrstno izbral. Gospod župnik pravijo, da je najbolj pridno dekle v fari. Delavna in gospodinjska je tudi.«

»To že. Ljudje pa pravijo, da je malo prevzetna in da nobenega v našem kraju ne mara.«

»Babababa! Prevzetna pa že ne. Dekliška je in se ne reži kar vsakemu hlačniku.«

»To mi je na njej posebno po volji. Bojim se pa le, da se ji bo za malo zdelo in se ne bo marala možiti k nam v hribe. Tako nekaj imenitnega ima na sebi.«

»Kolikor vem, so imeli na Primorskem res bolj imeniten dom. Brez dolgov so menda tudi tukaj, toda bogatije ni pri hiši. Zato sme biti kar zadovoljna, ako postane Dvornica. S seboj ne bo bogve kaj prinesla.«

»Saj ni treba. Samo njo hočem. Pa pravijo, da pojde k nunam.«

»To so prazne marnje, drugače bi gotovo gospod župnik kdaj kaj omenili. Saj je večkrat pri njih!«

»Ali torej mislite, da bi jo smel pobarati?«

»Nič ne mislim. Ampak to veš sam, Tevž: kdor dolgo meri, ta slabo kaj zadene.«

»Če tokrat zgrešim, pa sploh ne bom več pomeril,« je Tevž po strelsko odgovoril.

»Nikar, Tevž! Takle fant kakor ti se nima kaj bati. Zdaj pa zbogom! In za Mirka boš pri Miklovi Zali, veš!«

Kaplan je skočil čez leso in jo udrl po grabnu navzdol. Tevž pa se je počasi vračal in šel potem pod kopišče kosit. Po kosilu se je sukal okoli hiše in

čakal, da pride Marta očeta obiskat. Ko je do dveh ni bilo, je vzel sekuro in šel dol v gozd, tam mimo, kjer je včeraj našel Marto pri očetu, in po strmi stezi na drugi vrh. Ni dolgo hodil in že je videl nekaj belega, kar se je skozi zelenje bleščalo. Skoraj neslišno je stopil bliže, zagledal belo ruto, bel predpasnik — in že je stal pred Zvonikovo Marto, ki je klečala pod češminovim grmom in obirala nežne, dehteče cvetove v svojo kanglo.

»Dober dan, Marta!« je pozdravil. »Pridna si.«
Planila je pokonci, zardela in rekla:

»Tevž! Bog daj! Kam pa greš?«

»Nikamor. Pravzaprav: tebe iskat. Zaradi očeta sem prišel.«

»Ali jim je huje? Bog ne daj!«

»Ne. Jim je že bolje. So že pokonci in mulijo svojo pipico.«

»Hvala Bogu!«

Pomolčala sta. Nekajkrat je Tevž požrl, potem se je krepko odhrknil in dejal:

»Marta, nekaj bi te rad vprašal, če mi ne boš zamerila.«

»Zamerila?« se je zdrznila napol prestrašena, napol radovedna. »Kar vprašaj!«

»Ali je res, kakor ljudje pravijo, da pojdeš v samostan?«

»V samostan? Za to bi morala imeti poklic. Moj Bog, ljudje pač vse mogoče govorijo. Meni ta misel nikoli ni prišla.«

»Potlej — potlej — mi ne zameri, če ti odkritosrčno povem! Glej, pri nas doma je tako, da moram na ženitev misliti. Rad bi pridno, zanesljivo ženo. Tako, kakor si ti. Zato te baram, Marta, če bi me hotela.«

Vsa rdeča je stala pred njim in trepetala. Šele čez nekaj časa je potihoma vprašala:

»Ali si včeraj prišel na to misel, ker . . . ker —?«

»Ne. Že dolgo sem mislil nate, že več tednov, in da ti po pravici povem, v cerkvi sem molil, naj bi naju Bog združil, če je taka njegova volja.«

S svojimi velikimi črnimi očmi je dekle goreče pogledalo lepega, mladega moža.

»Napol tuja sem še tu in bogve, če bom dobra dovolj zate,« je rekla.

»Jaz pa sem se zmirom bal, da ti jaz ne bom dober dovolj.«

»Izgubili smo precej in bogatije ni pri nas. Za naju z Mojcko ne bo bogve kaj ostalo. Dota ne bo velika.«

»Niti dinarja ti ni treba. Nikoli si nisem želel bogastva. Pridno ženo bi rad, da bi bil srečen z njo.«

»Ko bi te le mogla osrečiti!«

»Ti moreš, ti edina in nobena druga na svetu ne.«

»O ljubi Bog!«

Ko je oklevala, jo je vprašal:

»Ali sem ti zoprn, ali pa imaš kaj drugega proti meni? Povej mi odkrito!«

»Oh ne!« mu je zatrdila. »Saj si ne bi mogla želeli boljšega moža. Če ti naj po pravici povem, tudi jaz sem že mislila nate in ne le enkrat.«

»Potem pa reci: da! Kajne, Marta? Pristrčno te prosim.«

»Zaradi mene: da!« je zašepetala, »toda poprej moram še očeta vprašati. Oče bojo odločili.«

»Seveda morava očeta vprašati! Ali smem priti jutri k vam dol, da jih poprosim za tebe?«

»Ne še. Najprej moram sama govoriti z njimi.«

»Kakor hočeš. Kdaj pa smem priti po odgovor?«

»Morda moreš v nedeljo popoldne mimo nas? Tedaj ti povem, kaj so rekli.«

»Prav. Po večernicah pridem.«

»Kajne, prej pa ne boš nikomur kaj povedal? Prosim te.«

»Nikomur. Še besedice ne. Vse hočem storiti, kar želiš.«

Zopet ga je objela s svojimi toplimi, globokimi očmi.

»Torej, Marta, tvojo besedo imam za gotovo, kajne?« je še enkrat vprašal.

»Da, da, moja besedo imaš,« je odločno zatrdila, »in tudi to je gotovo, da je nobenemu drugemu več ne dam.«

»Marta, ne morem — ne morem ti dopovedati, kako veselje si mi napravila! Ko bi mi danes kdo milijone dinarjev položil sem in ti bi bila zraven teh in jaz naj bi izbiral, niti pogledal bi ne milijonov, po tvoji roki bi segel, ljubo dekle! Tako lepega dne kakor je današnji še nisem doživel.«

Srečno se je smehljala zase. Čez nekaj časa je dejala:

»Zdaj moram domov, Tevž.«

»Ne, ne! Ti ostani!« je hitel. »Že vem, kaj misliš. Saj grem. Kar sva si imela danes povedati, to sva si povedala. Saj bova imela pozneje časa dovolj, da se namarnjeva. Zbogom in Bog ti plati tisočkrat!«

Naglo se je obrnil in izginil po bregu. Dokler je mogla, je gledala za njim. Potem je vzela kanglo in se napotila tudi sama domov; kajti za delo ji ni bilo več. Zdaj ji je legla na obraz zamišljena resnoba, zdaj zopet smehljaj blažene sreče.

Naslednji dnevi so se vleкли za Tevža kakor dolg mesec. V nedeljo ni mogel k prvi maši, k drugi pa je prišel že zgodaj v cerkev. Ozrl se je po ženskih klopeh, toda tega ni našel, kar je iskal. Tedajci pa je nekaj zašumelo mimo njena; Zvonikovi dve, Marta in Mojcka, sta šli po sredi gor k prvim klopem: Marta velika in mirna, Mojcka še napol otroška in živa.

Mladi Dvornik se je moral skoraj siliti, da ni predolgo gledal za dekletoma, posebno za Marto; kajti lepše je ni bilo v cerkvi od nje. Šele ko je stopil kaplan na prižnico in jel evangelij brati, se je zbral. Bila je danes šesta nedelja po binkoštih in pridigar

je govoril o blagoslovu božjem. Tevža je prijel najbolj tisti del pridige, ki je razlagal, kakšnega pomena je blagoslov božji za družine. Med slovesno sveto mašo je molil ves čas za ta blagoslov. Pri tem se niti ni zavedel, da se mu je molitev sukala okoli Zvonikove in da je Boga prosil letó, naj bi bila Marta srečna. Tiho in pobožno so klečali verniki v cerkvi; bili so podobni veliki družini, ki se je zbrala v očetovi hiši. Pobožno so gledali tudi zeleni hribi skozi visoka okna, sončni žarki so se usipali v gostih snopih skoz nje in ožarjali pisane obleke žen in deklet, orgle so mogočno bučale, pevci so ubrano prepevali; vmes pa je zadonel slovesni glas duhovnikov. Tevžu se še nikoli ni zdelo tako domače in lepo v cerkvi kakor danes; skoraj je menil, da hodi Gospod sam med verniki in jih blagoslavlja.

Ko je minulo in so moški že večidel odšli, je Tevž še klečal na svojem prostoru. Tedaj je videl, da je Marta stopila iz svoje klopi. Hiteti je morala, da pripravi kosilo. Ko je prišla mimo Tevža, jo je oblila rahla rdečica. Zdelo se mu je, da ji pogled ni veder, ampak resen in žalosten. Za trenutek ga je obšla skrb, pa se je je naglo otresel. Nekaj časa je še ostal v cerkvi, potem je šel h gospodu kaplanu. Pogovarjala sta se samo o društvenih rečeh. Zaradi ženitve ni kaplan ničesar vprašal, Tevž pa tudi ni kaj črhnil. Saj niti očetu ni ničesar povedal. Gospod je pač opazil, da je mladi Dvornik nekoliko nemiren, pa se je naredil, kakor da ničesar ne vidi. Le ko se je ta prehitro poslovil, se je namuznil.

Pri večernicah je bil Tevž zopet v cerkvi. Zopet je čakal, da so verniki po večini odšli, nato se je napotil k Zvonikovim. Zvonikova domačija je bila kake četrte ure zunaj vasi pod hribom. Da bi se ognil ljudem in marnju, je krenil daleč naokoli in prišel skoz gozd od zgoraj k Zvoniku. Čeprav je prišel od nasprotni strani, so ga vendar opazili; kajti Marta ga je že čakala pred durmi. Povabila ga je v hišo,

ki ni bila tako prostorna kakor Dvornikova, vendar čedna in prijazna; na vsakem oknu je bilo polno cvetja in zelenja. Ko je sedel in jo gledal, kako molči, mu je postalo tesno:

»Kaj ti je danes, Marta? Ali očeta ni doma?«

»Ne. Na vasi so.«

»Kako je z nama?«

»Moj Bog, slabo.«

»Kaj? Ali oče ne dovolijo? Ali imajo kaj proti meni?«

»Ne. Pravijo, da me še ne morejo pustiti od doma. Mojca je še premlada za gospodinjstvo in se mora šele naučiti in navaditi.«

Da je imel stari še drug vzrok, tega mu ni povedala. Ni mu namreč bilo po volji, da je bil Tevž z denarjem tako malo varčen. Zato je hotel še počakati in videti, kako se bo fant storil.

»In kako dolgo bom moral čakati, da te bodo oče pustili?«

»Dve leti, pravijo, ne smem misliti na možitev.«

»Dve leti! To je dolgo. Ali se ne bodo dali preprositi, če jim povem, kako nam je treba gospodinjne?«

»Ne verjamem. Kar oče rečejo, to držijo in se ne dajo pregovoriti... Ti pa, kajne, ti pa ne boš mogel tako dolgo čakati?«

Silno žalostno so se glasile njene besede in v očeh so ji bile solze. Tedaj ga je prevzelo toplo čustvo.

»Marta!« je vzkliknil, »ako mi ostaneš zvesta, te bom čakal deset let. Nikoli ne vzamem druge kakor tebe.«

Od veselja so ji lica zardela.

»Zvesta ti ostanem. Ako tebe ne vzamem, nikoli nikogar ne vzamem,« mu je obljubila.

Ko je segel po njeni roki, mu jo je umaknila in rekla:

»Tevž, dobro si premisli! Ako si zares dava besedo, mora veljati za vse žive dni.«

»Bog mi bodi priča! Velja!« je prisegel.

»Velja!« je vzkliknila Marta in mu ponudila roko.

»Torej sva se zvezala!«

»Za zdaj in vekomaj!«

Kratko in krepko sta si stisnila roki in ju naglo zopet umaknila. Marta se je jokala. Da bi se umirila, je šla iz sobe. Čez nekaj časa se je vrnila in prinesla vrč s kozarcem in krajec kruha.

»Tevž, vsaj malo ti moram postreči,« je dejala in mu nalila.

»Prinesi tudi zase kozarec,« je prosil.

Tedaj je prijela njegovega, ga vzdignila in rekla: »Na najino srečo, Tevž!«

Popila je požirek in postavila kupico na mizo. Tevž je segel po njej: »Na tvojo srečo, Marta, samo na tvojo srečo!« in izpil.

Ta hip so se zunaj odprle duri in po lopi so zaškripali težki koraki.

»Oče prihajajo,« je menila Marta.

Tedaj je potrkalo.

»Naprej!«

Namesto Zvonikovega očeta je stopil v sobo mojster Krištof.

»He, Krištof moj, to je prava družbica, hehehehe!« je piskal. »Tevž, bratec, kaj pa je tebe prineslo sem?«

Marta in Tevž sta hudo zagorela, vendar je Tevž še toliko ostal pri sebi, da se je mogel pošaliti:

»Prav tako bi vas jaz vprašal, stric.«

Mojster Krištof je rad veljal za Tevževega strica, kajti Tevžev oče in krojač sta si bila bratranca.

»Trep, osel! Zakaj hodi nas eden po hišah?« je bevskal mojster. »Zaradi dela seveda. Veš, Marta, z Janezom jutri ne moreva priti. Morava k Brezniku, ker Breznikovi pobi nimajo kaj obleči. Po vsej sili me je stari Breznik, da sem mu moral obljubiti. Samo za jutri, toliko, da najpotrebnejše opraviva.«

»Za en dan ni taka reč,« je menila Marta. »Oče ne bodo kaj nasprotni.«

»Kajne da ne? Povej jim, da sem bil tu! Pojutrišnjem pa spet prideva: na vse zgodaj.«

»Zdaj vam bom pa jaz povedal, zakaj sem tu,« se je oglasil Tevž. »Veste, Marta se razume na boleznih pa sem jo prišel prosit, da mi nameša rož očetu za čaj. Tako duši jih ponoči.«

»Dadadadada, že razumem. Marta zna vse. Zna rože za čaje, ampak tudi kuhati ti zna kakor kraljica.«

»Le norčujte se, mojster!« je reklo dekle in zardevalo.

»Krištof moj! Kar je res, je res. Kakor pri Zvoniku, take hrane ne dobiš po vsem Podkraju. Ko bi še tako medel in suh bil, ti bi človeka zredila in opitala za sedem suhih let. Pa kapljico imajo tudi žlahtno pri Zvoniku.«

»A tako!« se je nasmejela Marta. »Tja pes taco moli.«

Odhitela je in se kmalu spet vrnila s kozarcem, ki ga je nalila in postavila pred krojača.

»Bog nas živi, hočem reči: Bog vaju živi!« je nazdravil mojster in krepko potegnil. »Nikar vama ne bodi sitno! Koga pa naj živi Bog, če ne najboljših ljudi?«

Tevž in Marta sta načela vsakdanji pogovor in krojač jima je sledil. Pri tem pa je ves čas oprezoval in meril zdaj njega, zdaj njo. Čez nekaj časa se je Marta izgubila iz sobe in zunaj skrbno nabrala nekaj rož ter jih zavila v papir. Prinesla jih je Tevžu in mu natanko razložila, kako je treba čaj kuhati in kako jemati. Mladi mož se ji je skoraj preko mere zahvaljeval, potem pa vstal in rekel:

»Zdaj pa moram domov, drugače so oče nevoljni, če me dolgo ni.«

»Počakaj! Pojdem s teboj,« je zaklical krojač. »Izpiti še moram. Ali veš, kateri je največji greh? Pijačo pustiti, kadar drugi zanjo dajo, hehehe.«

Ponudil je kozarec, da mu ga je Marta še dvakrat natočila. Ko je izpil, ga je poveznil na mizo in odšel z mladim Dvornikom. Tevž in Marta sta se mogla le s toplim pogledom posloviti.

Po stezi med polji sta zavila moža. Krojač je ves čas govoril; ko pa sta bila nekaj sto korakov od Zvonika, je prijel Tevža za gumbnico in ga začel spovedovati:

»Tevž, zdaj mi pa odkritosrčno povej: Kaj ti je rekla?«

»Kaj? Zaradi čaja?«

»Hehehe, zaradi čaja! Ta ti je dobra. Pa ne kakega za letanje! Povej, povej, ali sta sklenila?«

»Kaj naj bi sklenila?«

»Ti Krištofov štor ti! Saj sta se vendar o ženitvi menila.«

»Kaj vse si ne domišljate, stric!«

»Poba zeleni, moj ljubi! Nas eden si ne domišlja nič, ampak govori to, kar vidi in čuje. Ali misliš, da imam repi v glavi namesto oči? Ne, moj ljubi. Mojster Krištof ima bistre oči. Zakaj sta potem tako zardela, ko sem nepričakovano treščil med vaju? Zakaj sta se muzala, ko sta o čaju govorila? Zakaj sta se pri slovesu tako neznansko milo pogledala? He? He?«

»O tem jaz nič ne vem.«

»Tatatata! Kar sem videl, sem videl, veš! Le lepo mi priznaj! Sicer oznanim po vsej fari, kje si danes vašoval.«

»Tako čenčasti menda niste.«

»Ampak Marto bom pojutrišnjem spovedal. To jo bom!«

»To vam pa prepovem!«

»Aha, bikec moj, zdaj si se pa izdal. Zdaj pa kar vse po pravici in resnici povej! Potem ostane vsa reč

med nama, med domačimi. Ne bi rad, da prideš ljudem v zobe.«

»Saj ni vzroka zato. Nikar si ne domišljajte reči, ki jih ni!«

»Jaz da si jih domišljam?! Če nočeš nič povedati, pa naj! Zaradi mene skrivaj; jaz vem vse. Ali naj ti vse nadrobim, kar sem na vajinih obrazih bral? Ti imaš Marto rad, ona pa tebe. Oženila bi se rada, pa se je nekje še zataknilo. Kje, tega še ne morem pogruntati. Zdaj pa poslušaj, kaj ti svetujem! Ne vdaj se in ne podaj se, dokler je ne dobiš! Marta ti je zlato dekle, pravi angel ti je, lepa kakor kraljična in pridna od glave do pete in kuhati ti zna, kakor znajo le še pri 'Orlu' v Mariboru, ti pravim. In marljiva je kakor čebela, ni skopa pa vendar varčna, ni klepetava in vendar prijazna — boljše ne dobiš v vsej Jugoslaviji ne, niti v vseh državah Male antante, če veš, kaj je to. Mene bi čudno veselilo, že zaradi sorodstva, če bi mogel na vajino ženitnino.«

»Stric, zapomnil si bom vse, kar ste mi napriddigali,« se je Tevž smejal, »ampak za zdaj še s to pridigo nimam kam. Zbogom!«

Naglo je zavil po stezi v domači hrib. Dolgi, tolsti krojač pa se je počasi zibal proti vasi, se venomer nasmihal in polglasno dejal:

»Le počakaj, poba! Pojutrišnjem se lotim dekleta. Ji bom že tako natanko izprašal vest in niti tako vdel, da bo prav. Potem jih boš pa poslušal, hehehe!«

III.

S starim Dvornikom je šlo na slabše. Neke noči ga je hotelo zadušiti. Kljub temu se ni dal navoriti, da bi se obrnil na kakega zdravnika v mestu. Nekoč je šel Tevž sam v mesto; zdravnik mu je pač dal neka zdravila, dejal pa je tudi, da mora bolnika videti in preiskati. Sinu je oče ugovarjal in se branil:

»Nič ne pomaga. Prav nič ne pomaga. Že vem, kaj mi je.«

Nekega večera ga je prosil:

»Čuj, Tevž, k meni se prestavi in pri meni spi! Tako tesno mi prihaja včasih ponoči, ko sem tako sam.«

»Rad, oče.«

Postavil je svojo posteljo v očetovo izbico in spal odslej pri njem. Zdaj je večkrat ponoči, ko se je zbudil, čul očeta, kako je molil in zdihoval. Izpočetka se je vsako bart prestrašil in vprašal: »Za božjo voljo, oče, kaj pa je? Ali vam ne morem pomagati?« Stari pa je odvrčal: »Nič ni. Hude misli, hude sanje. Le spi, Tevž! Ti moraš ostati zdrav in močen.« Polagoma se je sin navadil na to stokanje, vendar ga je vedno znova vznemirilo in pretreslo. Neke noči je bil oče posebno nemiren. Tisto jutro potem je sinu pri zajtrku dejal:

»Tevž, oženiti se moraš.«

»Se bom že, oče,« je ta odgovoril ves rdeč, »čez kako leto.«

»Kmalu, kmalu! Rad bi še to doživel. Pa bogato moraš vzeti, prav bogato.«

»Zakaj bogato? Saj z denarjem ni sreče.«

»Pač, pač. Naši kmetiji je potrebna taka, ki ima mnogo, mnogo denarja.«

»Tega ne razumem, oče. Saj vendar dobro stojimo, dolgovi pa tudi ni.«

»Ne, dolgov nimamo; šele nam so dolžni. Jaz bi pa le rad tako snaho, ki je bogata.«

»Zdaj zares ne vem, kodi ga je. Vi vendar nikoli niste bili na denar in ste vsakemu radi pomagali.«

»Res je. Prosim te pa le, da pripelji bogato k hiši.«

»Ne zamerite mi, oče, ker sem doslej skrival: vzel bom Zvonikovo starejšo — in nobene druge ne!«

»Zvonikovo? Marto? Ali te mara?«

»Da; dve leti moram še počakati. Zavezala sva se in to drži.«

»Moj Bog, moj Bog, to bo zdaj narobe,« je stokal stari.

»Zakaj, oče?« se je sin zavzel. »Ali vam Marta ni po volji?«

»Že, že. Pridna je. Ali — ali — imela ne bo bogve kaj. Pri Zvonikovih ni bogatije.«

»Kaj vam je toliko na denarju? Neki vzrok morate imeti. Povejte mi, oče!«

»Prepozno je; nič več ne pomaga. Jutri ti povem, jutri — ali pozneje kdaj.«

Stari pa ni črhnil o tem niti drugi dan niti naslednje dni. Z vsakim dnem pa je rastlo njegovo razburjenje in odslej ni imel več miru ne podne ne ponoči. Tevž je večkrat naprosil kaplana, da je prišel očeta obiskat; kadar je bil s tem, je bil dobre volje in nikoli ni kaj česa omenil, da ga tišči.

Komaj pa je nekega večera legel, ga je začelo strahovito dušiti. Tevž je hotel takoj hlapca po gospoda poslati. Tedaj je očetu na hitro zopet odleglo; vso noč pa je molil in ječal, da bi se bil kamnu smilil. Drugi dan je hodil nemirno sem in tja, iz ene sobe v drugo, iz hiše na gumno in z gumna nazaj v hišo. Kadar je počival, je zaril glavo med dlani in strmel pred se. Ta večer je ostal dalj časa pokonci. Tedaj je rekel sinu:

»Tevž, jutri pojdeva k dohtarju v mesto. Z menoj pojdeš, kajne?«

»Seveda!« se je sin skoraj razveselil. »Ali pa boste mogli, oče? Ali niste preslabi?«

»Danes sem že spet pri moči. Če bo pa treba, si najameva fijakarja.«

Noč je prebil še kar mirno. Zjutraj se je oblekel po praznje, se dobro najedel, potem pa se odpravil s sinom na pot. Ko sta šla po travniku dol, se je Tevž očetu čudil, ker je ta večkrat obstal in se ozrl na dom. V gozdu je precej strumno korakal, zdaj in zdaj pa se mu je izvil iz srca globoko vzdih. Sredi brega je zavila pot na položno jaso, odkoder je bil lep pogled nazaj k Dvorniku in dol na vas. Na kraju jase je stal star križ, poleg tega čudna kamnita klop, v kateri je bilo polno križcev vdolbenih. Tu pri tem križu so počivali pogrebci s hribov, na klop pa so polagali krsto z rajnim ter pomolili pet očenašov za mir njegovi duši.

Prav tu pred križem je obstal stari Dvornik in dolgo gledal gor na svoj dom, ki se je z belimi zidovi in prijaznimi okni svetil kakor gradič. Potem je sedel na kamnito klop.

»Marija Devica!« se je Tevž silno prestrašil, »kaj delate, oče? Vstanite, vstanite!«

»Zakaj? Saj si tu prav tako počijem kakor kje drugje,« je odgovoril stari ravnodušno.

»Oče, saj vendar veste . . . kdor na to klop sede, mora umreti.«

»To je prazna vera. Umreti moramo vsi; za marsikaterega bi bilo bolje, ko bi bil mlad umrl.«

»Oče, oče, vstanite! Lepo vas prosim.«

Stari pa se niti ganil ni z mesta, ampak je venomer strmел gor domov. Izenada so mu pritekale svetle solze po razgubanem licu. Z neznansko hripavim glasom je začel moliti:

»Gospod, daj mu večni mir in pokoj! Gospod, daj mu večni mir in pokoj! Gospod, daj mu večni mir in pokoj! Tevž, moli z menoj! Gospod, daj mu

večni mir in pokoj, večna luč naj mu sveti! Moli, Tevž, moli!«

»Za koga molite, oče?«

»Za sebe molim, za sebe. Gospod, daj mu večni mir in pokoj in večna luč naj mu sveti!«

Sin je ves iz sebe zakričal:

»Oče, vam se meša. Pojdiva domov, domov!«

»Nikoli nisem bil tako jasen v glavi kakor danes,« je zavpil stari, nato pa s pohlevnim, skoraj ihtečim glasom nadaljeval: »Glej, Tevž, kadar sem šel tod mimo, sem se večkrat spomnil, da me bodo kdaj tod mimo nosili pogrebci. Gotovo bi se zbralo še več ko sto znancev in prijateljev in tu bi stali okoli moje trugve in bi molili: Gospod, daj mu večni mir in pokoj! To bi bila lepa pogrebščina... Toda te ne bo. Mene ne bodo nosili tu dol. Danes odhajam in se ne vrnem več. To je danes moja pogrebščina. Zato molim sam za sebe pri tem našem domačem križu: Gospod, daj mu večni mir in pokoj!«

»Oče, vam se meša; hudo ste bolni,« se je tresel sin. »Zdaj pojdeva domov. Pojdite, oče!«

»Ne, Tevž! K dohtarju pojdeva v mesto, pa ne k tistemu, ki je za bolnike; k tistemu na sodnji pojdeva. Ko temu vse povem, mi bo dal drug dom in — in Dvornik ne bo več Dvornik.«

»Oče, vročino imate. Pojdite z menoj! Ne govorite zdaj več!«

»Naj ti povem, Tevž; drugače ne bom mogel mirno umreti. Danes ti moram nekaj povedati, kar bi ti bil že davno moral. Oh!«

Tedaj je zdrknil starec na kolena in s sklenjenimi rokami in z jokavim glasom prosil sina:

»Tevž, Tevž, ljubi Tevž, odpusti mi, odpusti mi! Tvoj oče je velik grešnik.«

»Oče,« je zavpil sin, »vi ste ob pamet.«

Prijel ga je pod pazduho, ga posadil na klop, sedel tudi sam zraven njega in ga objel.

»Tevž,« je stokal stari, »naj ti povem! Danes ti bom mogel, drugič kdaj ne več.«

»Doma bova govorila.«

»Ne, ne! Tukaj, zdaj... Tiho bodi in poslušaj, kaj ti povem... Dvornikova domačija... ni naša. Nismo je... nisem je dobil po pravici.«

»Oče, saj se vam meša.«

»Ne! Vse je res, kakor ti pravim. Ne morem z grehom na oni svet. Strah me je pred božjim sodnim stolom. Od tega strahu je vsa moja bolezen.«

Zdaj se je mladi mož zdrznil.

»Za božjo voljo, oče, kaj bi vam moglo biti tako na duši?«

»Dvornikovo ni moje.«

»Čigavo pa potem?«

»Jurijevo, krojačevo.«

»Kaj, Krištofovo? Kako vendar? Saj ste je po stricu podedovali.«

»Da, ker testamenta ni bilo. Ampak testament je bil, samo skrnil ga je nekdo.«

»Kdo? Vi gotovo ne! Kajne, vi ne?«

»Ne, jaz ne. Vedel pa sem zato in dobiček sem imel od tega.«

Tevž se je tresel. Čez nekaj časa je rekel:

»Oče, zdi se mi, da ste si nekaj v glavo vtepli — kakor otroci, ki se bojijo praznih strahov.«

»Da, strahovi so to, pa ne prazni, ampak grozni strahovi. Noč in dan so za menoj. Strahovi, strahovi, ki po vsaki krivici pridejo. In krivico sem storil, hudo, hudo krivico.«

»Jaz tega ne verjamem in ne morem verjeti.«

»Ko ti pa prisegam, da je res! Popraviti jo moram. Tako ne morem umreti. Strašno bi bilo, ko bi prišel tak pred sodbo živega Boga.«

Nekaj časa sta molčala. Potem je stari proseče spregovoril:

»Tevž, naj mi, naj govorim! Povedati ti hočem, kako je vse prišlo.«

»Tedaj povejte, oče, če mislite, da je tako prav!«

Zdaj se je stari izpovedal, kako si je nakopal težki greh. Večkrat si je moral globoko oddahniti in si obrisati čelo. Takole se je vse zgodilo:

Temelj in podlago za blagostanje na Dvornikovi kmetiji je položil Tevžev praded, ki je živel še pred kakimi šestdesetimi leti. Ta je imel samo dva otroka: sina Jozeja in hčer Nano. Ko je bilo hčeri štiri in dvajset let, je proti očetovi volji vzela nekega obrtnika v Dobrijah in dobila le pet sto rajniš dote. S tem denarjem sta si kupila majhno branjarijo, najeti pa sta si morala še precej denarja na hišo. Zaradi tega dolga si vse življenje nista mogla prav pomagati in sta doživela le malo srečnih in veselih dni. Le eno veliko veselje jima je bilo v kratki dobi njunega zakona: ko se jima je v drugem letu rodil sin, ki sta mu dala ime Jožef. Ta je bil sedanji stari Dvornik, Tevžev oče. Še preden je izpolnil sin sedmo leto, je prišla branjarija na kant in starša sta kmalu nato pomrla. Zdaj ga je vzел ujec Jozej, ki je po očetovi smrti gospodaril na lepi Dvornikovi domačiji, k sebi za svojega. Pri hiši pa je bila še neka sirota, petletna Cencka, ki se je je bil že stari usmilil in jo sprejel za rejenko. K tema dvema je prišel pozneje še tretji, namreč nezakonski sin mladega gospodarja, po imenu Jurij, poznejši krojač »Krištof« . . .

Jozej, sedanjega starega Dvornika ujec, je bil čudak in se kljub lepi domačiji ni oženil. Najbrž je bilo tako, da tiste, ki bi jo bil rad, vzeti ni smel, dokler je oče živel, pozneje pa je dobil ni več. Otroke, ki so bili pri hiši, je imel rad, največ ljubezni pa je kazal Jozanu, svoje sestre sinu. Temu in Cencki ni rekel nikoli žale besede, čeprav bi prav Cencki bilo večkrat treba šibe. Če sta jo učitelj ali gospod kaplan tožila, da je lažniva, lahkomiselna, da, celo kraji vdana, je gospodar samo z glavo zmajal, napravil pa ni nič. — Bolj strogo pa je držal Jurija, svojega nezakonskega sina, ki je bil večji in močnejši od bra-

tranca Jozana. Jurija je jemal k vsakemu delu, ga komandiral in učil in nikoli ni bil prav zadovoljen z njim. — Ti trije otroci so rastli, delali na polju, v hlevu in na gumnu in bili namesto hlapcev in dekel. Med seboj so se razumeli, kakor da so si res brat in sestra. Edino Cencka je imela včasih svoje skrivnosti in že z dvajsetimi leti se je spečala z Blazinovim na vasi, ki jo je pozneje vzel.

Ko je Dvornik prekoračil petdeseto leto, je jel bolehati; imel je vodenico. Poldrugo leto se je korenjak žilavo branil bolezní, potem je šlo z njim hitro h kraju. Ko so ga sprevideli, so ga gospod vprašali, če je napravil testament; rekel je, da je že vse uredil. Zadnja dva tedna je tako oslabel, da je moral biti vedno kdo pri njem. Največ je bila Cencka, da je bilo kar čudno, s kako skrbjo mu streže. Nekaj dni je še brskal po svojih papirjih, potem pa je tako opešal, da sploh ni več vedel, kaj se okoli njega godi.

Neki večer pred Dvornikovo smrtjo je prišla Cencka k Jozanu, gospodarjevemu nečaku, in mu rekla, da ji je slučajno prišel testament starega v roke in da ga je prebrala. V tem je zapisan Jurij za dediča, Joza pa dobi štiri tisoč rajniš, ona, Cencka, pa samo tisoč. Ko je Joza to čul, ga je kar spreletelo. Saj so mu vendar vsi ljudje že pošepetavali, da dobi on Dvornikovo domačijo, in tudi sam je bil o tem prepričan. Zato zahrbtni Cenci ni hotel prav verjeti. Ta pa je šla in se koj spet povrnila, potegnila iz žepa neko pisanje in ga podala Jozanu. Res, to je bil testament njegovega ujca, šele pred štirinajstimi dnevi ga je napisal, kakor je pričal datum, in vse je bilo res tako, kakor je povedala. To ga je silno potrlo, kajti vsi lepi upi so mu splavali po vodi. Čez nekaj časa je rekla zvita Cenca:

»Sramota je, da so tebe postavili za onega pankrta. Najbližji sorodnik si ti in po pravici in postavi bi moral ti biti Dvornik, ne pa Jurij.«

»Jurij pa je ujčev sin«, je odvrnil Joza.

»Pankrtski! Taki otroci nimajo pravice, to vendar veš.«

»Kaj hočem! Ujec lahko naredijo, kakor hočejo.«

»O, dá se že drugače tudi narediti! Ko bi testamenta ne bilo, bi bil ti edini dedič in po zakonu bi bilo vse tvoje. Veš kaj, Joza? Obljubi mi, da mi daš tri tisoč rajniš — pa bo testament izginil in nihče ga ne najde.«

Cenca se je prav takrat ženila z Blazinom. Toda ta je na svoje zadolženo posestvo mogel vzeti le tako, ki je imela dovolj denarja.

Joza je čutil, da mu je vsa kri udarila v glavo, ko je čul Cencin hudobni načrt. Nekaj časa je pomišljeval, potem pa rekel:

»Ne, lumparije pa ne!«

»Saj tebi ni treba nič,« ga je nagovarjala, »vse bom jaz. Lumparija pa to tudi ni. Ujec nimajo pravice, da sprevrnejo vse zakone in postave. Preudari, Joza, jutri se zmeniva!«

Vso noč Joza ni mogel zatisniti očesa. Hudo se je upiral skušnjavi, in zjutraj je bil trden, da se ji ne vda. Prišla pa je zopet Cenca in ga namarnjevala in mu pravila, kako bi bilo, ko bi bil najbogatejši, najuglednejši kmet daleč na okoli. Tako pa bo moral od hiše in Jurij se bo razkošatil. S tistimi borimi tisočaki si bo mogel kupiti komaj kako kočjo in nekaj pedi zemlje kje v kaki odrti strmini. Ljudje pa se mu bodo smejali, češ: prav mu je!

Tedaj sta napuh in lakomnost prevpila vse dobre sklepe v njem: obljubil je Cenci tri tisočake, če testament izgine . . .

Drugi dan je Dvornik umrl. Že jutro na vrh je prišel župan z dvema občinskima možema, da poiščejo testament. Predejali so vse papirje rajnega, vse kote so preiskali, vendar niso ničesar našli. Čudili so se, da ni testamenta, in ko so odhajali, so menili: Je bil pač čudak.

Zdaj je šlo vse svojo pot, kakor jo kažejo paragrafi. Sodišče je postavilo Jozana, Dvornikovega nečaka, za edinega dediča, Juriju in Cenci ni priznalo ničesar. Tej je čez nekaj časa Joza plačal tistih tri tisoč in Cenca se je omožila z Blazinom. Zaradi dote je rekla, da ji je rajni Dvornik že poprej podaril večjo vsoto denarja. Jurij, ki po svojem očetu ni dobil niti počenega groša, se je bridko žalil in ni hotel več pri hiši ostati, ampak se je šel za krojača učiti. Preden se je spravil, mu je Dvornik dal dva tisoč rajniš. Ubogi, dobri Jurij je bil ves iz sebe in se svojemu dozdevnemu dobrotniku ni mogel dovolj zahvaliti. Nikoli ni mogel Dvorniku pozabiti, kako dobrotljiv mu je bil, ostal mu je najzvestejši prijatelj in ko se mu je rodil sin, je naprosil Dvornika za botra. Z Blazinovo Cenco pa je imel Dvornik križe. Zopet in zopet je prišla po denar na posodo. Če ni več rad dal, mu je namignila, češ, da je vso bogatijo njej dolžan. Sicer pa: saj mu vse povrne. Dobil pa ni od nje niti pare. Tako je dolg rasel in narasel in zdaj ga je bilo že za kakih dvajset tisoč dinarjev. Kakih petnajst njenih zadolžnic je hranil v omari, toda vse jih lahko zažge; vrnila mu itak ne bo nič. Niti opominjati je ni smel. — — —

Vse to je pripovedoval oče Dvornik sinu Tevžu; večkrat je težko zahropel, zaihtel in zastokal, in ko je končal, je s solznimi očmi rekel:

»Tevž, kaj praviš zdaj? Kajne, da sem hud grešnik? Zaničuj me, zapusti me; nič ti ne zamerim!«

»Zdaj šele prav ostanem pri vas,« je rekel sin, ki ga je očetova spoved pretresla; »smilite se mi, moj ubogi oče.«

»Da, da, ubog sem in nesrečen. Kar sem Dvornik, nisem imel srečne ure. Ne, ni res! S tvojo materjo sem bil srečen, zelo srečen, in ti si mi bil veliko veselje in dekletu tudi, Trezika in Nančka. Toda vest mi ni dala nikoli miru. Mnogo, mnogo sem razdal med uboge in sem upal, da bom krivico popravil.

Večkrat sem sam sebe tolažil, da jaz nič hudega nisem storil, storila je Cenca. Ali to je prazna tolažba! Dokler je mati še živela, je bilo bolje; odkar pa je umrla, me silno tišči. Vedno vidim večnega Sodnika in pekel odprt; v sanjah mi prihaja Nana, tvoja mati, in me opominja: Joza, Joza, popravi, drugače se ne vidiva! Strašno je to, Tevž, ti si misliti ne moreš, kako strašno je.«

Nekaj časa sta molčala. Stari se je tresel kakor trepetlika, mladi pa je bil bled ko zid. Tedaj je oče zavpil:

»Tevž, tega vendar nočeš, da pridem v pekel. Kajne da ne, Tevž?!«

»Ne, ne, ne, oče!« je zahripal sin. »Zaradi tega ne smete trpeti, oče!«

»Tedaj boš ti revež, Tevž, tebi ne ostane nič več.«

»Revščina ni najhujše.«

»Najhujše ne, gotovo ne. Hujša je sramota. Zaradi mene je vseeno. Ali da boš ti zaradi mene ob dobro ime, to, to, to me strašno boli.«

Tevž je prijel očeta za roko in rekel prisrčno:

»Pomirite se, oče! Zdaj se bova po pameti zmenila. Kaj pravite, kaj bi bilo, ko bi Juriju, krojaču, vse povedala in lepo vse z njim uredila?«

»Nikar, nikar!« se je branil stari. »Še v oči bi mu ne mogel pogledati, kaj šele svoj greh priznati. Saj bi tudi nič ne pomagalo, nič, nič...«

»Jurij je dober. Morda bi se dalo z njim tako napraviti, da bi bilo na vse kraje prav.«

»Tega ne bo mogel, ne bo. Otroka ima: sina financarja z revno plačo in hčer. Že zaradi otrok ne more nič popustiti.«

»Poizkusiti bi mogla.«

»Ne, ne! Prosim te, Tevž. Od sramu bi me bilo konec, ko bi me Jurij pogledal s svojimi velikimi očmi.«

»Kaj boste potem, oče?«

»Na sodnijo pojdem in jim vse povem. Sodnija bo že napravila, da bo prav.«

»Potem se bo vendar razglasilo in ljudje bodo vse izvedeli.«

»Moj Bog, saj drugače ni mogoče! Da mi le z Jurijem samim ni treba govoriti! To bi mi bilo najstrašnejše.«

Zopet sta umolknila. Tevž je stisnil obrvi in napeto premišljal. Potem je rekel odločno, skoraj osorno:

»Pred sodnike ta reč ne sme priti, oče!«

»Mora, mora,« je stokal stari. »Dovolj sem trpel vse življenje. Na večno ne morem trpeti, na večno ne.«

Sin je nekoliko preudarjal, nato pa spregovoril:

»Poslušajte, oče! Nikomur ni treba o tem nič vedeti. Midva sama bova vse uredila.«

»Kako? Kako?«

»Prepisali mi boste domačijo.«

»Seveda tebi. Komu pa? Dekleti sta svoje dobili, vsaka petdeset tisoč. Izplačani sta.«

»Potem vzamem jaz vso stvar nase. Odslej je to moja zadeva. Čujete, oče? Moja! Vi ste je odrešeni.«

»Kaj, ti? Ti? Ti hočeš... Toda Jurij mora priti do svoje pravice.«

»Vse mi povrnem. Še pare ne bo utrpel.«

»In povedal mu ne boš, dokler bom živ?«

»Ne, dokler ste živi, in tudi potem ne. Nikoli!«

»Kaj praviš, Tevž? Kako se boš tega lotil?«

»Zaupajte mi, oče, in nič ne sprašujte! Že vem, kako.«

»In za goljufijo ne bo nihče zvedel?«

»Nihče nikoli! To vam sveto obljubim.«

»Tevž! Tevž!« je kriknil oče.

Iznenada je sklonil glavo na sinovo ramo, krčevito se ga je oklenil, iz prs pa mu je zahroplo.

»Ježeš Marija! Oče, kaj vam je?« se je sin prestrašil.

Pol minute je stari še hropel in strmel v sina s široko odprtimi očmi. Potem si je globoko oddahnil in zašepetal: »Moj Bog, zdaj sem mislil, da bom umrl. Srce mi je obstalo in pred očmi mi je bilo vse temno.«

Naglo je potegnil sin iz žepa steklenico žganja.

»Nate, oče, pijte!«

Stari je malo goltnil; videti je bilo, kakor da se bo začel kozlati. Čez nekaj časa je dejal:

»Hvala Bogu, zdaj mi je odleglo.«

»Da bi le doma že bila!« si je v strahu želel sin.

»Ne, Tevž, domov ne pojdeva. Peljala se bova v mesto k dohtarju. In še neki drug opravek imam.«

»Preveč vam bo, oče.«

»Ne, navzdol grem laže kakor navzgor.«

Sin mu je pomagal, da je vstal, in ga nekaj pota še podpiral, potem pa je šel oče sam do vasi. V krčmi 'Pri pošti' je pojedel skledico tople juhe in popil kupico vina. To ga je okrepčalo, da se je brez težav pripeljal v mesto. Tu sta takoj šla v bolnišnico k zdravniku. Ta ga je skrbno preiskal in dejal, da ima hudo srčno napako, ki jo je dobil ali od prevelikega napora ali pa od prevelikega razburjenja. Naročil mu je, da se mora zelo varovati, ne sme hoditi v hrib, niti po stopnicah ne, da, še pripogibati se ne sme. Zapisal mu je neke kapljice, ki naj jih jemlje, kadar ga bolezen huje napade.

Tevž je zdravniku že na licu bral, da za očeta ni več mnogo upanja; to ga je močno potrlo. Stari pa se ni prav nič zmenil. Od zdravnika sta šla k »Dalmatincu« in se pokrepčala. Nato je hotel oče v samostan. Tu je šel k nekemu staremu patru v celico in ostal pri njem več ko eno uro. Ko se je vrnil, je bil videti zdelan, oči pa so mu gledale mnogo bolj vedro ko prej.

»Tevž,« je zašepetal, »zdaj mi je lahko. Kakor da bi mi bil vzet mlinski kamen s srca, tako se mi zdi. — Kajne, Tevž, nate se smem zanesti?«

»Popolnoma, oče! To je zdaj moja reč. Na svojo vest sem jo vzel, oče.«

»Da, priden si, Tevž, hvala Bogu! Bog ti bo povrnil, Tevž.«

Zvečer sta se vrnila. Težavna je bila pot od Podkrajja v hrib. Čeprav sta vsakih deset, dvanajst korakov počivala, je starega vendar tako dajalo, da sta hodila dve tolsti uri do doma. Tu je očeta zopet hudo prijelo, toda zdravnikove kapljice so mu hitro pomagale.

Odslej je ostajal Tevž večidel doma pri očetu. Ta mu je dal vse listine, da jih je sin uredil, in spisal testament. Za čudo se je počutil zdaj stari Dvornik mnogo bolje. Dolgo pa to ni trajalo; konec meseca kolovoza ga je začelo zopet huje grabiti okoli srca in starec je zelo oslabel. Želel je, da pridejo gospod; pobožno se je spovedal in sprejel sveto popotnico ter se popolnoma vdal v voljo božjo.

Tevž je še zmirom upal, da bo zdravnik mogel kaj pomagati, in je še večkrat šel v mesto k njemu. Ta pa je rekel, da se čudi, da bolnik še živi; kajti tako hude srčne napake ni več mogoče pozdraviti, jedva če je mogoče olajšati bolečine. Zato je prav, da je vsak dan pripravljen na smrt.

Nekega dopoldne v septembru je prišel mladi Dvornik mimo Zvonika. Ko je videl, da so duri odprte in se iz dimnika kadi, je stopil v hišo. Marta, ki je bila v kuhinji, je čula korake in hitela gledat, kdo pride. V preprosti, pa čedni delovni obleki je bila skoroda prav tako lepa kakor v nedelni. Ko je zagledala mladega moža, je zardela in vsa zmedena rekla:

»Tevž? Dober dan! Ali si k nam prišel?«

»Pravzaprav ne,« je odvrnil. »Pot me je pripeljala mimo pa sem malo pogledal k vam. Kje so vaši ljudje?«

»V travniku so vsi. Popoldne bomo otavo vozili, zato moram prej skuhati.«

»Ali imaš kaj časa zame? Nekaj bi te prosil.«

»Seveda,« je pritrdila in ga peljala v družinsko sobo. »Vesela sem, če ti morem kaj storiti.«

Ko se je usedel, je rekel:

»Ne bom te dolgo motil. Glej, tu sem si napisal nekaj rož in koreninic! Napovedala mi jih je stara Klužarica; pravi, da bi očetu dobro dele.«

Marta je pregledala listek.

»Da,« je dejala, »za srce so. Menda bom imela vseh nekaj. Kako pa je očetu?«

»Nič kaj dobro. Krči so vedno hujši; ne smem jih pustiti ne podne ne ponoči same.«

»Moj Bog, kako se mi smilijo!«

»Tudi meni. Tako hudo jih je gledati, ko jim ne morem pomagati!«

»Rada bi prišla, da bi ponoči bila pri njih. Pa ne morem. Ljudje bi si brusili jezike.«

»Kako rad bi te prosil! Pa imaš prav. Zdaj grem tja h Gradišniku po Trezo, po sestro, da pride očetu streč.«

»Ali pa bo Gradišnica mogla?«

»Menda da; saj nima otrok. Dve noči je bila Osojnica, moja druga sestra; toda Nana mora domov k svojim trem malim otrokom.«

»Ko bi le mogla tvojega očeta obiskati! Pa tudi to se ne spodobi. — Veš kaj, Tevž? Dve steklenici dalmatinca ti pripravim in tiste rože zraven. Ko se vrneš, vzameš vse s seboj. Pa očeta lepo pozdravi! Reci jim, da jim želim skorajšnjega zdravja in da vsak dan molim zanje!«

»Bog ti povrni, Marta! Vina pa mi ne dajaj!«

»Zakaj ne? Le tiho bodi! Pusti mi veselje!«

Pogledal jo je otožno. Čez nekaj časa je rekel:

»Marta, bal sem se, da si mi zamerila, ker me tako dolgo ni bilo na spregled.«

»Zamerila?« je zardela. »Med nama ne sme biti zamere. Jaz pa že vem, zakaj te ni.«

»Zakaj misliš?«

»Ker si značajan fant in veš, kaj se spodobi. Zaradi tega te imam še rajši.«

»Ali ti ne bi bilo ljubše, če bi večkrat prišel?«

»Da ... ne,« je zajecljala, »ko ... bolje je, če se preveč ne shajava sama ... Zaradi tega najina beseda vendar nič manj ne velja in pozneje bova tem srečnejša.«

»Prihodnjič bom prišel le, če bodo tudi tvoji domači tu. To ti obljubim.«

»Ali pa če mi boš imel kaj posebnega povedati, kaj ne?«

»Prav danes bi ti rad nekaj povedal,« je menil plaho. »Marta, ali mi hočeš napraviti veselje?«

»Rada. Če le morem!«

»Tedaj sprejmi ta spominek, da boš imela kaj od mene!«

Iz žepa je privlekel škatlico in jo ji dal. Radovedno jo je odprla in zagledala zlato verižico in zlat križec na njej.

»Moj Bog, to je vendar strašno drago!« se je prestrašila.

»Nisem je kupil od očetovega; s svojim denarjem sem jo,« ji je pojasnil. »Nekaj sem si pri vojaki prihranil, nekaj pa sem pri strelskih tekmah dobil.«

»Kaj tako dragocenega ne smem sprejeti.«

»Ne žali me! Prosim te, vzemi! Morda je to prvo in zadnje, kar ti morem dati.«

Začudeno ga je pogledala.

»Pomeri si jo no, poglej, kako se ti poda!« jo je prosil.

Narahlo je vzdignila verižico, nekaj časa so se ji pasle svetle oči na bleščečem nakitu, potem si jo je dela okoli vratu, stopila pred ogledalo, se zasukala na levo in desno in se z očitnim ugodjem ogledovala.

»Kako lepo se ti poda!« je vzkliknil.

Tedaj je živo zagorela, zložila verižico v škatlicc in sramežljivo dejala:

»Tevž, ne zameri mi ničemurnosti! Čisto prevzelo me je. Ne bi verjela, kako moč ima taka zlata stvarca.«

»Ali si je vesela?«

»Vesela že, zelo vesela. Toda saj veš, da nikoli ne nosim nakita.«

»Tega nosi, stori mi to!«

Nekaj časa je preudarjala; potem se je odločila:

»Naj bo, zaradi tebe bom, pa le na največje praznike, na Božič, na Veliko noč in na Rešnjega Telesa dan.«

»Prav, Marta! In kadarkoli bom videl, da imaš to verižico, si bom mislil, da me imaš rada.«

»To si lahko tudi drugače misliš, vsak dan... Toda kaj naj dam jaz tebi, Tevž?«

»Nič, nič. Samo zvesta mi ostani!«

»Saj imaš mojo besedo — in ta velja toliko, kakor da sem ti jo dala pred oltarjem.«

»Pa naj pride karkoli?«

Zopet se je začudila, potem pa rekla odločno:

»Naj pride karkoli!«

Tedaj je vstal in zamolklo dejal:

»Marta! Ko mi oče umrejo, nimam na svetu nobenega veselja kakor le tebe.«

Napol bolesten, napol srečen nasmeh ji je krožil okoli ust, ko ga je spremljala iz hiše. Med durmi je obstala in rekla za njim:

»Bog ti povrni, Tevž! Pa gotovo se oglasi, ko se boš vračal!«

Enkrat še se je staremu Dvorniku obrnilo na bolje. Konec septembra so ga zopet prijeli krči in se odslej oglašali vedno pogosteje in huje. Bolnik je bil večkrat tako slab, da ni mogel spregovoriti razločne besede. Nekega večera ga je obiskal krojač »Krištof«. Ni verjel, da bi bil Dvornik že tako pri kraju; zato se je močno prestrašil, ko ga je zagledal. Čeprav bi bil rad kako besedo za tolažbo povedal, tokrat zgovornemu možaku ni prišla nobena na jezik.

Obrnil se je in iz oči so se mu vlile debele solze. Tedaj ga je bolnik potrkľjal po roki, češ, da mu hoče nekaj reči. Krojač se je nagnil k njemu in zaslišal rahle besede:

»Jurij, brez zamere! Kajne? Brez zamere!«

»Krištof moj!« je planil krojač. »Kaj bi tebi mogel zameriti, ti, ki mi nisi nikoli kaj drugega storil kakor samo dobro! Tako dober kakor ti ni nobeden pri nas. Prijatelj, bratranec, brat, jaz, jaz bi te moral prositi! Ali ne! Midva nimava eden drugemu ničesar dopuščati.«

Pritisnil si je svoj veliki rdeči robec na oči in jadrno odšel; drugače bi se bil moral na glas razjokati.

Dvakrat še je prosil Dvornik za gospoda in oba-krat je prejel sv. obhajilo z ganljivo pobožnostjo. Na roženvensko nedeljo popoldne pa je omagal. Poklicali so kaplana, tudi hčeri sta bili pri njem. Vpričo duhovnika in svojih otrok je stari kmet na večer po kratkem smrtnem boju umrl.

Dva dni pozneje so ga nesli k fari. Ko so prišli sredi klanca do tistega križa, so postavili trugvo na klop, več ko sto ljudi je stalo naokoli in pomolilo pet očenašev rajnemu za slovo. Pri fari je čakala množica vaščanov, da je kmalu ni bilo take na kakem pogrebu v Podkraju. Ob grobu se niso jokali samo otroci, ampak tudi mnogi reveži. Najbolj je jecal krojač Krištof, čeprav je tlačil in dušil jok vase.

Po sv. maši zadušnici so odšli pogrebci v gostilno »Pri pošti« na sedmino. Tevž je opravil vse, kakor se je spodobilo za rajnega kmeta. Siromakom je dal razdeliti kruha in moke.

Tudi Marta je bila na sedmini. Za mizo je sedela nasproti »kranjskemu Janezu«, krojaškemu pomočniku. Ta se je šalil z njo in jo nagajivo dregal. Ko se za nič ni zmenila, je poškilil mimo nje in dejal:

»Marta, kaj praviš, kateri od naju je z Dvornikom bolj v sorodu, jaz ali ti?«

»Naši si v tem kraju niso z nikomer v sorodu,« je resno odvrnila. »Dobri pa smo si z vsemi in radi posodimo, da bi tudi nam kdaj prišli na pogreb.«

»Pa na sedmini še na nobeni nisi bila. Prvič te vidim danes,« jo je dražil.

»Nekam moram prvič,« je zardela.

»Nekam, da, in pri pravem o pravem času, hehe,« jo je dražil.

Tako se je zasmel, da se mu je nosek čisto ugreznil med lica. Zvonikovi hčeri ni bila Janezova poredna družina nič po volji; zato je že prej odšla, preden so pojedli in pomolili običajne tri rožne vence. Zunaj na lopi jo je kakor slučajno srečal Tevž in ji rekel:

»Marta, ali že greš?«

»Da,« je odgovorila z zamolklim glasom; »tako mi je danes pri srcu, kakor da so meni umrli oče.«

»Bog ti povrni!« je rekel prisrčno in ji stisnil roko; potem sta šla naglo vsak na svojo stran.

Bilo je novembra o Šentandrejevem. Preko vrhov je pihala jesenska sapa, da so se kadile megle pod vedrim nebom, kakor da je vigred. Potrto in s pobešeno glavo je korakal Tevž po cesti. Ko je prišel do razpotja, kjer se cepi pot v Dobrije, je začul za seboj hreščeč ženski glas:

»He, Tevž! Počakaj no! Pojdemo kup!«

Ko se je ozrl, je spoznal Blazinovo Cenco, ki je bila kot otrok z njegovim očetom na Dvornikovem, in njeno najmlajšo hčer Lizo. Nevoljno je stisnil zobe in šel počasi naprej. Pa že v naslednji minuti sta ga dohiteli in jo ubrali levo in desno od njega, kakor da je njun. Materi je moglo biti šestdeset let; postavna je bila in po obrazu bi dejal, da je morala biti kdaj lepa. Medtem ko so ji bili lasje skoraj čisto beli, je imela obrvi črne ko oglje in v sivih očeh nekaj kakor kača. Nekoliko manjša od matere je bila hči, drugače pa ji je bila zelo podobna; tudi o njej bi bil lahko rekel, da je lepa, kazili so jo le nje rdečkasti lasje in vsiljivo vedenje. Biti ji je moglo kakih šest in dvajset let.

Ker ju Tevž niti pozdravil ni, je stara kar začela s svojim odurnim glasom:

»Kaj pa je s teboj, Tevž? Kar smo očeta pokopali, si postal ves drug. Nikjer te ni več videti in vedno si tako žalosten.«

Ničesar ni odgovoril.

»Kje pa si bil, Tevž?« je silila mlada.

»Na Homu«, je zabrundal.

»Medve pa v Dobrijah; očina bratranka se je možila.«

»Bolj med ljudi moraš, Tevž,« je zopet začela stara. »Saj je lepo, da tako žaluješ za očetom. Očeta ima človek le enega; tako dobrega pa, kakor je bil tvoj, sploh ni najti. Ali predolgo žalovati: to ni za fanta.«

»Smiliš se mi, ko si tako žalosten. Ko bi te človek mogel malo potolažiti!« je koprnela mlada.

»Doma gledaš vedno iste obraze in za kratek čas ti posli tudi niso.«

»Zamotiti se moraš, da boš na žalost pozabil.«

»Pridi kaj k nam! Moj stari ve dosti povedati, Liza zna pa na citre.«

»Mm,« se je sramežljivo zvijala mlada, »koj bolj malo; rajši šivam in pletem.«

»Po tvojem očetu smo si prijatelji in težko, da najdeš koga, ki bi ti bolj dobro želel kakor mi.«

»Pri nas si lahko kakor doma.«

»Vedno te bomo veseli. V nedeljo prihodi, če prej ne utegneš!«

»Da, pridem te dni kdaj,« je dejal pomenljivo. »Nekaj posebnega se moramo pogovoriti.«

Mladi so se oči posvetile, stari pa se je vžgal v njenih zelen ogenj.

»Kaj posebnega?« je poizvedovala navidez nedolžno. »Menda nama že danes lahko poveš, kaj bo takega; ali ne?«

»Lahko,« je odvrnil skoraj porogljivo; »tisto zaradi denarja bi rad uredil.«

»Zaradi kakšnega denarja?« je zazijala stara.

»Menda niste pozabili, da so vam oče precej posodili.«

»Moj Bog, tista mala reč! Saj se ne boš na to zapel.«

»Ni mala reč! V celem je devetnajst tisoč dinarjev.«

»Kaj pa misliš? Večji del smo vendar vrnili.«

»Tedaj bi ne bilo zadolžnic. Ali pa imate potrdilo? Med očetovimi listinami sem našel osem vaših zadolžnic, ki so stare že po več let.«

»Oče jih je pozabil.«

»Tako pozabljivi niso bili. Če nimate potrdila, potem dolg velja. Obresti ste tudi še dolžni. Znašajo blizu osem tisoč dinarjev.«

»Obresti? Te smo zmirom plačali. To lahko prisežem.«

»Ne boste mogli. Oče so na vseh zadolžnicah natanko zapisovali dan in znesek plačanih obresti. Le na vaših ni kaj zapisanega.«

»Mati, plačajte obresti!« je vzkliknila hči. »Tevž, vse bomo poravnali.«

»Tiho!« se je zadrla stara in oči so se ji zabliskale. »Več ko za tri leta nismo dolžni.«

»Res, več ko za tri leta vas po zakonu ne morem prijeti. Toda za ta tri vas terjam in potem tudi za ves dolg,« je dejal strogo.

»Ti-ti-ti, tako v nebo vpijočo krivico nam hočeš storiti!«

»Krivico? Nikomur ne delam krivice. Niti pare nočem po krivici. Na kar pa imam pravico pred Bogom in pred ljudmi, to pa zahtevam.«

»Saj smo plačali; prisegam ti.«

»Prisega ne velja; dokazati morate.«

»Tebi ni treba denarja.«

»Toda moj je in kar je moje, naj bo moje!«

»V strašno stisko nas spravljaš.«

»Ne pravite mi tega! Kakor je videti, imate denarja dovolj.«

»Mi? Vsak dinar moramo dvakrat obrniti, preden ga za kaj damo.«

»Tega ne verjamem. Potem se ne bi mogli tako nositi.«

»Kaj se nosimo?«

»Vaša dekleta hodijo kakor kake grofične in se preoblačijo vsake kvatre po novi modi.«

Liza je zardela kakor kuhan rak in jezno rekla: »Ti! Ti! Ti!« — nato pa zbežala kakor pokropana mačka, da je kmalu ni bilo videti.

Stari pa so se bliskale sive oči od onemoglega besa. Šele čez nekaj časa je r.išla do sape:

»Tvoj oče je bil ves drug ko ti.«

»Da, predobri so bili.«

»Nikoli človek ni predober. Kakor ti, tako ne bi bil on nikdar govoril in nikdar tako delal.«

»Pustite očeta v miru! Zdaj sem jaz Dvornik, jaz terjam, kar je po pravici.«

»Tvoj oče in jaz sva skupaj rastla na Dvornikovem in sva bila kakor brat in sestra. Ko bi on vedel, kako ti z menoj delaš, v grobu bi se obrnil.«

»Ne govoriva o očetu, temveč o najinih rečeh! Ali mi plačajte zlepa ali pa si bom drugače poiskal pravico.«

»Saj bomo plačali; potrpi nekoliko!«

»Do Šentnikolovega popoldne! Ne. Red hočem in red mora biti in pravica na svetu.«

»Ti si trdega srca in nehvaležen povrh.«

»Nehvaležen? Rad bi vedel, za kaj naj bi vam bil hvaležen.«

»Ali ti oče nikoli ni pravil, da sem mu nekoč veliko dobrega storila?« je vprašala prežeče.

»Ne, o čem takem nikoli niso kaj rekli,« je odgovoril, ne da bi z očesom trenil.

V njej pa je vse kipelo. Ali naj mu zabrusi vso resnico v obraz? Ne; saj ji ne bi verjel, le še bolj neusmiljen bi bil. Razglasiti sme to še manj; potem bi jo še tožil. Če pa bi pred sodiščem resnico povedala, bi njo zaprli. Ne, ne, nič drugega ne ostane: molčati mora. Molčati kakor grob. Starega je ona držala, mladi pa drži njo. — Neznansko je zaškripala z zobmi, kakor da je s silo odsekala besedo, ki ji je hotela iz ust. — Ni drugega, požreti bo treba in gledati, kako bi ušla zanki. Toda Blazinova Cenca bo že še kos takemu zelencu. Le počakaj, fant!

»Kaj torej hočeš?« je vprašala navidez mirno.

»Zahtevam, da mi plačate obresti, kar ste jih dolžni.« je odgovoril.

»Tega naenkrat ne moremo.«

»Potem pripišimo obresti k dolgu in sestavimo novo zadolžnico; za vse skup pa se vknjižim na vaš grunt!«

Čez obraz ji je ušel zmagovit nasmeh; vendar se je še branila:

»Kam se boš vknjižil, ko so že drugi predi!«

»Ni res. Na tistih parcelah pri vodi je le nekaj malega.«

»Če si zadovoljen, da si na drugem mestu!«

»Ali bo gospodar privolil?«

»Seveda, njemu je vse tako prav, kakor rečem jaz.«

»Dobro! Tedaj pojdemo drugi teden na sodišče. Zbogom!«

Zavil je po stezi na levo čez polje in potem navzgor. Zaničljivo je gledala stara za njim in hitela po glavni cesti. Dospela je do hčere, ki jo je čakala na klopi in opirala glavo v dlani.

»Kaj se cmeriš?« jo je pokarala.

»Saj se ne,« je odgovorilo dekle, »samo jezna sem, ker je bil tak.«

»Izbij si ga iz glave! S tem ni več kaj.«

»Saj ga tudi ne bi hotela, prevzetneža štorastega. Dobim drugih dovolj.«

»Potem pa koj glej, haha! Ali takega, da ima denar.«

»Ali mu morate vrniti? Kako sta se zmenila?«

»Pomarnala sem ga. Ta si bo svojo trdo bučo še razbil.«

»Ali ima kaj zoper vas?«

»Zoper mene? Ne, prej kaj zoper tebe. Toda temu bomo greben še pristrigle! Eno nit že imam, ki jo bo treba dalje odvijati, haha!«

Ta nit, o kateri je stara govorila, je bila na Dvornikovem. Tam namreč je pihal drug veter. Že kmalu po očetovi smrti je naročil Tevž dekli, ki je gospodinjala, da mora bolj varčno kuhati in vsak teden z njim obračunati, koliko je dobila in koliko izdala. Zaradi skope hrane so začeli posli seveda godrnjati in tudi po vasi osirati. O svečnici je mladi gospodar zmanjšal število poslov: odpustil je volarja

in svinjarico. Ostali so se zaradi tega razburjali, še bolj pa, ko jim je hotel vsakemu na leto nekoliko odtrgati. Obiskal je tudi vse dolžnike, da bi mu vrnil denar. To je bilo jeze! Prav tisti, ki so ga prej najbolj hvalili, so zdaj najhuje razgrajali in ga obkladali z najgršimi priimki; povrnili pa mu večidel niso ničesar. Zdaj je spoznal staro resnico: Kdor denar izposojuje, si sovražnike kupuje.

Zaradi vsega tega je bilo pri Blazinovih neznanško veselje. Stara in z njo hčere, ki so imele prav tako ostre jezike, so na vso moč podpihovale Tevževe nasprotnike. Med posli, ki so še bili gor pri Dvorniku, je bila Katra, kravarica, tovarišica Blazinove Lize. To so si najele, da jim je prinašala novice od Dvornika; potem so jih ženske prepletle z lažmi in razglasile po vasi, tako da je postajala podoba Dvornikovega Tevža vedno bolj črna. Ljudje so kmalu govorili, da ga je hudič obsedel in ga je vsega prevzela skopuška strast za denarjem. Ves dan, so pravili, zalezuje posle kakor pes in jih naganja, ponoči pa čepi v svoji kamri zraven skrinje, polne denarja in hranilnih knjižic, in računa in računa. Pri tem pa se jezno praska za ušesi in lasje mu štrlijo pokonci.

Da bi jih nihče ne mogel za jezike prijeti, so se Blazinove ženske prav po farizejsko napletale. Vsako reč so na široko razgrinjale in na hudo obračale, pa hinavsko dodajale, da so to od tega, ono od onega čule, da pa same kaj takega ne morejo verjeti in da je Tevž usmiljenja vreden. Ljudem pa je obviselo le to v ušesih, kar je bilo hudega, in tako se je zgodilo, da je pol leta po očetovi smrti veljal Tevž vsej soseski za lakotnika in skopuha. Marsikomu, ki ga je od prej poznal, se je zdelo nemogoče; verjetno pa je le bilo, kajti Tevža ni bilo nikamor na spregled in niti pare ni dal iz rok, če je ni moral dati.

Tisti teden po Šentjurjevem je prišel kaplan k Dvorniku.

»Kaj je s teboj, Tevž?«

»Kaj? Nič.«

»O pač! Očetovo smrt si ženeš preveč k srcu; nič več te ni med ljudi. Tako se boš skisal in čudak boš postal.«

Tevž jc molčal.

»Tevž, ne zameri, da se vtikam v tvoje zadeve! Ne kot duhovnik, kot tvoj prijatelj ti pravim: čuj, treba ti je človeka, ki te spravi na pravo pot! Lani si nekoč dejal, da bi rad Zvonikovo Marto. Ali bo kaj?«

»Bo. Zaupno Vam povem: obljubila mi je.«

»Zakaj ne napraviš resnice?«

»Ker so ji oče rekli, da morava dve leti počakati. Potrebna jim je še.«

»Zvonik ti je pravi patron iz Starega testamenta. Temu bi bilo treba dopovedati —. Toda ti, zakaj si predsedništvo odložil?«

»Odpustite, ne morem več!«

»Tevž, tako boš čisto zagnil. Človeku ni dobro, da venomer v eno tišči; kaj rad se oklene reči, ki tega niso vredne.«

»Ko pa ne morem, kakor bi rad!«

»Prav ti moreš, kakor hočeš. Dobro volje ti je treba.«

Dvornik je žalostno odmajal in molčal.

»Že vidim, Tevž, da danes ni s teboj nič. Pa še pridem in ne odneham, dokler te ne spravim pokoncu. — Zbogom!«

Mladi kmet je gledal otožno za njim. Ali se niso tudi kaplana že prijeli marnji, ki so se širili o njem in njegovi skoposti? Ali ni že nekako tako namigaval? Da, saj je moralo tako priti. Ko bi vsaj kaplanu — vsaj kaplanu — mogel povedati vso resnico!... Toda obljudil je očetu, da bo za vse čase molčal. Da, molčati mora: zavoljo očeta, zavoljo sebe, zavoljo vse rodovine!... Z vso silo se je odtrgal od teh bridkih misli in se obrnil na delo kakor

vsak dan, ko je od ranega jutra do večera delal za tri.

Praznik sv. Rešnjega Telesa se je bližal. Tedaj se je po fari razvedelo, da je Tevž odložil poveljstvo »strelske družine«. Spet so imeli ljudje kaj govoriti in še huje so jeli Tevža obirati. Najbolj k srcu pa je šla stvar mojstru »Krištofu«. Ko je tiste dni nekoč srečal Tevža, ga je z obema rokama prijel za jopič in zavpil:

»Človek božji, za ušesa te bom! Ko bi tvoj oče mogel iz groba, te bi tudi — da, za ušesa! Kako sem se ponašal s teboj in z najinim sorodstvom in povsodi sem oznanjal tvojo čast! Ti pa — ti pa jo zavržeš kakor strgano coto. Kaj stoji v katekizmu, he? ‚Kaj pomaga človeku, ako ves svet pridobi, na svoji časti pa škodo trpi!‘ Nič mu ne pomaga, prav nič — še za knof ne! — Zakaj si odložil komando pri strelcih? Če se ti za tisti sodček piva škoda zdi, jaz jih plačam deset.«

»Zaradi tistih dinarjev to ni,« je odgovoril z muko; »toda veseli me ne več. Mar bom za parado ljudem, ki me obirajo in osirajo?«

»Osel, bik! Kdo pa je kriv vsemu? Kdo jim že pol leta sili na jezike? Ti, ti, ti! Jezik sem si že obrusil zate, ko sem te branil; pa vse nič ne pomaga. Smejijo se mi in še za norca me imajo. Pol svoje bajte bi dal, da bi te napravil takšnega, kakršen si bil.«

»Stric, Bog vam povrni!« se je Tevž bridko nasmehnil; »kar najte, da grem svojo pot, morda boste kdaj še veseli!«

S temi besedami se je poslovil in odšel z dolgimi koraki. Mojster Krištof je zavpil za njim:

»Kaj pa de Zvonikova na vse to, he? Ali ti za Marto tudi ni več mar?«

Da, Marta... Pozimi je bil Tevž večkrat pri Zvoniku, toda vedno tako, da je bila družina skupaj in da z Marto samo ni mogel govoriti. Večkrat sta

se tudi srečala kje, ali nikoli na samem. Zlato verižico, Tevževo darilo, je imela prvič na velikonočno nedeljo; tedaj je bil tako vesel, da je svoje skrbi napol pozabil. Več ko kdajkoli je mislil zdaj na Marto; toda bolj ko je razprejal misli nanjo, bolj so postale žalostne. Ni ji mogel razodeti svoje skrivnosti. Ali je s tem ni goljufal? Ali bi ga vzela, če bi izvedela resnico? Ali jo je smel držati za besedo? Mar ni bil dolžan, odreči se ji? — Ne — ne — nikoli! Ako se nji odpove, je vse izgubljeno, ves svet je mrtev zanj, vsa sreča razdejana in pokopana. — Delal bo in garal; potem mu bo menda vendar še ostalo toliko, da jo bo mogel na kaj vzeti. Krivico mora poravnati, do zadnje pare mora dolg poplačati. Sreča in pridne roke pa bodo tudi njemu pomagale. Samo časa, časa je treba! — Tako se je skušal potolažiti. Toda negotovost, ki ga je strašila, ga je silila, da se je jel dekleta izogibati in tudi na dom ji ni več šel.

Tako je prišel Rešnjega Telesa dan. Z vso slovesnostjo se je vršilo sveto opravilo. Tudi strelci so nastopili in še več jih je bilo kakor lani — ko da bi hoteli Dvorniku dokazati, da ga ni treba. Toda Tevževe rezke in odsekane komande le ni bilo; zato so korakali navzkriž in pri salvi so streljali, kakor bi bil orehe sul. Mojster Krištof se je od smeha zvijal in tudi drugi so se režali.

Po opravilu je ostal Tevž, kakor vsako nedeljo in praznik, še dobre četrte ure v cerkvi, najsi so ga tudi zaradi tega razvpili zlobni jeziki za farizeja. Tedaj je prišla Zvonikova mimo, vsa lepa in dekliška, in ga je pogledala tako čudno, da ni vedel, ali je sočutje ali očitanje v njenih očeh. Toda okoli vratu se je bleščala njegova verižica in to ga je navdalo z upanjem in s srečo.

Nekaj dni potem je poklical stari Zvonik Marto v kamrico, da sta bila sama. Dolgo ni črhnil besede, česal si je košato brado, iznenada pa je vprašal:

»Marta, kako je z Dvornikom?«

»Kakor lani,« je zajecala hči in zardela. »Čakava, da vam bo prav.«

»Ali si zadnje čase kdaj govorila z njim?«

»Ne več od velike noči, in tudi tedaj le nekaj besed mimogrede.«

»Le povej, Marta! Povedala si mu pravi vzrok, zakaj sem si izgovoril dve leti, kajne?«

»Niti z besedico ne, oče — verjemite mi!«

»Kaj je potem tega človeka prijelo?«

»Oče, mislila sem, da je morda vam kdaj pred kom ušla kaka beseda zaradi njegove zapravljivosti. In Tevž jo je izvedel in si jo je tako k srcu vzел.«

»Nikoli nisem kaj takega črhnil, to vem gotovo. Ne govorim mnogo in kaj odveč tudi ne.«

»Morda je Tevž sam čutil... Meni se pač tako zdi, da je zaradi nas postal tak, kakršen je.«

Zamišljeno se je pogladil stari zdaj s to, zdaj z drugo roko po čelu. Potem je dejal:

»Ne vem, kam bi tega človeka dejal. Po volji mi je in ni mi po volji.«

»Tevž je značajan, oče, to lahko verjamete.«

»Hm, hm. To isto pravijo gospod kaplan. Včeraj so prišli za méno in mi napravili celo pridigo. Pravijo, da nič drugega ni narobe, kakor da je tako s'ám. Če bi dobil pridno in pametno ženo, bi bilo vse prav.«

Marta je znovič zardela in molčala.

»Iznebiti se le ne morem svojih misli,« je rekel stari počasi. »Če je človek danes tak, jutri drugačen, ni prava z njim. Lakomnost je huda reč; včasih pride pozno, pa tem huje.«

»Tevž ni lakomen — nikakor ne, oče.«

»Vsa fara ve tako povedati.«

»Ker se jim ne pusti tako kakor oče. Meni zaupa, jaz ga bom že spravila na pravo pot.«

»Ti — ti si še premalo izkušena in ne poznaš sveta. — Ako prime koga strast po denarju, ga nič na svetu ne spravi na pravo pot, najmanj še žena.

Po poroki se taka reč še pohujša. — Marta, smilila bi se mi, če bi bila nesrečna.«

»Srečna bom, oče, gotovo bom srečna.«

Nekaj časa je pomolčal, potem je vprašal:

»Torej: ti ga ne pustiš?«

»Ne, ne!« je rekla odločno; »ali vzamem Tevža, ali pa nobenega.«

»Dobro. Svoje sem ti povedal. Nočem ti pa biti na poti. Zaradi mene ga lahko vzameš.«

»Oče!« jo je prevzelo. »Vzeti ga smem? Ni nama treba več čakati?«

»Ne. Kaplan pravijo, da odlaganje ne bi bilo dobro. Če bo Mojcka Zefi pridno pomagala, te bomo že pogrešali. Želim le in Boga prosim, da bi ti tudi na novem domu bilo tako dobro kakor doma.«

Zdaj se je Marta skoraj na glas zajokala. Odhitela je ven, ne da bi kaj rekla.

Naslednje dni je iskala priložnost, da bi Tevža na samem srečala. Toda šele v nedeljo popoldne ga je pričakala na poti v cerkev. Ko jo je tako nena doma in sámo zagledal, se je skoraj prestrašil.

»Dober dan, Marta! Da tebe zopet vidim!« je vzkliknil.

»Da, danes ti imam nekaj veselega povedati.«

»Veselega? To bi mi prišlo prav.«

»Pomisli: najino čakanje je pri kraju! Oče me pustijo od doma.«

»Ali res? Pustijo te? Kdaj že?«

»Kadar ti je prav.«

Zardel je, koj nato pa strahovito prebledel in se jel tresti. Dolgo ni spregovoril. Začudeno ga je Marta gledala.

»Kaj ti je, Tevž? je vprašala. »Ali se nič ne veseliš?«

Ulovil je sapo in zajecjal:

»Pač, pač... To bi bila sreča — nebeška sreča!

— Pa ne morem je zdaj še prijeti. Prenaglo je prišla — prenaglo. Nisem se še pripravil.«

Iznenadilo jo je, sram jo je postalo, užalilo jo je.

»Tevž, premislil si si. Le kar povej, da ti je žal besede, ki si mi jo dal. Ne držim te; če hočeš, jo razderiva,« je dejala hladno in ponosno.

»Ne, ne, Marta! Malo, le malo potrpi,« je prosil prisrčno kakor otrok. »Ostani mi zvesta, ne otemaj mi svoje ljubezni! Ako tebe izgubim, nimam ničesar več.«

»Ne bom ti prinesla denarja, to sem ti že prej povedala. Morda bi rajši kako bogato.«

»Torej tudi ti verjameš hudobnim jezikom? Marta, to boli.«

»Do danes nisem verjela in sem bila zmirom na tvoji strani; ali...«

»Ostani na moji strani, prosim te.«

»Bi že... Če pa ti je denar ljubši kakor jaz...«

»Ne — ne,« ji je vneto presekala besedo. »Domačijo in vse, kar imam, bi dal zate. Ko bi mi le mogla videti v srce, kako na tebi visi — le na tebi!«

Zdaj se je tudi njej omehčalo.

»Tudi meni si najljubša misel ti,« je rekla, »toda rajši bi te imela takšnega, kakršen si bil prej.«

»Za tebe sem tak kakor prej.«

»Zakaj ne tudi nasproti drugim ljudem?«

»Jaz se nisem spredelal; razmere so se spremenile.«

»Razmere? Kakšne? Ali te kaki dolgovi tarejo?«

»Dolgovi? Dolgovi?« se je ustrašil. »Ne, res ne. Toda urediti moram še to in ono. Ko bo vse v redu, se vzameva.«

»Zaradi mene ti ni treba ničesar urediti; saj je pri vas itak tako lepo.«

»Ne. Še marsičesa je treba, zunaj in notri. Posli tudi niso zanesljivi. Smilila bi se mi, če bi morala s takimi neposlušnimi posli delati.«

»S temi bom že prišla na kraj, tega se ne strašim.«

»Da, da, ti že. Dobra si... Mislim pa, da bi s teboj vred trpel. — Ko se vseh skrbi iznebim, šele tedaj moreva biti srečna.«

»Ali te kaj skrbi, Tevž? Povej mi! Obema nama bo laže kakor tebi samemu.«

»Ne. Preveč te imam rad, da bi ti kaj hudega mogel naložiti, ko ni treba. Pusti me, da opravi sam — vse bo še prav. Le zaupaj mi!«

»Prav tako bi lahko jaz rekla. Ali misliš, da te imam jaz kaj manj rada kakor ti mene? Ti pa meni ne zaupaš.«

»Ne zameri mi, Marta! So stvari, ki jih le moški zmore.«

»Kaj naj pa očetu rečem, če me vprašajo?«

»A tako, očetu? — Da, očetu. — Povej jim, da moram pode nove napraviti. Ko jih napravim, pridem in jih poprosim zate.«

»Kdaj bo to?«

Zatrepetal je, nekoliko pomislil in rekel:

»Jeseni — morda kak mesec pozneje... Nikar ne glej tako resno, bodi zopet moja dobra, modra Marta! Ostani mi zvesta!«

»Jaz ti bom že ostala; saj sem ti dala besedo. — Ali ti...«

»Ali moji besedi ne verjameš? Tedaj ti prisegam na Boga in svoje zveličanje, da ti ostanem zvest do groba.«

Toplo jo je pogledal, nežno ji je stisnil roko, potem pa sta šla vsak po svoji poti: oba otožna in s težkim srcem.

Naslednje tedne je bil Dvornik večkrat zdoma v mestu ali kje; večkrat je prišel k njemu neki tujec, za katerega je Dvornik dejal, da sta skupaj služila vojake.

Bilo je na neko nedeljo sredi avgusta. Skozi Podkraj je korakal kapucinar, prijazno pozdravljal na levo in desno, nagovoril zdaj tega, zdaj onega, tu pa tam obstal in otrokom, ki so mu hiteli roko poljubljati, delil podobice, moškim pa ponujal tobačnico, da malo ponosljajo. Zaradi dolge brade, ki je bila še bolj rjava kakor njegova meniška halja, je bil videti starejši, kakor je bil v resnici; bilo mu je namreč le nekaj več ko trideset let in iz oči mu je žarel mladosten ogenj. Vse na njem je bilo prikupno, v pogledu in smehljažu pa mu je bilo nekaj porednega.

Ko je prišel na kraj vasi, je srečal mojstra Krištofa. Že od daleč ga je ta pozdravil:

»Hehe, saj to so pater Valerijan! Jaz sem že mislil, da so vas že davno nedvedi in krokodili v Afriki požrli.«

»Ne, takih tresk kakor sem jaz se zverine ne lotijo,« se je zasmeljal pater. »Medvedi in krokodili hočejo že bolj kaj mastnega, kaj takega na primer, kakor je mojster Krištof.«

»No, no, zahvalim se lepo za vabilo. Sem pa že rajši doma ko v Afriki komu za južino. Za vas, pater, sem dejal, da ste že kje pri misijonarjih na Turškem ali na Abesinskem kje.«

»Žal, pa me nočejo tje poslati... No!«

Ponudil mu je tobačnico in ko je krojač zajel nekaj prahu med palec in kazalec, jo je sunil kvišku, da so se Krištofovi tolsti prsti skoraj ugreznili v tobak.

»Hoho, gospod pater, kam pa ga bom dejal!«

»Nikar se ne branite! Vaš nos ga prenese!«

»Hvala! — Toda odkod vas prinaša pot? Ali ste spet pri Sv. Petru? Potem boste k nam tudi kaj prišli!«

»Ne. Zdaj sem na Kranjskem — že dve leti. Danes sem obiskal bratranca, šentjanškega gospoda.«

»Kam pa jo zdaj namerjate?«

»Na postajo. Pa se mi še ne mudi.«

»O, to imate še časa. Pojdiva k »Pošti«! Na kupico vina.«

»Ne. Ljubši mi je skleda kisélega mleka in kos črnega kruha.«

»To pa dobite pri meni. Sicer ni nikogar doma, toda...«

»Kaj, nikogar ni doma? Danes na nedeljo?« je dejal kapucinar radovedno, oči so se mu pa nenavadno zasvetile.

»Rezka, moja hči, je šla k Svetemu Križu. Janeza, mojega pomočnika, pa ob nedeljah z dvema paroma ne bi spravil iz gostilne, dokler ni noč. Le pojdite, bom že jaz tudi še kaj našel!«

Tako sta šla proti mojstrovi hišici, ki je prijazno čepela sredi zelenega drevja. V čedni sobi je pozdravil gosta lep Jezus iz kota nad mizo, s sten pa dve dolgi vrsti svetniških podob; po stolih je bilo vse polno prikrojenega sukna in napol izvršenih oblek.

»Sedite, gospod pater! Najprej bi vam prinesel požirek črničevca, prav domačega, kaj?« je vprašal krojač.

»Nak, žganja ne maram. Sicer pa se moram najprej iznebiti naročila,« je dejal pater pomenljivo. »Zaprite duri in zakrite okna!«

Pri teh besedah je kar sam zapahnil vrata in zastrl okna. Mojster je strmел v meniha, usta je na široko odprl, tedajci pa se je zakrohotal:

»Hohohoho! Kaj pa to, gospod pater? Ali me hočete spovedati? Ni sile. Šele za porcijunkule sem bil in na kvaterno nedeljo grem zopet.«

»Ne.« se je pošalil tudi pater, »danes nisem prišel kot misijonar, ampak kot Miklavž.«

»Hehe! Miklavž pa mora kaj lepega prinesiti.«

»Da, praznih rok Miklavž nikoli ne pride.«

»Tja — saj ni otrok pri hiši.«

»Boste pa vi dobili . . . Sedite, mojster, in pazite, kaj bo! Toda glejte, da mi ne omedlite!«

Z desnico je segel menih v levi rokav in iz skritega žepa privlekel veliko, debelo listnico, jo razgrnil in izpraznil na mizo. To je bilo pravo bogastvo, ta veliki kup samih debelih bankovcev. Krojač si je skoraj oči iztaknil, tako je zijal hip v denar, hip v patra. Potlej je zakričal:

»Krištof nebeški, kaj pa je to? Zmirom sem mislil, da kapucinarji ne smejo imeti denarja.«

»Čisto prav ste mislili,« se je hihital menih. »Imeti ga ne smejo, nositi ga pa smejo. Zdaj pa dovolite, ko sem za osla bil in ga srečno prinesel, da ga smem pri vas pustiti.«

»Čigav je denar?«

»Čigav? Nekega Jurija Močilnika je, krojača v Podkraju, če ga poznate.«

»Pater Valerijan, ne delajte si norcev! Taki norci niso več norci. Človeka bi kap zadela, če bi bil lahkoveren.«

»Ali vam nisem dejal, da mi ne smete omedleti? — Toda zdaj preštejva! Če nisem kaj izgubil, bi moralo biti natanko štiri sto tisoč dinarjev. — Pazite!«

Štel je tisočake: »En, dva, tri, štiri — — — in tri sto in devet in devetdeset, štiri sto. — Torej štiri sto tisoč dinarjev.«

Z roko je porinil kup pred krojača in dejal:

»Tako. Zdaj spravite svoj mamon, da bo prostora za mleko in kruh!«

»Jaz se tuje reči ne dotaknem.«

»Poberite! Jaz sem Miklavž, vi pa ste pridni otrok, kakor sem že rekel. Zdaj je igra pri kraju.«

»Moj ta denar ni,« je vpil mojster.

»Moj tudi ne,« je vpil menih.

»Pater Valerijan, zdaj je neumnosti že preveč,«
je rjul krojač. »Takoј poberite denar in ga nesite,
odkoder ste ga prinesli!«

»Ne vpiјte tako nad menoj,« se je kregal menih.
»Denar ostane tu. Ni ga tako neumnega osla, da bi
breme dalje ncsil, kakor mora.«

»Moje ni!«

»Vaše je pred Bogom in ljudmi.«

»Odkod je denar?«

»Iz Beograda, saj ga vidite!«

»Od koga, menim!«

»Od nekoga, ki ga vam pošilja.«

»Meni nihče ni toliko dolžen, zaslužil si ga pa
tudi nisem.«

»Saj včasih kdo komu tudi tako kaj da.«

»Hehehe, osel telebasti t — hehehe, to pravim
Janezu, veste, ne vam —; ali ste že čuli kdaj, da je
kdaj kdo komu toliko denarja kar tako za boglonaj
dal? In prav meni, Krištofu, hehe!«

»V Podkraj pride poleti dosti meščanov, da
lezejo po hribih in se okoli pajdrgajo. Morda ste
komu tako v srce zlezli ali pa ste kakemu imenitniku
hlače posebno po volji urezali...«

»Hehehe, taki gospodje ne dajo hlač Močilniku
v delo, gospod pater!«

»Morda ste pa drugače kaki gospodi kaj dobrega
storili?«

»Nak, ne spominjam se.«

»Le pomislite!«

»Hm — hm — Krištof — denarnico sem pa neko
našel in jo vrnil gospodu, ki mu je padla na tla.
Možak me je hudo pogledal, še piš' me v uh' ni rekel,
kaj šele kaj dal! Saj bi tudi ne bil vzel, ampak Bog
lonaj bi bil pa le lahko rekel.«

»Aha, tu ga imamo!« je vzkliknil menih in si
zadovoljno mel roki. »Gotovo ga je pozneje spekla
vest in zdaj vam pošilja zakonito najdenino. Ako so

bili v denarnici štirje milijoni, je ravno prav. Deseti del je štiri sto tisoč.«

»Pater Valerijan, vi me imate za bedaka, ki naj vam take storije verjame.«

»Storije to niso. Na svetu je vse mogoče.«

»Mogoče da, verjetno pa ne. Če hočete, da se denarja dotaknem, mi morate povedati, odkod je.«

»Nekdo mi ga je dal in mi naročil, naj ga vam nesem.«

»Kako mu je ime, temu nekemu? Kakšen je?«

»Imena mu ne vem, niti ga ne poznam bliže. Po videzu sodim, da je čestit mož.«

»Tedaj mora biti pomota. Vi ste se zmotili in bo to kdo drug s podobnim imenom.«

»Ne, zmota je izključena, to vem gotovo. Vaš je denar, vaš, in nikogar drugega.«

»Zdaj ne vem, ali sem jaz ob pamet, ali ste vi.«

»Jaz nisem, ampak vi ste, ako ta lepi kup takole puščate, da ga bodo tatovi našli, mesto da ga spravite in lepo shranite.«

»Ali naj res verjamem, da je ta denar moj?«

»Vaš je, to prisegam na Boga. Zdaj ga pa poberite!«

Krojač se ga je lotil, poprej pa je še vprašal:

»Kaj moram zanj storiti?«

»Nič. Samo pobotnico mi morate napisati, da ste danes od patra Valerijana sprejeli štiri sto tisoč dinarjev. Datum in podpis.«

»Krištof moj! Meni so kolesca v glavi obstala. Gospod pater, ali bi zarajala?«

»No, zarajajva!«

»Štajriš!«

»Da, štajriš. — V imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Amen. Angel Gospodov je oznanil Mariji ... Zdrava Marija ...«

Ker je pravkar večerni zvon zazvonil, je molil pater angelsko češčenje. Nato je rekel odločno:

»Zdaj pa zares: proč z mamonom! — Drugače vam začnem rožni venec.«

»Nikar, nikar!« se je krojač zasmel. Potem je odhitel v kamro in se vrnil z velikim predalom. Preden je spravil denar, je še enkrat vprašal:

»Torej je res moj, po resnici in pravici?«

»Po resnici in pravici!« je pritrdil pater.

»Pater Valerijan, tedaj si ga bova razdelila — vi pol, jaz pol.«

»Da: jaz predal, vi denar. — Ali ne veste, da kapucinarji ne smejo imeti denarja? Le kar obdržite si svoj mamon!«

»Vzemite za samostan! Ali pa je morda vaš red tako bogat?«

»Da, čudno bogat. Le pojdite kdaj v Maribor pa naj vas popeljejo v zakladnico: toliko krompirja vi vse leto ne pojedete, kolikor ga imajo tam! ... Zdaj pa mir! Za denar pri nas še hraniva nimamo.«

»Vsaj za trud si vzemite kakih sto tisoč.«

»Beži, satan! Ne skušaj kapucinarja! ... Sicer pa sem si za trud že izgovoril mleka in kruha; ampak čakati pa moram ...«

Tedaj je jel krojač denar pospravljati, vmes pa je majal s svojo kuštravo glavo. Polglasno je govoril:

»Če je tako in če je po pravici in če mora biti, tedaj: Bog povrni, gospod! Bog povrni! Tisočkrat Bog povrni!« Pri tem pa so mu stopile oči iz jamic.

Odnesel je denar v kamro in se vrnil šele čez nekaj časa. Prinesel je skledo polno mleka, na katerem se je rumenila debela plast smetane, zraven pa pol hleba kruha. Medtem ko je pater pridno zajemal, je na drugem kraju mize pisal mojster potrdilo za sprejeti denar. Kapucinar je pregledal pisanje, ga odobril

in shranil. Nato je vzel iz listnice papir, na katerem je stalo, da je mojster Jurij Močilnik dobil iz patrovih rok štiri sto tisoč dinarjev, pod tem pa je bil podpis in samostanski pečat.

»To vam dam za slučaj, da boste denar v kako hranilnico naložili, da vam ne bodo delali sitnosti.«

»Da, treba bo, drugače me spoznajo še za razbojnika, hehe,« se je krojač smejal.

»In še ta svet vam dam: držite ga skup, da se vam ne razleti ko mladi ptiči! Za dobro življenje vam bo že obresti dovolj.«

»Bikec, bikec! Jaz se ne bom dotaknil ne kapitala ne obresti. Ali mislite, da bom začel kakor tisti bogatin v svetem pismu ali kakor izgubljeni sin? Ne, mojster Krištof ostane mojster Krištof. Od tega zaklada naj si moji otroci kdaj kupijo sliv pa fig.«

»Prav. Potem še nekaj. Ne pravite živi duši ne besedice o tem bogastvu, da vam čez noč ne skopni! Saj veste, kako je.«

»Da, da, da. Tako pameten sem že sam. Če obesim to reč na veliki zvon, mi ne bodo le pri durih, še skoz okna mi bodo lezli v hišo. Čenčav pa nikoli nisem bil; rajši govorim manj ko preveč.«

»Torej je v redu. Zdaj se bom moral pa odpraviti. Brez zamere, mojster!«

»Nimam kaj zameriti, hehe. Pa še prihodite!«

Pospremil ga je do duri. Tam se je spomnil:

»Krištof moj, zdaj bi bil pa kmalu na glavno reč pozabil! Povejte dobremu gospodu, da ga lepo zahvalim za ta mili dar. Sicer bi bilo tudi manj dovolj, toda tudi s tolikim sem zadovoljen. Kdor velikega ne časti, ta malega vreden ni, hehehe!«

»Tiho, tiho, mojster! Nič več o tem!« Veselo mu je pomežiknil in odhitel.

Te noči krojač niti za hip ni zaspal, tako so se mu podile misli po glavi. Vse študiranje mu ni po-

magalo: ni in ni mogel pogruntati, kdo in zakaj bi mu bil poslal tako ogromen kup denarja. Hudo mu je bilo, da o vsem ni smel nikomur ničesar črhni. Toda bil je odločen in je skrnil skrivnost ne le pred hčerko, ampak tudi pred Janezom, pomočnikom, kateremu ni drugače nobene misli utajil. Pomiril se je šele, ko je odnesel ves denar v mesto in ga tam naložil v neki kmečki hranilnici.

Ker je od srede julija do septembra bilo deževno, je bil z žetvijo križ in kmetje so tožili zaradi slabega leta. Pri Dvorniku je bilo še hujše, ker je imel premalo poslov, med košnjo pa sta mu še dva hlapca ušla, tako da mu je precej sena in žita zunaj zagnilo. Medtem pa ko so njegovi sosedje na moč jadikovali, ni Tevž zinil nobene žale besede, temveč je otožno hodil po polju. En sam krat je spodaj na vasi dejal, da s tako veliko kmetijo ni kaj; več požre, kakor da. Najrajši bi prodal. Ta beseda se je razčula in od raznih strani so ga prišli vprašat. Ker pa je zahteval tako neznansko veliko, ni nihče mogel kupiti. Zaradi tega so eni dejali, da je skopuh tak, drugi pa, da mu sploh ni zares in da ima ljudi za norca. Sorodnikom, posebno sestrama, ki sta ga na žive in mrtve rotili, je zatrjeval, da mu domačija ni na prodaj — razen tedaj, če bi zanjo dobil toliko, da bi si za izkupiček mogel v dolu kje dvakrat večje posestvo kupiti. Vendar pa se je zdelo ljudem čudno, da je še več ko prej hodil zdoma in da je tistemu — kakor je dejal — tovarišu pri vojaki razkazoval hišo in grunt.

Tako sta minula dva meseca. Tik pred Sinsveti se je iznenada razvedelo, da je Dvornik svoje posestvo z vsem, kar je bilo pri hiši in v hlevu, nekemu Gorenjcu prodal. Izpočetka so ljudje menili, da so to le marnji. Kmalu pa se je izkazalo za resnično; kajti na vasi se je prikazal kupec sam in rekel, da prevzame gospodarstvo že o Šmartinjem. To je bilo razburjenje v občini, kakršnega še ni bilo kmalu!

Vsi, ki so se poprej oglasili kot kupci, so bili jezni; občinski možje so se hudovali, da je pripeljal Tevž čisto tujega človeka v kraj; kaplan je rekel prijatelju med štirimi očmi, da bi mu take brezsrčnosti ne bil nikoli prisodil; sestri pa sta ihteli okoli doma in tulili pred bratom na ves glas: kako je mogel storiti tak v nebo vpijoč greh in to lepo

domačijo zabarantati kakor kake vole. Na vse očitke in graje je odvrčal Tevž isto: da Dvornikovo nič ne nese in da je trikrat bolja kaka kmetija v dolu ali pa kak drug posel. Taka beseda je najhuje razkačila mojstra Krištofa. Velike oči so mu boljčale ko svetle krogle, kosmate ruse pa so se mu kar tresle.

»Tako? Nič ne nese Dvornikovo?« je vpil. »Kako pa je tvojemu očetu neslo, he? Cele žaklje denarja je izdajal na posodo. Tvoj oče je bil mož, ti pa nisi vreden, da bi cokolje za njim nosil. In čisto tujemu si prodal; sram te bodi! Jaz bi bil kupil — Krištof! — bi bilo vsaj v žlahti ostalo.«

»Kaj, vi? Vi bi bili kupili? Ali imate toliko denarja?« je poizvedoval Tevž.

»Denarja — denarja — denarja? Da, da, da! Če ga tudi nimam kar v žepu, bi ga bil že spravil skup. Niti dinarja ti ne bi bil ostal dolžen.«

»Tako bogati ste torej?«

»Kdo pravi, da sem bogat? Tele! Bik! Tebi samo denar pa denar po glavi roji. Zakoplji se v svoj kup denarja, če meniš, da ti bo tako toplo! Časti si z denarjem ne boš kupil in sreče tudi ne. Ali pa morda misliš, da bo Zvonikova takega skopuha hotela? Morda pa boš njo tudi tako zavrgel kakor domačijo, ker ti ima premalo denarja, he?«

Dvornik je nabral obrvi in ostro odvrnil:

»Ne vtikajte se v moje reči! Dovolj sem star, da vem, kaj mi je storiti.«

Po vojaško se je zasukal in jo z dolgimi koraki ubral skozi vas. Krojač pa se je hudoval za njim:

»Krištof! Prevzeten je tudi še ko kak petêlin; le na kaj kaj?«

Najhuje pa ga je čakalo z Marto, nevesto. Slutil je to in se je skrbno ogibal. Nekega dne pa ga je Zvonikova pričakala in iznenada je stala pred njim njena veličastna podoba. Ni rekla ne besede, le pogledala ga je s svojimi lepimi, sanjavimi očmi tako čudno vprašujoče. Ta otožni, prodirajoči pogled mu

je zaprl sapo, da je šele čez nekaj časa spravil iz sebe:

»Marta, huda si name, kajne? Le govori, le okregaj me prav pošteno!«

»Kregati se ne znam,« je odgovorila skoraj osorno; »samo vedela bi rada, kaj pravzaprav misliš.«

»Nič drugega — nič drugega ne, kakor to, kar sva se zmenila,« je jecljal. »Veselje sem izgubil s tem velikim dirindajem. Zate bi bilo tudi prehudo...«

»O ne! Lepo je tam gor. Veselilo me je.«

»Strašno bi bila morala garati — za nič in zopet nič. Tega nama ni treba. Kupil bom kaj manjšega, bolj v lagoti, kjer bova mogla bolj tiho in srečno živeti. Le časa mi daj!«

»Tevž, Tevž! ... Zaradi mene domačije nisi prodal. Ti mi ne poveš resnice.«

»Tebi vedno — zares! Pošteno mislim in na to, da bi bilo zate prav.«

»Ti nisi več, kakor si bil. Ves drug si. Vse skrivaš pred menoj in ničesar mi ne zaupaš. Skoraj te ne poznam več.«

Krčevito je stisnil pesti, da so mu prsti zapokali... Ali ji ne bi razodel, kako je z njim? In jo poprosil za usmiljenje? Ne! Saj bi moral rajnega očeta obdolžiti — in mu je vendar sveto obljubil, da nikdar živi duši ne bo ničesar povedal. Ne! Ne bi bilo vredno moža in greh bi bilo, prelomiti besedo, ki jo je dal očetu. Sramota pa bi zadela tudi njega samega. — Toda: ali ne goljufa Marte, njenega dobrega srca, ki nič hudega ne slutí, ko jo pušča v taki negotovosti in jo tolaži z megleno prihodnostjo? Ali ji ne mora razodeti vsaj to, da ničesar nima? Ne, ne, ne! Takega ne bo marala, berača že ne. Zapustila ga bo, in poleg sramote bo moral prenašati še ranjeno srce. — Ali ne bi bilo najbolje, da bi jo odvezal od obljube? Vsaj razočaranja si ne bi ućakala z njim. Za božjo voljo: nikar! Tega vendar niti najstrožji sodnik ne bi mogel od njega zahtevati.

Tedaj bi moral najlepše sanje o svoji sreči pokopati. Trikrat huje bi mu bilo, če bi izgubil dekle, kakor zdaj, ko je izgubil domačijo. Delal bo in zaslužil bo; s pridom in srečo bo kmalu toliko imel, da jo bo mogel kakor poštenjak na kaj vzeti.

Proseče jo je pogledal in mehko dejal:

»Marta, odpusti mi! Tega, kar se je zgodilo, ne morem več popraviti. Če pa boš le nekoliko še potrpehla z menoj, bo vse dobro in prav. Svoje srce mi pusti, prosim te!«

»Mojo besedo imaš in te ne bom nikoli prelomila,« je rekla resno; »ampak to boš razumel, da mi je težko pred očetom. Tudi jaz te prosim za nekaj: Bodi spet tak kakor prej! Lepo bodi z ljudmi in — nikar tak skopuh! Denar je mrzel in od njega ti zamrzne srce.«

»Marta, Marta! Zaklinjam se ti, da nisem skopuh.«

»Meni se tudi zdi kar neverjetno, ko te tako gledam; pa te je le prevzela strast po denarju. Vse, kar si zadnje mesece počel, potrjuje to. Če me imaš zares rad, tedaj ne obešaj srca tako čez mero na denar! Denar pa ljubezen ne moreta shajati — rečem ti: dolgo nikoli ne shajata!«

»Marta, ne boš več imela vzroka, da bi me pohlepa dolžila,« ji je zatrjeval napol užaljeno; »upam, da se boš kdaj še prepričala, da mi nič ni bolj tuje kakor skopušstvo.«

Ni mu še prav verjela in je rekla:

»Vesela bom, če bo zares... Zdaj morava pač v božjem imenu čakati, da se na prav obrne. Obrniti na prav moraš pa ti; drugače oče nikoli ne dovolijo, da bi me vzela. — O moji zvestobi pa ti ni treba dvomiti.«

Iz njenih oči mu je posvetil topel pogled, potem je odšla, ne da bi mu dala roko. — S ponižanim, pa olajšanim srcem je lezel v hrib.

Doma ni imel ne podne ne ponoči miru. Kakor kaka uboga verna duša je taval okoli — iz hiše v hlev, iz hleva na gumno in z gumna zopet v hišo. Večkrat je dolgo slonel v izbi na oknu in gledal po dolini in na hribe okrog. Temni gozdovi, svetle jase, sončni vrhovi, vse, vse ga je vabilo: Ostani! Ostani! Nikar odtod, nikar! Tu gori je bilo nebo prijaznejše ko kjerkoli na svetu, tu gori je bilo sonce doma. Na vse zgodaj zjutraj, ko so se po dolinah še vlačile megle, je tu že gorelo in žarelo skozi drobna okenca; in pozno zvečer, ko so dolino že pokrile temne sence, je tu zgoraj še objemalo bele domove, se ustavljalo na obronkih in se od vrhov kar ni moglo ločiti. O, vse to, vse to zapustiti! Zapustiti beli, sončni dom očetov...

Ko nož mu je rezala ta misel srce. Zadnji dan je še enkrat premeril s počasnimi koraki vse njive, vse trate, ves gozd, od vsakega drevesa se je poslovil — in tam zunaj v kotu, na najvišji meji, odkoder je bil pogled na vse travnike, je počenil in z glavo udaril ob rjavo grudo, kakor da jo poljublja, in mrmral: »Moja, moja! Zemlja! Zemljica moja! — Nič... nič... več... moja...« Potem se je vrnil v hišo in je v kovčeg spravil svojo praznjo obleko, dve nedelni in dve za vsak dan ter nekoliko perila. Tudi posle je izplačal, kolikor jih je še ostalo pri hiši. Ko je bilo že čisto temno, je še enkrat obhodil vso hišo, pokropil vse kote z blagoslovljeno vodo in zraven nekaj mrmral. Hladni gomazinci so ga spreletavali, oči so mu gorele kakor od vročice. Toda premagal se je, stisnil zobe, da so zaškrtali, zagrabil kovčeg in odšel v črno noč. Vse, kar mu je ostalo od mogočne domačije, je nesel na hrbtu: obleko in perilo. Vse svoje bogastvo je shranil v denarnico; bilo je drobiža za kakih petdeset dinarjev. Drugi dan je prišel na Dvornikovo novi posestnik, ki se je pisal Križnik.

Tevž si je spodaj v vasi najel pri čevljarju

Štefanu sobico; sem je spravil svoje reči, tu si je odslej tudi sam kuhal. Ko bi bili ljudje le vedeli, kak siromak je bil, večini bi se bil smilil. Tako pa so krožile najbolj gorostasne govornice o njegovem neznanskem bogastvu. Večkrat ga je kak radovednež povprašal, za koliko je kaj prodal domačijo. Ker od njega niso ničesar izvedeli in je tudi Križnik, novi posestnik, trdovratno molčal, so jeli ljudje ugibati ogromne vsote. Nekateri so dejali, da je prodal grunt za osem sto tisoč dinarjev, drugi so vedeli celo za en milijon. Razen tega denarja, so pravili, ima še okoli četrta milijona v banki. Zdaj pa zdaj ga je kdo podražil in prosil za majhno posojilo; vsakemu je odgovoril, da nima gotovine pri rokah. Zaradi tega so nastale nove govornice o velikanskih obrestih, ki mu jih plačuje neka banka.

Čim več so mu prisodili premoženja, tem bolj so se zgledovali nad njegovim revnim življenjem in navidez neumnim garanjem. Hodil je namreč k lesnemu trgovcu Hiršlerju delat in je od zgodnjega jutra do poznega večera nakladal težke hlode. Jedel je malo in slabo: enkrat že zaradi tega, ker ni znal kuhati, pa tudi zaradi tega, ker ni imel časa. V gostilno ni šel nikoli. Po vsem tem so še bolj razvpili njegovo skopušтво.

Blazinovi, ki so bili Štefanovi sosedje, so na vso moč podpihovali take marnje. Posebno stara in pa Liza sta imeli povsodi svoj nos zraven, in če sta kaj izvohali, sta vse obesili na veliki zvon. Kmalu so si jeli ljudje pripovedovati, da si Tevž od same lakomnosti že jesti več ne upa. Že tedne in tedne guza sam suh kruh in rodo polento; zato je tudi tako sestradan in upadel. Obleka mu je vsa zakrpana, tako da ga je že v delavnike sram, iti med ljudi.

Posušil se je Tevž zares, to je bilo pač zaradi trdega dela in zaradi drugih težav; ob nedeljah pa je bil slejkoprej čedno oblečen; tudi v obraz je bil

ljub in bridka otožnost se mu je kar podala. Toda očitka, da je skopuh, se ni mogel iznebiti; večkrat mu ga je kdo kar v obraz zabrusil. Blazinovi so tudi pravili, da ponoči nima miru; ure in ure krama po svoji kamri in vžiga luč, da gleda, če so njegovi zakladi še na varnem. Pod posteljo ima namreč polno vrečo zlatnikov; ti so njegov bog, na njih si pase oči. Kaj čuda, če so odslej tatinski rokomavhi prežali okoli njega!

Nekega dne je peljal Tevž težek voz lesa v Hom. Ker je bil januarski dan kratek, se to noč ni vrnil domov. Tedaj so mu hudobneži udrli v sobo in mu obrnili vse narobe. Denarja niso našli niti pare, niti zlatnine ne in ne kakih hranilnih knjižic. Zato so mu odnesli praznje in nedelne obleke in večji del perila. Čeprav je Tevž koj drugi dan vso reč razglasil in jo javil orožnikom, vendar tatov ni bilo najti. Za Tevža je bilo tem huje, ker ni imel denarja, da bi si bil novo obleko kupil. Pri nekem kmečkem krojaču na gôri si je dal napraviti bukovo, da bi mu bila za nedel pozimi pa tudi poleti. Tudi nekaj hodnega perila si je kupil. Ker pa ni imel dovolj denarja — na posodo si ga ni hotel in ni mogel vzeti — je prodal svojo uro. Ko so ljudje, ki so mu krajo iz srca privoščili, še za to izvedeli, ni bilo hudobnim govoricam ne konca ne kraja.

Tisti čas je zunaj v Jazbini neki kočar pogorel. Nesrečna družina je ostala brez vsega, ker niso bili nikjer zavarovani. Da bi jim pomagali, sta šla župan in kaplan po fari pobirat. Ljudje so radi dali: eni živež, drugi obleko, tretji denar. Manj kakor dvajset dinarjev ni dal nobeden. Ko sta moža prišla k Tevžu, ki so ga vsi v fari imeli za najbogatejšega, jima je dal osem dinarjev. Bil je to njegov zadnji denar, ki ga je nabral po vseh žepih, in niti para mu ni ostala. Županu in kaplanu pa se je zdel tak majhen dar sramoten. Rekla seveda nista nič, kaplan ga je nevoljno pogledal, župan pa je počasi

šel in zaničljivo ponavljal: »Bog plačaj! Bog plačaj!«

Prihodnjo nedeljo je kaplan vendar enkrat ujel Tevža na samem.

»Tevž,« je začel strogo, »tudi če pozabim, da sva si bila prijatelja, že kot tvoj dušni pastir ti moram resnico povedati. Malo ti je mar za čast in dobro ime in poštenje, da le denar na kup grabiš! Nekaj pa ti mora biti mar! Pot, po kateri zdaj hodiš, vodi naravnost v pogubo. Pijancu, lakomiselnežu človek še odpusti; lakomnost pa je najgrša strast ne le v človeških, ampak tudi v božjih očeh. Niti v sanjah bi si ne bil mislil, da bo s teboj tako. Toda kaj! Že v svetem pismu beremo, kam vse človeka lakomnost pripelja. Judež v začetku gotovo ni bil slab človek; tedaj ga Gospod ne bi bil med učence sprejel. Lakomnost pa ga je tako premotila, da je Zveličarja izdal in samega Sinu božjega prodal sovražnikom Njegovim zgolj za denar, denar. Ako se takoj ne spreobrneš, ti pravim, da boš kdaj še prišel v družbo Judežev. Spreobrni se! Drugače se bodo obrnili vsi pošteni ljudje od tebe — tudi jaz. To je moja zadnja prijateljska beseda.«

Tevž je zardeval in bleдел in se tresel po vsem životu. Kakor nož so ga zbadale duhovnikove besede v srcu. Tako je torej govoril tisti, ki ga je nad vse spoštoval! Zdaj naj izgubi njegovo prijateljstvo? O ljubi Bog, ali ne mora z besedo na dan in mu vse, vse povedati? — Ne — ne — ne sme! Očetu je obljubil, da bo molčal. Pa tudi, če bi ne moral, nikoli ne bi mogel izdati kaplanu sramote in greha... Rajši bo trpel in veljal za skopuha. — Stisnil je zobe, pobesil glavo in molčal.

»Tevž, ne bodi zakrknjen!« je spet začel kaplan. »Ukroti strast z enim mahom! Za te ni tisoč dinarjev, ki jih daš za pogorelce, nič preveč. Ne pravim to zaradi denarja, ampak zaradi tvojega zveličanja; s takim plemenitim dobrim delom se boš otresel

okovov svoje strasti. Z enim samim krepkim mahom!«

»Moj Bog, tisoč dinarjev! Kje naj jih vzamem?« je bruhnil Tevž iz sebe.

»Če je preveč, saj ti ne rečem, koliko. Samo dobro voljo pokaži! Pojdi, nesi revežem dar, ki je zate primeren. Lepo bo to. — Potem pa se oglej spet po kaki kmetiji, pojdi med ljudi, bodi spet dobre volje! — V kratkem odidem na svojo faro. Vsaj danes mi obljubi, da boš spet tak, kakor si bil; potem si ostaneva prijatelja. Daj mi roko!«

»Ko bi bilo mogoče, rad — toda ni mogoče,« je tožil Tevž.

»Kaj tako? Prav! Zbogom! Saj sem vedel, da bo vsaka beseda bob v steno. Nič drugega ne morem več kakor moliti zate. Seveda ti bo po volji, da me nič več ne boš ne videl ne čul.«

Obrnil se je in šel.

»Gospod!« je zakričal Tevž.

Duhovnik se je vrnil in ga vprašal:

»Ali si si premislil? Ali mi boš dal besedo?«

»Moj Bog, saj ne morem,« je zahripal mladi mož, »ne morem. Vi ne veste, kako je.«

Zdaj se je gospod odločno zasukal in jo je urno odmahal. Tevž pa je odtaval kakor brez uma v svoje prenočišče.

Župan je v družčini pripovedoval, kako umazano ju je s kaplanom odpravil bogati Dvornik. Marenj o tem je šel po vsej občini in ljudje so se znova razburili in razkačili nad tako lakomnostjo. Še tisti redki, ki so mu ostali dobri, so ga zdaj zapustili. Med temi sta bila tudi mojster Krištof in njegov Janez.

Janez je nekoliko sam izvohal, nekoliko pa iz mojstrovih besed razbral, kako in kaj je s Tevžem in z Marto. Že več kot leto dni ga je ta skrivnost tiščala; hranil jo je le zaradi tega, ker ga je mojster zarotil. Zdaj pa je menil, da ga ne veže nič več.

Ko je bil neko soboto pri Doberniku v šteri, je zanesla beseda tudi na Dvornikovega Tevža. Janezu se je nosek kar ugreznil med nabuhli lici, poškilil je na levo in desno in dejal skrivnostno:

»Rad bi vedel le to, kodi ga je zdaj pri Zvoniku. Dečla, ta Marta, bi se človeku kar smilila, ko bi se tako ne nosila. Lepo to ni, kar ji je napravil Tevž.«

»Kaj? Zvonikova?« je hlastnil Blazinov sin, ki je bil slučajno v hiši; »kaj pa ima ta s Tevžem?«

»Kaj? Toliko, kakor Eva z Adamom, hehehe!«

»Pojdi, pojdi! Drugemu natvezi kaj takega, ne meni! Marta pa Tevža, kje!«

»O pa še kako! Kolikokrat je bil pri Zvoniku, toda na skrivaj — kakor miš v kašti; vse je bilo v redu, vse v besedi, po enem letu bi se naj vzela. Odkar pa je Tevža zlođej obsedel, je ne mara več, ker mu ni dovolj bogata, hehehe!«

»Ti, tega ti nihče ne verjame. Saj bi bili vendar kaj čuli in videli.«

»Vsi skup ne vohate in ne vidite ničesar, ker ste gluhi in slepi kakor mrčniki. Jaz pa sem tolikokrat videl, ko sta se z očmi požirala in ko je Tevž letal k Zvoniku... Zakaj pa se dekle zdaj tako postavlja in z zlato verižico ponaša, kaj? Jaz vem, kar vem. Vse je bilo uglajeno in zlikano kakor nove hlače; ampak Tevžu ni več zanjo, hihihih!«

Blazinov se je na glas zarežal in odhitel domov, da jim kar toplo prinese novico. Mati in sestra sta bili najprej kar žolti od same zavisti; nato pa se je vžgal stari zelen ogenj v očeh. Zdelo se ji je, da mora Zvonikovo še bolj črtiti kakor Tevža. Iz te mržnje se je rodil nesramen načrt.

Zaradi deklet so k Blazinovim zahajali razni poradni fantje. Tem je Blazinovka dopovedala, da bi za pust ne bilo nič bolj smešnega, kakor če bi Marto s Tevžem potegnili. Razložila jim je kar, kako bi se taka reč priredila. Fantom je bila misel po volji, pa še tem bolj, ker jih je veselilo, da se bodo mogli nad

prevzetno Marto znesti. Tevža osramotiti, to pa se jim je itak zdelo prav junaško.

Na pustno nedeljo se je torej pomikala skozi vas vrsta pustov, ki so piskali in čindrali. Za seboj so vlekli sani z velikim napisom: Skopuh. Na teh je bila stara skrinja, na tej pa je sedel nekdo, ki je bil čisto Tevžu podoben. Lasje so mu štrleli pokonci, z rokami je grabil po zraku, tlačil papirje in novce pod se v skrinjo, pa zopet lovil in hlatal okoli sebe. Za sanmi pa je tekel nekdo, podoben Marti; ta je metala poljube za »Tevžem«, širila roke za njim, da bi ga objela, »Tevž« pa »jo« je odrival, suval in potiskal, da je padala v sneg, vstajala, hreščala in zaman prosila, kajti »on« jo je s pestmi podil.

Z divjim tuljenjem in krohotom so se podili po cesti. Tu pa tam kateri, ki je stal pred hišo, je še vprašal, kaj naj spaka na saneh pomeni; drugi so mu pošepetali na uho — in od ust do ust je šel smeh: Tevž in Marta...

Tevž je bil še pri Hiršlerjevi žagi. Čul je trušč in hrušč, ni pa slutil, da velja njemu. Neki fantič je pritekel in mu smeje se povedal, kaj se na vasi godi. Prebledel je, potem pa mu je divje zagorelo v očeh. Vrgel je cepin in zdirjal na vas; krik in vik mu je kazal smer, kam mora.

Na kraju vasi so se pustni ustavili in še huje uganjali svoje burke. Iznenada ko iz tal je stopil Tevž med nje. Prestrašen klic je zadonel, koj nato pa krohot in zbadljivke brez konca.

Ko je zagledal Tevž našemljeno podobo Martino, ga je zasrbelo v prstih. Trenotek ga je zadržala misel, da je to ženska. Toda dejal si je, da bo fant, ki se je tako našemil. S hitrim mahom je utrgal krinko z obraza in res: spoznal je nekega oferškega sina, kateremu je bil nekoč posodil nekaj denarja. »A tako, pobič, ti si!« je vpil, »tebe si bom zapomnil, smrkovec smrkovi!« Šestkrat, sedemkrat ga je s

krinko oplazil za ušesi, da je kar pokalo. Potem se je obrnil k onemu, ki je bil kot Tevž napravljen. Blazinov je bil! Ta je vedel, da Tevžu ni kos; zaradi tega je skočil s sani in jo urno popihal, pri tem pa si skrival obraz. Zdaj je navalila cela tropa pustov na Tevža. Prvega je v prsa, da je omahnil, drugega in tretjega je tresnil na levo in desno v sneg, da sta obležala. Zdaj je na vseh koncih zavrelo. Od vseh strani so ga obkolili. Stal je med njimi, stiskal pesti in sipal ogenj iz oči. Nobeden si ga ni upal prijeti. Ker pa jih je bilo le preveč, bi ga bili gotovo dali.

Nepričakovano je prišla pomoč. Zvonikova dva, Marka in Luka, sta bila tudi prišla gledat, ko sta čula, da uganjajo na vasi neke pustne burke. Za priči sta morala biti, ko je bila njuna sestra vaščanom v zasmeh. Dolgo sta požirala. Ko pa sta videla Tevža, kako se je postavil, se tudi onadva nista več mogla premagati. Kakor na povelje sta izdrli iz bližnjega plota vsak svoj kol in jela od zadaj udrihati po množici, ki je obdajala Tevža. Tako je prišel ta do sape. Njega in Zvonikovih dveh, ki nista bila nič mnogo manj korenjaška, so se toliko zbali, da nikomur ni bilo na tem, da bi se z njimi poskusil. Umaknili so se jim, da so mogli puste gnati skoz vso vas, dokler se ti niso zatekli v neki prazen kozolec in se tu zaprli.

Tako jeznega Tevža še nihče nikoli ni videl. Ko se je vračal in prišel mimo krojačeve hiše, je ta prišvedral pred vrata, se razkoračil in smeje se dejal:

»Hehehe, Tevž, danes pa si spet enkrat bil pravi fant od fare. Tak si mi po volji. Lepo si jih spodil, drhal nemarno... Ampak to ti tudi rečem: sam si si skuhal ta močnik in samo s pestmi ne boš ljudi za jezik držal. Tudi drugače se moraš spremeniti, če hočeš priti spet do veljave.«

»Vi, vi, nikar ne govorite,« je sopihal mladi mož. »Vi ste mi ga skuhal, ta močnik, da, vi, ker ste

jezikasti in ker vse raztrobite, kar se vam podne in ponoči sanja.«

»Hoho, poba, nikar tako petelinasto! Jaz nisem ne besedice črhnil o tebi in Marti. Sam se za nos primi! Ali misliš, da ljudje mežijo, ko takle tiček okoli drugega gnezda leta? Ne! Tedaj si prav nalašč nataknejo še očala, da tembolj tenko gledajo, čim bolj slep je tak ščinkavec. Saj ti ničesar ne obiram. Dekle je pravo; ko bi bil ti pošteno zgrabil, bi bil srečen mož in bi bilo danes drugače s teboj. Pa si odlašal in odlašal in skoparil in stiskal, da si vse zavozil. Kolikor jaz Marto poznam, ne verjamem, da ti bo pri takem močniku, kakor si ga ji skuhal, kaj pomagala.«

»Komu sem ga skuhal?«

»Krištof moj, kaj še ne veš? Sebi si ga in njo si osramotil in vso žlahto svojo. Vse nas mora biti sram.«

»Hahaha! Taka žlahta!« se je razvnel Tevž. »Če boljše nimam, kakor tiste, ki me osira, mi je ljubše, da je ne vidim več in ne čujem več o njej.«

Tedaj pa je tudi krojač vzkipel in po svoji robati navadi zakričal:

»Aha, todi ga je! Moja žlahta ti smrdi? Pa naj bo! Poslušaj, poba, danes sem ti zadnjo prijazno besedo dal; tudi tebi ni več treba z menoj govoriti. Od danes naprej bova tako, kakor da se nikoli nisva poznala. Ali ti je prav, ha? Meni je, hehehehe!«

Pri teh besedah so se mojstru potočile debele solze po licih. Ali jih je spočela jeza ali bolečina ali smeh, tega Tevž ni več spoznal; kajti v njem je vse kuhalo in naglo jo je odkuril. Ko se mu je na stanovanju jeza polagoma razkadila in je misli zopet zbral, mu je srce stisnilo bridko spoznanje, da je bil pregrdo osoren. Zadnjega prijatelja je izgubil. Ako ga še Marta zavrže, potem bo najbolje, da se spravi in izgine tja, kamor ne seže nobena voda in noben dih domačega kraja.

Dva tedna so ljudje v Podkraju govorili skoraj samo o Tevžu, o njegovem razmerju z Zvonikovo Marto in da je ne mara več, o njegovi brezsrčnosti in lakomnosti. Tevž o tem ni ničesar izvedel, kajti z nikomer ni govoril in nikamor ni šel kakor s stanovanja na delo in v cerkev.

Tako se je tudi zgodilo, da Marte ni nikoli srečal. V cerkvi je šla večkrat mimo njega, pa ga ni pogledala, da, večkrat se mu je zdelo, da se je namenoma obrnila v drugo stran. Toda tega si zdaj ni smel k srcu gnati; vse misli je moral obrniti nato, da bi se čimprej izkopal iz neznosne stiske.

Ko je videl, da dela Hiršler pri lesni kupčiji ogromne dobičke, je začel misliti, da bi se sam lotil trgovine z lesom. Ko bi bil le denarja imel! S temi borimi dinarji, ki jih je zaslužil in napol za živež porabil, se ni mogel ničesar lotiti. Res da je imel na Blazinovem vknjiženih okoli dvajset tisoč; toda teh se ni hotel dotakniti, temveč jih je hranil, da bi mu bili pri roki, če bi bil brez dela ali bolan. Sicer pa jih je bilo itak zelo težko iztirjati; Blazinovkina hudega pogleda ga je bilo skoraj strah. Toda bodi kakor že: ako bi se mu ustavila kaka primerna kmetija, bi moral izterjati dolg zlepega ali zgrdega.

Odslej je delal, rekel bi, noč in dan; na vsak način si je hotel do vigredi prihraniti toliko, da bi mogel sam začeti.

Pri tem je na vse drugo pozabil. Na velikonočno nedeljo pa je nekaj opazil, kar mu je težko leglo na srce. Marta je zopet šla ponosno mimo njega in tudi njegove zlate verižice ni več imela. Ali mu je hotela naznaniti, da ga ne mara več? Potem je bilo vse njegovo garanje in računanje brez smisla. Tako ga je vznemirilo, da si ni mogel drugače pomagati, kakor poiskati priložnost in z dekletom govoriti.

Na Belo nedeljo je zasledil Marto, da je šla h Kotniku, samotnemu kmetu v Kotu; Kotnica je bila namreč bolna. Ko se je prepričal, da ga nihče ne

vidi, je šel za njo in jo počaka! v gozdu. Več ko tri ure je minulo, preden se je vrnila. Tedaj je stopil pred njo in jo prijazno pozdravil. Sprva se je prestrašila, potem mu je hladno odzdravila in odšla mimo njega. Dva, tri koraka je napravila, nato pa je le obstala in se obrnila k njemu, ne da bi kaj rekla.

»Marta, ali si jezna name?« je vprašal v zadregi.

»Jezna? Ne. Po volji mi ni, veš,« je dejala kratko.

»Gotovo te še boli tista pustna; toda jaz nisem kriv.«

»Pač! Ti si kriv.«

»Jaz? Kako? Zakaj?«

»Zaradi lakomnosti svoje, zaradi skopuštva svojega.«

»Marta, saj sem ti vendar že povedal in priseči ti morem, da nisem lakomen.«

»Kar vsakdo vidi in z rokami otiplje, tega vendar ne boš utajil. Kar obleko ti je treba pogledati, pa človek vse vidi. Najrevnejši offer ne hodi na praznik s takim starim klobukom in tako bukovo obleko v cerkev kakor ti, bogati Dvornik.«

»Ali ti je moja obleka prerevna?« jo je užaljeno vprašal.

»Obleka mi je prav, ampak vse tvoje stiskanje in garanje in vse tvoje vedenje mi ni po volji. Komur je količkaj zate, tega mora biti sram — res sram.«

Kri mu je udarila v lica. Torej sramuje se ga? Sramuje se ga! ... Toda: ali ji more zameriti? Saj ni čuda, če ga tako sodi, ko je vendar videz ves tak, da je lakomen in skop. Njega samega je sram, če mu ljudje očita jo, da je stiskač. Kako mora biti šele njo, ki toliko da na čast in dobro ime, zdaj, ko so odkrili njuno razmerje! Pri tisti pustni hudobiji so njo še bolj osramotili kakor njega. Ali ji sme zameriti?

O, saj ne ve, saj ne sluti, v kakšni strašni stiski je. Pa se ji ne sme spovedati, ne sme, ne sme ji razkriti očetovega greha, ne sme ji razodeti, da je berač. Ko bi le sam, sam trpel! Toda Marta trpi še huje kakor on. Kako dolgo se bo vse še vleklo? Odgovora ne ve. Oprati sramote čisto pač nikoli več ne bo mogel. Ali naj tudi Marto za vse življenje omadežuje? Ne, tega ne sme. Nič več je ne sme siliti.

Trenotek je preudarjal, potem je z muko stisnil iz sebe:

»Marta, veš kaj? Ako hočeš, lahko razdereš. Nič ti ne bom zameril. Potem te vsaj sram ne bo moralo biti zaradi mene.«

Prebledela je in vztrepetala. Šele čez nekaj časa je izbruhnilo iz nje:

»Tako torej! Zdaj si pokazal, kodi ga je. Davno že sem si mislila, da ti je žal besede in da bi se me rad otresel.«

»Narobe si me razumela, Marta,« je dejal žalostno; »jaz se svoje besede še nikoli nisem kesal in je tudi nikoli ne bom prelomil. Toda ti jo lahko vzameš nazaj.«

»Saj to je isto.«

»Ne, to ni isto. Jaz se bom besede držal na večne čase in ne bom nikoli katere druge vzel. Toda ti zaradi mene lahko prosto in svobodno izbiraš.«

»Da, da, da, že vem. Ti se sploh ne boš ženil. Ti druge ljubezni nimaš kakor denar.«

»Krivo me sodiš. Ako bi mogel kakor največji siromak s teboj* živeti in bi za nič drugega ne vedel, bi bil najsrečnejši človek. Tebe ljubim, samo tebe in le tebe. Tebe bi tudi vzel, čim bi te imel na kaj.«

»Na kaj? Saj me imaš vsak dan na kaj vzeti.«

»Žal da ne. Čez leto dni, če mi bo sreča mila, bi morda mogel.«

»Če ti bo sreča mila?! Ti misliš vedno na denar. Čez leto pa bo ista pesem kakor zdaj; morda še

hujša. Že pred domačimi me je zaradi tebe sram. Dolgo tega ne bom mogla prenašati.«

»Zato pa ti pravim, da se lahko odločiš, kakor se hočeš. Zaradi mene — ti besede ni treba držati.«

»Jaz jo bom držala,« je dejala po svoji ponosni navadi. »Le tedaj bi je ne, če bi se prepričala, da je brez smisla. Vzela pa tudi tedaj drugega ne bom.«

»Marta, ta beseda mi je dobro dela,« je dejal toplo in mehko. »Nisem vreden tvoje ljubezni; to pa ti obljubim: vse bom storil, da boš srečna.«

»Ko bi le verjeti mogla, da se boš obljube držal! Te jeseni si mi rekel, da se ne bom več imela kaj žaliti; pa je prišlo nato še hujše. Ko bi se človek le en sam krat mogel zanesti nate!«

»Zanesi se, Marta! Sveta resnica mi je, kar pravim.«

»Dobro, tokrat naj še bo! Toda zadnjič. Le pomni, da zadnjič!«

Še enkrat ga je z žalostnimi očmi proseče pogledala in odšla. Tudi danes mu ni dala roke. Skoraj hladna se mu je zdela in ponosna. Ni bila kakor prej kdaj. Vendar ga je navdajalo veselje in srce mu je bilo zopet polno; saj mu je ostala ona, ki mu je bila več ko vse na svetu.

Tako je slonel v gozdu in se vrnil šele v mraku.

Dober teden potem se je podal Tevž eno uro daleč navzgor k onim trem kmetom v Spodnjih Rovtah. Kupil je od njih precej stoječega lesa, in sicer tam okoli Suhega grabna. Sklenil je pismeno, da ga bo plačal šele o Novem letu. Ker je ponudil prav ugodno ceno, so kmetje ta pogoj sprejeli; menili so, da zgolj zaradi svoje skoposti odlaga plačilo na Novo leto.

Zdaj se je lotil dela, kakor se ga v Podkraju še ni kdo lotil. Kar si je pri Hiršlerju prihranil, je bilo ravno toliko, da je mogel pičlih pet mesecev živeti. Da bi si bil kakega pomagagača najel, zato ni imel denarja; zaradi tega je moral sam vse opraviti.

Seveda so si ljudje znova imeli za kaj jezike brusiti. Toda Tevž se za ničesar ni brigal in je bil dan na dan od rane zore do pozne noči v gozdu. Sam je podiral, sam klestil in lupil in vlačil hlode v graben. Močen je bil za dva, sčasom pa se je tako izuril, da bi tudi trije drvarji težko bili kaj več napravili kakor on sam. Konec junija je bilo že kakih petdeset hlodov v grabnu, kraj julija že osemdeset. Videti je bilo, da se mu bo posrečilo, in večkrat je pri sebi računal, da bo zaslužil vsaj dvajset tisoč dinarjev, če Bog da. S tem denarjem bi zmožel jeseni kako večjo kupčijo in drugo leto bi se ogledal za kako kmetijo.

Toda namesto sreče ga je zadela nova nesreča in ga strahovito udarila.

Na Veliko Gospojnico je bilo tako soparično, kakor prej ves julij ne. Že med pranganjem so se zbirale na vrhovih črne kepe. Videti je bilo, da se kuha nevihta. Tako je bilo do večera. Ko je sonce zašlo, so se jeli črni oblaki na vso moč poditi. Od dveh strani je zapiskal veter in se nad Podkrajem divje zavrtel. Bliskalo je venomer, da so se ognjene kače vlekale kakor verige brez konca od neba do

zemlje. Grmelo in treskalo je, da so ječale gore. Potem se je utrgal oblak in razlil neznansko mnogo vode.

Lilo je kake četrť ure; potem se je poglelo. Toda v višavah je še vedno hrumelo, z novo silo so zaplesali viharji, znova so se vžgali bliski in bičali nočno nebo. Po lesovih je tulilo in pokalo, od sten je odmevalo, grmelo je brez prestanka, cele minute je žarelo, vmes pa so stokali in zdihovali zvonovi.

Treška in hudega vremena — reši nas, o Gospod!

Drugi oblak se je utrgal in se usul na vas. Cesta je bila podobna potoku, po oknih je šklepetalo, kakor da suje tudi točo.

Proti polnoči so bliski ugasnili in gromi utihnili; šumel je le še enakomeren, gost dež.

Podkrajčani, ki so dozdej bdeli v strahu in molitvi okoli blagoslovljenih sveč, so mirno zaspali. Drugo jutro jih je obšla žalost, ko so našli polja in travnike na oni strani Bistrice na tolsto pokrite s kamenjem in peskom. Kakor pa je Suhi graben divjal, kaj takega pa niti najstarejši občani niso pomnili.

Najhuje razdejano je bilo Blazinovo zemljišče, prav tisto pri vodi, na katerem je bil Tevž vknjižen. Prestrašen je šel mimo in gledal nekdanje lepo polje, ki ga je razrila voda in nasula nanj pečevja in vejevja.

Še večja groza pa ga je čakala zgoraj v Suhem grabnu. Struga je bila razrita, da je ni bilo spoznati. Tu se je kopicil pesek, tam je zijala gola skladovnica skal, drevje je ležalo navzkriž. Moj Bog, saj tu dol svojega lesa ne bo mogel spraviti, ali pa bo moral za spravo toliko dati, da ne bo ničesar zaslužil!

Ko je prilezel do frate, je videl, da nima več kaj spravljati. Ker graben tu ni bil strm, je hudournik pustil tod toliko tega, kar je drlo z njim, da je bila več kakor polovica lesa pokopana pod zemljo.

Ves iz sebe je dolgo strmel v to razdejanje. Potem je počenil na hlod in si z rokami podprl glavo.

Kaj zdaj?

Do Novega leta ne zmore denarja za les. Če pa ne bo plačal, ga bodo kmetje tožili. Potem bo moral priznati, da nima denarja. In nihče mu ne bo verjel... Izpričati bo moral, kam je del izkupiček za Dvornikovo — in nič drugega mu ne bo ostalo: izdati bo moral skrivnost in osramotiti očeta in vso rodovino... Ali tega ne bo! Nikoli ne bo! Ne, ne! — Toda kaj, če ne bo povedal resnice? Rekli bodo, da skriva denar, in obsodili ga bodo kot goljufa in vtaknili v ječo.

»O Bog, moj Bog! Kako moreš ubogega človeka tako zapustiti?«

Tedaj mu je šinila glava pokonci. Saj še ima denar. Pri Blazinovih ga ima, nekaj bo še za les tudi dobil; vse skup bo več ko dovolj, da poplača kmete v Rovtah. Če bo od Blazinovih le dobil! Zdaj, ko jih je nesreča obiskala! Pa ne more drugače... Kaj bo to spet marnjev! Res je strašno in ne bi tega nikoli storil, čeprav so mu toliko hudega prizadeli; saj ve, da se je tudi tista pustna norčija v Blazinovih glavah spočela... Zaškripal je z zobmi... Ne, iz jeze, iz sovraštva, zavoljo maščevanja ne dela tega, ampak ker mora, ker drugače ne more... Vsak je sebi najbližji. Pri Blazinovih je v nevarnosti dom, pri njem pa zadnji košček časti, da ga reši in da ne zajde v ječo. Zato mora, mora tirjati Blazinove.

Da bi se otresel težkih misli, je poizkusil delati. Toda danes mu ni šlo od rok in zato se je kmalu vrnil s pobešeno glavo domov.

Že drugi dan se je oglasil pri Blazinovih in povedal, da ga je sila nagnala in da je prišel po denar. Najprej so ga gledali, potem pa so jeli vpiti in kričati in le malo je manjkalo, da ženske niso skočile vanj.

»Bodite pametni, ne more biti drugače,« je dejal mirno; »ako mi v štirih tednih vrnete, vam pustim obresti za zadnji dve leti.«

»Kaj boš puščal, ti salamenski skopuh!« je hreščala stara Blazinovka in ga s strupenimi očmi prebadala. »Ničesar ne plačamo, najmanj zdaj, ko nas je zadela taka nesreča.«

»Tudi mene je,« je odvrnil.

»Seveda! Tistih nekoliko dreves še besede ni vredno!« se je penila. »Naj bi te le bilo zadelo! Podgane pa miši naj ti požrejo tvoje jurije in tati naj jih dobijo!«

»Ali mi torej nočete vrniti?« jo je prekinil.

»Ne — in če se na glavo postaviš, tudi ne! Rajši zažgem hišo in hlev in vodo spustim po polju. Zlodej naj te —«

Preklela ga je, da ga je postalo strah. Ni rekel ne besede in je odšel. Za njim se je razlegel peklenški krohot.

Doma je Tevž še enkrat vse preudaril; toda nobene druge poti ni našel. Ko zlepa ni šlo, je moralo iti zgrda. Oklevati ni smel več niti en dan; kajti zadolžnica je velela, da je treba posojilo tri mesece prej odpovedati. Ako je hotel do Novega leta dobiti denar, ni smel več odlašati.

Zaradi tega je šel naslednje dni na sodišče in teden navrh so dobili Blazinovi sodnijsko terjatev. Ti so že mislili, da so Tevža zastrašili in da si ne bo več upal nad nje zaradi denarja. Ko pa so videli, da mu je resnica, so nagnali tak vrišč, da je odmevalo po vsej fari.

Vse je obsojalo Tevža. Čeprav Blazinovi niso bili v časteh pri faranih, so se po zadnji nesreči vendar vsem smilili, medtem ko je Tevžu vsakdo privoščil škodo, ki mu jo je neurje napravilo. Vnebovpijoč greh se jim je zdel, kar je počel Tevž. Kjer se je prikazal, so ga od vse povesod zmerjali: »Skopuh! Oderuh!« ... Toda Blazinovi so le prekmalu

spoznali, da ljudem ni toliko zanje, temveč zato, da se nad Tevžem znesejo; kajti ko so iskali posojila, da bi mogli Tevžu vrniti, ga niso dobili nikjer; zgodilo se je celo, da so se jeli tudi drugi upniki oglašati. Stara Blazinovka se je od jeze penila.

V tistem času je srečala Blazinova Liza Zvonikovo Marto na samem. Ko sta se pozdravili in je hotela ta iti naprej, jo je Liza strupeno obrevknila:

»Ti, čuj! Povej svojemu oderuhu, da ga lepo pozdravim in mu želim, naj mu denar iz nosa in ušes vzraste!«

»Koga imaš v mislih?« je zardela Zvonikova.

»Koga drugega kakor tvojega ljubčka seveda, lepega Tevža, ženina tvojega, ki se ga bodo od same lakomnosti garje lotile.«

»Jaz nimam ženina.«

»Seveda ga nimaš več, haha, ker te je pustil. Prav ti je, prav že prav! Take prevzetne goske obtičijo vedno v najhujšem blatu.«

»Kaj mi hočeš? Pusti me!«

»Nič ti nočem, le resnico ti hočem enkrat v obraz povedati. Mislila si, kaka sreča, če se obesiš na Dvornika. Izbrala si si pa najhujšega stiskača in falota...«

»Falot ni!«

»A tako? Ti še držiš z oderuhom!«

»Ne držim. Mene ne briga nič.«

»Zakaj se za njega postavljaš?... Dokazala ti bom, da je falot. Nas terja za dolg, ki so ga mati že davno vrnili. Ker smo potrdilo izgubili, mu ne moremo kaj. Prav zdaj, ko nas je zadela nesreča in nam je najlepšo njivo zasulo, nas terja in nas je tožil in rubil. Dobro vemo, kaj misli. Na boben nas hoče pognati, da bi poceni kupil in nas ob dom spraval. Na ta način bi rad pri nas desetkrat profital, kar je v Rovtah enkrat izgubil.«

»Kaj takega vendar ne bo storil; ne morem verjeti.«

»Če ne verjameš, pa vprašaj ljudi! Saj se že hvali, kako po ceni bo šlo na dražbi,« se je lagala Liza; »ampak uračunal se bo.«

Marta se je tresla in ni rekla nobene besede več.

»Da, da,« je Liza pihala, »sram te bodi s takim — s takim, ki kljub bogatiji že novih hlač ne premore več. Čim huje bo uganjal, tem večja bo sramota tudi zate.«

»Ni mi ga mar. Jaz nimam z njim ničesar. Zame je kakor vsak drugi!« je Marta bruhnila iz sebe, vsa rdeča v obraz.

»Haha, zdaj ga tajiš; toda to ti ne pomore nič. Zakaj si letala za njim? Zakaj si se smodila okoli njega? Še čez trideset, štirideset let bodo rekli: Glejte jo, ta je hotela skopuha vzeti!«

»Ne — nikoli ga ne bi bila vzela!« je vzkliknila Marta, polna bridkosti.

Blazinova pa se je hudobno zahehetala in še od daleč vpila:

»Vzeti si ga hotela! Te sramote se ne iznebiš. Hahahahaha!«

Marto je tako potrlo, da je bežala domov, kakor da jo podijo hudobni duhovi.

Tevž pa je medtem delal zgoraj v Rovtah. Rad bi bil les, ki ga mu je neurje pustilo, čimprej spravil v denar, da bi se mogel potem lotiti drugega dela. Ko je nekega dne po težkem poldnevu počival in používal skromno južino — črn kruh in domač sir —, je nenadoma obstala Marta pred njim. Razveselil se je in vendar tudi prestrašil.

»Marta! Kaj je tebe prineslo?« je dejal.

»K tebi sem prišla,« je dejala skoraj osorno.

»K meni? Prišla si gledat, kako škodo mi je napravilo. Huda nesreča me je zadela.«

»Druge je še večja. Ti se mi ne smiliš.«

»Marta! Kakšna pa si? Ne poznam te.«

»Jaz tebe že dolgo ne. Kakršen si ti, tak ni nihče.«

»Kaj sem napravil?«

»Še vprašaš! Nobena reč ti ni pregrda, da ti le denarja prinese. Celo iz stiske in nesreče sosedov si delaš profit.«

»Ako imaš Blazinove v mislih, tedaj ti moram že reči, da tvojega usmiljenja niso vredni. Prav oni so si izmislili tisto pustno hudobijo.«

»Ni mi za Blazinove in zanje ne govorim. Za tebe je grdo, ko hočeš ljudem v stiski vzeti domačijo.«

»Saj to ni res! Saj to je laž!«

»Vsi ljudje pravijo tako.«

»Marta, ali verjameš zlobnim jezikom, meni pa ne?«

»Tebi ne morem ničesar več verjeti; prevečkrat si me izdal.«

»Nikoli te nisem! Le nesreča mi je vedno za petami. Ne morem si pomagati.«

»Pomagati bi že mogel, če bi hotel. Ampak nočeš. Nikoli ti ni bila resnica, če si kaj rekel.«

»Marta, rečem ti, da mi je bila vedno resnica, kadarkoli sem kaj obljubil. Tega mi ne smeš očitati.«

»Žal, moram. Pokaži se v dejanju in ne samo v lepih besedah!«

»Kaj naj storim?«

»Umakni tožbo proti Blazinovim! Pusti jim denar!«

Ko strela ga je ošinilo. Prebledel je in obraz se mu je od muke spačil.

»Zakaj... zakaj se tako brigaš za Blazinove?« je jecljal.

»Ne za Blazinove,« je odvrnila. »Zaradi teh mi ni mar; ampak zaradi tebe hočem tako. S silo te hočem odtrgati od tvoje strasti; videti hočem, ali je toliko ljubezni v tebi, da mi izpolniš eno edino prošnjo.«

»Moj Bog!« je zastokal in skrčil roki, da so prsti zapokali.

»Odloči se!« je silila. »Pokaži, da tudi meni na ljubo rad kaj žrtvuješ.«

»Rad, rad, ko bi le mogel, ko bi le mogel!« je dejal z muko; ustnice so mu drhtele, sapa mu je šla težko. »Ne morem, ne morem.«

»Zakaj ne?«

»Dolžan sem. Plačati moram les, ki mi ga je zasulo.«

»Saj imaš denarja dovolj.«

»Niti pare.«

»Pojdi v hranilnico pa ga dvigni!«

»Ko bi ti vedela, ne bi govorila tako!«

»Jaz bi te bila že davno uslišala.«

»Ne morem, ne morem.«

»Ker nočeš. Saj sem si koj mislila, da bo zaman. Skopuh se ne spreobrne.«

»Marta, zahtevaj kaj drugega, le tega ne! Za božjo voljo te prosim.«

»Ne imenuj po nemarnem Boga! Nočem ničesar, to pa zahtevam. Če mi te želje ne izpolniš, tedaj vem, pri čem sem.«

»Ne morem. Prisegam ti: ne morem.«

»Tudi tedaj ne, ako te resno prosim?«

»Marta, verjemi: ne morem!«

Čez obraz se ji je pokadila nevolja. Nekoliko časa je molčala, potem pa je dejala gorjupo:

»Lakomnost te je vsega prevzela. Ni ti pomoči . . . Med nama pa je zdaj vsega konec.«

»Potrpi z menoj!« jo je prosil.

»Nič več! Sramovati bi se morala takega ode-ruha. Od danes je med nama vsega konec.«

»Marta! Marta!«

Trepetalala je in ga dolgo gledala s svojimi velikimi očmi. V tej svoji bridkobi je bila še lepša. Črez nekaj časa je vzela iz žepa škatlico in mu jo dala:

»Na, vzemi, kar je tvojega!«

Z drhtečo roko je odprl pokrovček in ugledal zlato verižico. Kakor z nožem ga je presunilo. V strašni bolečini je prosil:

»Marta, vsaj ta spominek si ohrani!«

»Nočem. Bolje je, da nimam ničesar, kar bi me nate spominjalo,« je odvrnila hladno. »Prodaj — dobil boš denarja!«

Pri teh besedah je prebledel, v prsih ga je nekaj pehnilo. Počasi je dvignil verižico, odpel z nje bleščeči križec, ga poljubil in vtaknil v žep. Potem je stisnil verižico v pesti in jo zalučal daleč dol v graben, da jo je požrla globoka luža.

»Za božjo voljo, kaj delaš?« je zavpila Marta.

»V grob s tem, kar je umrlo!« je zamolklo odgovoril.

Potem se je z obema nogama uprl v velik kamen in ni odnehal, dokler ga ni premaknil, da je jel po bregu drčali in valiti s seboj kamenje in prst, ki je zasula lužo in strugo, tako da se je voda obrnila na drugo stran.

»Tako! Tu naj leži do sodnega dne,« je zasopihal.

Ko smrt bleda je stala Marta, vsa prevzeta od grozne lepote njegovih mišic in njegovega mračnega pogleda.

»Ali mi imaš še kaj povedati?« je zahripal.

»Ničesar več,« je dejala trdo, pa ji je glas vendarle drhtel; »molila bom, da se na večno ne pogubiš.«

»To pusti meni! Bog je tisočkrat bolj usmiljen kakor ljudje. Sit sem ljudi. Nobenega mi ni treba več.«

Odurno je govoril. Ogrnil si je jopič, vzal sekuro in z dolgimi koraki odšel navkreber; niti enkrat se ni ozrl.

Ko je prilezel na vrh, jo je videl daleč spodaj na jasi. V plapolajoči obleki, z modrim predpasni-

kom, z belo ruto se mu je videla kakor potujoča roža. Gledal je za njo, da so ga oči pekle, dokler mu ni izginila. Nato se je vlegel pod macesen in zastokal kakor ranjenec. Vse sončne gore naokoli, ogromni oblaki nad njimi: vse se mu je zdelo kakor velik grob. Da, vse upe je pokopal. Zanj ni bilo več veselja, ne sreče — ničesar več na zemlji. Kakor hitro bo mogel, bo sklenil račune z upniki, potem pa bo odšel daleč, da ne bo nikoli več ne čul ne videl ničesar tega, kar mu je bilo doslej pri srcu.

Več ko šest tednov že so Blazinovi na vse kraje poskušali, da bi ugnali kje kako posojilo in se rešili Tevža. Toda na zadolženi grunt ni hotel nihče niti tisoč dinarjev posoditi. Tako so morali priti na boben.

Nekega večera je Blazinka ustavila Tevža. Tokrat se je premagala in je rekla mirno, toda odločno:

»Pol leta — do velike noči nas moraš počakati!«

»Ni mogoče. Jaz moram tudi plačati,« se je napol opravičeval.

Tedaj je v njenih očeh zopet zagorel tisti zeleni ogenj sovraštva. Stegnila je vseh deset prstov in se zarotila:

»Zdaj pa ti bom pokazala, prekleti oderuh! Do kraja si nas nagnal zdaj; zdaj boš videl. Še pare ne boš dobil, še pare ne.«

Skoraj strah ga je postalo, tako je divjala. Zato se je urno umaknil in ji ni odgovoril.

Tri tedne navrh je dobil povabilo na sodnijo. Menil je, da je kaj zaradi Blazinovega dolga.

Ko je prišel na določeni dan pred sodišče, je videl tu že celo vrsto Podkrajčanov: župana, dva občinska moža, več kmetov, nekoliko starih kočarjev in preužitkarjev, mojstra ‚Krištofa‘ in Blazinko. Začudeno so se spogledali, ker nobeden ni vedel, kaj bo. Edino župan je skrivnostno mežikal in kazal, da že ve, o čem bo beseda.

Ko jih je sodnik poklical pred se in ugotovil, da so vsi povabljeni navzoči, je položil pred se kup spisov in začel resno in slovesno:

»Nedavno je dobilo sodišče od neznane osebe po pošti poslan testament, ki je že več kakor trideset let star in o katerem je verjetno, da ga je nekdo ukradel in utajil. Ko smo ugotovili, da je res pravi, smo se sporazumeli z občinsko upravo v Podkraju in sklenili, da se ta zapuščinska razprava

obnovi. Ta obnova bo nekatere družine močno prizadela.«

Tu je sodnik nekoliko pomolčal. Ko je Tevžu ostro pogledal v oči, je opazil, da je ta postal blede kakor stena. Drugim pa je bral na obrazih neznanško radovednost. Razgrnil je spise in nadaljeval:

»S testamentom vred je sprejelo sodišče tudi listek, na katerem stoji, da bo neznanec zadevo prijavil višjemu sodišču, ako se je okrajno sodišče ne loti. Kljub preiskavi nismo mogli ugotoviti, kdo je ta listek napisal. Toda to nas zanima šele v drugi vrsti. Predvsem je tu testament, o katerem ni dvoma, da je pravi. To je oporoka Jožefa Hribernika, po domače Dvornika v Podkraju, ki jo je napisal 15. maja 18 . . , torej štirinajst dni pred svojo smrtjo. V njem stoji tole: Svojo kmetijo, vso zemljo, vse, kakor stoji in leži, zapuščam kot glavnemu dediču svojemu nezakonskemu sinu Juriju Močilniku. Izplačati mora moje sestre sinu Jozanu Jakopiču štiri tisoč goldinarjev, Cenci Mlinar, ki je že od mladega pri hiši, pa tisoč goldinarjev.«

Vse je prevzelo silno razburjenje. Eni so si kaj pošepetali, drugi so se ozrli na Tevža, ki je pobesil glavo in bil blede ko smrt. Zdaj jo bo skopuh grdi izkupil!

Kdor bi bil Blazinko ostro pogledal, bi bil videl, da je ni nič iznenadilo, pač pa so se ji usta porogljivo raztegnila.

Kakor da ga je iz neba treščilo, tak pa je bil Jurij Močilnik, mojster »Krištof«. Oči je izbuljil kakor vol, ruse je grizel, kakor da jih bo požrl, z glavo je majal: »Krištof moj nebeški, sedem sonc in mesecev štirinajst, Krištof nebeški!«

Tedaj je velel sodnik:

»Mir! — Vas, Matevž Jakopič, vprašam, ali priznate ta testament, ki ga je napravil vašega očeta ujec?«

»Če je pravi, ga moram priznati,« je stisnil Tevž iz sebe, ne da bi dvignil glavo.

Sodnik se je čudil, da ni zahteval testamenta, da bi si ga ogledal. Zato je vprašal:

»Ali ste vedeli, da je testament kje?«

»Ne, tega nisem vedel,« je poudaril Tevž.

»Ali ve kdo od navzočih, kje je bil testament vsa ta dolga leta, ali pa, kdo ga je sodišču poslal?« je vprašal sodnik in se ozrl naokrog. »Kdor bi znal pokazati sled, bi dobil nagrado.«

Ljudje so se zganili, stopili v gruče in se potihoma pogovarjali; toda kaj pravega ni vedel nihče.

»Kdo pa je bil zadnje dni največ pri rajnem?« je sodnik poizvedoval.

»Tale tukaj — Cenca Mlinar, zdaj Blazinka,« se je oglasil mojster Krištof; »ta je bila zadnje čase noč in dan pri njem.«

Tedaj se je Blazinka grdo zarežala:

»Da, da — jaz sem seveda testament skrila, da bi ob svojih tisoč goldinarjev prišla, kaj?«

»Jasno je,« je rekel sodnik, »da je skrnil testament nekdo, ki mu je to koristilo. To more biti le Joza Jakopič.«

»Moj oče? Ne!« je dejal Tevž odločno.

»Joza gotovo ne!« se je usajal mojster Krištof. »Joza je bil poštenjak.«

»Žal sodišče tega ne more verjeti,« je izjavil sodnik. »Čudno je le to, da krivec testamenta ni uničil, ampak ga je hranil... Jaz si mislim, da je bilo takole: Rajni je zaupal testament kakemu prijatelju, naj ga ta po njegovi smrti izroči oblasti. Ta prijatelj pa ni bil pošten in se je z Jozanom Jakopičem zmenil, da skrije testament, če mu Joza Jakopič zato dobro plača... Ali je komu od vas znan kdo, ki mu je rajni Jožef Hribernik posebno zaupal?«

Zopet je zašumelo med ljudmi, toda nihče ni vedel odgovora. Tedaj se je oglasila Blazinka, ki si

je naglo izmislila laž, da bi za vselej odvrnila vsak sum od sebe.

»Gospod sodnik,« je dejala hinavsko, »ko ste to rekli, mi je prišlo na misel... Ne povem rada, toda ne maram, da bi mi vest kaj očitala... Rajni ujec so že imeli takega prijatelja. Ta je bil volar Aleš. Zdaj se spomnim, da so ga tiste dni pred smrtjo večkrat poklicali k sebi... In... in... saj nočem nič slabega reči o Jozanu, o Jakopiču, nimam vzroka zato — toda to dobro vem, da sta po ujčevi smrti večkrat skup tičala z Alešem.«

»Krištof!« je zagodrnjal mojster krojač. »Mlad kmet se bo vendar imel kaj pomeniti s svojim hlapcem.«

»Ne, ne!« se je lagala Blazinka. »Tudi ponoči sta čepela kje sama in sta si večkrat kaj namigavala.«

»Kje je ta Aleš? Kako se piše?« je silil sodnik.

»Pisal se je za Matvoza in je pozneje kupil Gradiško bajto. Pred petimi tedni je umrl.«

»Ali morete to tudi s prisego potrditi?«

»Če treba, da,« je trdila Blazinka, ne da bi trenila z očmi.

»Dobro! Potem je stvar jasna. Aleš je testament utajil, Joza Jakopič pa...«

»Krištof!« je presekala krojač sodniku hudo besedo.

»Ne more biti drugače,« je vztrajal sodnik. »Ta dva sta krivca. Aleš pa je dobil gotovo dobro plačilo, da si je mogel Gradiško kupiti. Ko je umiral, ga je vest nagnala, da je spravil testament pred sodišče.«

Navzočim je bilo vse jasno in so prikimavali. Edino mojster Krištof, Jurij Močilnik, ta je brundal in ugovarjal.

V Tevževi duši pa je besnel vihar.

Da se je mogla Blazinka tako lagati! In ljudje so kar vse verjeli. Ali je zdaj še smel molčati? Zdaj, ko je prišel testament na dan, očetovega greha ni

bilo več mogoče skriti. Sramoti se ni bilo več kam ogniti; da, še desetkrat hujši se je pokazal greh, kakor je bil v resnici. Danes, jutri gotovo bodo že vsi v Podkraju vedeli povedati, kak je bil stari Dvornik in s kakim grehom na duši je legel v grob. Ne, ne! Zdaj mora govoriti! Zdaj mora očeta opravičiti! Mora!

Ves razburjen je bruhnil iz sebe:

»Gospod sodnik, ne verjemite tej lažnivki! Jaz vem, kako je bilo s testamentom.«

»Vi ste vendar rekli, da ne veste za testament,« je dejal sodnik strogo.

»Nisem vedel, da je še kje; toda to, kar je v njem, mi je bilo znano! Nekaj tednov, preden so umrli, so mi oče vse povedali. Ni kriv Matvozov Aleš, tudi moj oče ne toliko — kriva je ta!« — Pokazal je na Blazinko. — »Ta je očinemu ujcu ukradla testament in je mojega očeta nagovorila, naj ji dajo tri tisočake, pa bo pismo skrila. Moj oče je dolgo niso hoteli poslušati, nazadnje jih je pa le premotila.«

»Lažnivec! Oderuh!« je zahreščala Blazinka, ki je vsa prebledela in se stresla. »Gospod sodnik, ali ne čujete, kako se laže? Najprej ni o testamentu ničesar vedel, zdaj pa vse ve. On si je obdržal krivični denar. Tat pa lažnivec pod enim klobukom vedrita.«

»Prisežem lahko, da je resnica, kar govorim,« je rekel Tevž.

»Kar tako vam sodišče prisege ne da,« je pripomnil sodnik. »Najprej morate vse pojasniti, kaj in kako vam je oče povedal.«

Tevž zdaj ni več okleval, ampak je vse na drobno povedal, kar je vedel od očeta, in ni pozabil omeniti, kako je Blazinka očetu trdila, da je testament zažgala; očitno pa ga je spravila, da bi ga imela kakor orožje v rokah. Tekom let je izsilila od očeta

precej denarja; zadolžnice je sicer podpisala, vrnila pa ni ničesar. Tega denarja se je z obrestmi vred nabralo okoli sedem in dvajset tisoč dinarjev; za ta znesek jo je pred osmimi tedni terjal. Ker ni vedela kaj, je poslala testament na sodnijo — kdo drugi kakor ona?! —, da bi na tak način zahtevala svoj delež iz testamenta in še bogve koliko obresti in odškodnine.

»Gospod sodnik, to je vse zlagano! Ali ne vidite, kako hoče po sili očeta oprati in mene obdolžiti? Tožim ga za razžaljenje časti!« je vpila Blazinka.

»Tiho zdaj!« je zapovedal sodnik. »Govorili boste, ko vam bom dal besedo.«

Tevž je pripovedoval, koliko je oče prestal, da ni imel mirne ure in da je od same bridkosti zbolel. Ponoči ga je večkrat hotelo zadušiti; ko je čutil smrt pred durmi, se je odločil, da pojde k sodnji in da tu vse pove. Na poti, tam pri onem znamenju pod Dvornikom, se mu je razvezal jezik. Le s težavo ga je sin pregovoril, da ni šel sam sebe tožiti, in mu obljubil, da bo on popravil, kar je oče zagrešil.

Vsi, ki so poslušali Tevževo izpoved, so se prepričali, da je govoril resnico.

»Toda vi niste držali obljube, ki ste jo dali očetu,« je dejal sodnik strogo; »vsaj čakali ste tako dolgo, da bi človek mogel dvomiti, ali ste jo sploh še mislili izpolniti.«

»Izpolnil sem jo; škodo sem že popravil,« je rekel Tevž.

»Kako?«

»Tiste male reči iz testamenta so izvršili že oče. Blazinki nisem ničesar dolžan, ker je itak več dobila, kakor ji je šlo. Ostane le še mojster Jurij Močilnik; temu pa sem tudi vse povrnil.«

»Ali je to res?« je vprašal sodnik mojstra Krištofa in ga ostro pogledal.

»Tevž, Tevž, kaj praviš?« je vzkliknil krojač razburjeno. »Jaz ne vem nič.«

»Ali niste dobili lani poleti štiri sto tisoč dinarjev?«

Krojač je raztegnil usta in oči, čudno je zarigal in komaj prišel do sape:

»Krištof nebeški in Golijat čeravzelj! Tak ti si jih poslal? Da, da, lani avgusta mi jih je prinesel pater Valerijan, kapucinar, in ničesar ti ni hotel povedati kakor le to, da je denar moj. Za norca me je imel, ampak denar je bil pravi.«

»Odkod si ga dobil?« je vprašal Tevža župan.

»Za Dvornikovo.«

»Prodal si vendar šele jeseni.«

»Ne, že sredi julija. Vprašajte Križnika! Hotel sem vso reč skriti.«

»Zaslišati moram onega patra,« je odločil sodnik.

»Menda ne bo treba; saj imam potrdilo.« Pri teh besedah je segel Tevž po listnico, pobrskal v nji in nato ponudil krojaču neki listek.

»Krištof moj!« je lomastil mojster. »To je prav tisto pismo, ki sem ga dal kapucinarju — res! Doma imam še drugo; na tistem mi je pater napisal, da sem denar od njega dobil.«

»Zmenila sta se! Oba tičita pod enim klobukom!« je zavpila Blazinka. »Ta mojster je bil vedno na onegale strani. Lažnivca! Goljufa!«

Krojač je ves rdeč zahripal:

»Koza stara! Coprnica salabolska! Saj ti jih pokažem vseh štiri sto tisoč, ki jih imam naloženih. Odkod naj bi pa imel ta neznanski denar? Kapucinarjevo pismo tudi prinesem; tu pa je moje lastno-ročno, črno na belem, datum in podpis. Ali to ni dovolj?«

Molil je svoje potrdilo sodniku, potem ga je dal pričam. Ljudje so bili vsi iz sebe in so strmeli v Tevža, ki si je grizel brčice.

»Ali imate še kaj povedati?«

»Račun hočem dati za vse,« je dejal Tevž. »Natanke se zneskov ne spominjam; približno pa jih bom zadel... Dvornikovo sem prodal za tri sto in dvajset tisoč; denarja so pustili oče blizu osemdeset tisoč; vsega je to štiri sto tisoč, ki jih je pater Valerijan zame plačal mojstru Močilniku. Blazinki so moj oče dali še po starem tri tisoč rajniš, torej dva tisoč več, kakor ji gre po testamentu. Kar so oče dali mojima sestrama za doto, se izravna z onim, kar so imeli kot svoj delež v testamentu. Ker je minulo od tega testamenta do možitve mojih sester okoli dvajset let, računam obresti tega očetovega deleža v svojo korist in menim, da pač znašajo toliko, kolikor je Blazinka izsilila od očeta...«

»Lažnivec! Vrag!« je piskala Blazinka.

Tevž pa se ni menil zanjo, ampak je nadaljeval:

»Natančen obračun bom sodišču v kratkem predložil. Kar je posestvo ta leta neslo, to je v tistih osemdeset tisočih, ki sem jih izročil Juriju Močilniku. Kar smo zase porabili, to smo si za delo zaslužili. Oče so grunt izboljšali in poslopja popravili; zato sem ga lahko dobro prodal. — — — Zdaj sem vse povedal.«

Sodnik se je zganil, ljudje po dvorani so zamrmrali in z odobravanjem gledali na mladega moža, ki je iz ljubezni do očeta toliko pretrpel.

»Tevž, Tevž!« je zaklical mojster Krištof. »Povej, kaj pa si potem ti zase obdržal?«

»Ničesar,« je odgovoril Tevž.

»Bikec, bikec! Tak norec vendar ne boš!«

»Štirje tisočaki so mi ostali; s temi sem plačal posle in kar je še bilo drobnega. — To pa je bil moj denar, ako računam doto, ki so jo prinesli mati k hiši. Z Dvornikovega nisem odnesel ničesar kakor svojo obleko, nekoliko perila, svojo srebrno uro in nekaj kovačev; to je bilo vse moje bogastvo. Denar in obleko so mi kmalu potem ukradli, uro pa sem prodal, da sem vsaj nekaj dinarjev spet dobil. Ko

sta župan in kaplan pobirala za one pogorelce v Jazbini, sem jima dal vse, kar sem imel, in si potem dva dni nisem mogel kupiti kruha. Zdaj vidite, kak skopuh sem bil!»

»Oh! — Strašno! — Kdo bi si bil mislil!« so se oglašali.

Krojač Krištof je srepo strmel in ko grah debele solze so mu trkljale po licih:

»Tevž! Bikec! Zakaj pa nisi prišel? Zakaj mi nisi povedal?»

»Sramote zaradi testamenta nisem in nisem hotel razglasiti,« je odvrnil Tevž. »Tudi očetu sem obljubil, da nikdar in nikomur ne bom črhnil o tem besede. Ker pa je prišel danes testament na dan in so hoteli greh mojega očeta še bolj očrnuti, sem moral z besedo na dan; drugače bi tudi danes ne bil ničesar povedal.«

Vse se je mlademu možu čudilo.

»Zakaj pa Blazinovih prej nisi prijel?« ga je vprašal župan. »Saj je tvoj denar in bi ti ne bilo treba take stiske.«

Tevž je nekoliko pomolčal, potem pa je dejal:

»Bilo je strašno hudo, od teh kaj dobiti. Če sem le kaj omenil, je bil že ogenj v strehi.«

»Lažnivec! Goljuf! Ničesar ti nismo dolžni in ti tudi ničesar dali ne bomo,« je Blazinka zarevknila.

»Tiho!« so ji zagrozili. »Da si še upa in jeziká!«

Blazinka pa je klela in rohnela, dokler je ni sodnik strogo pokaral.

Nato je Tevž nadaljeval:

»Tisti denar na Blazinovem sem si hranil, če bi me nagnala huda potreba. Ko mi je les v Suhem grabnu odneslo in zasulo, sem moral terjati; drugače kmetom plačati ne morem.«

»Saj te počakamo,« je dejal eden od onih iz Rovt; »ko boš mogel, boš plačal.«

»Menda bom od Blazinov dobil toliko, da bo seglo.«

»Ničesar ne dobiš, oderuh! Rajši zaženem denar v vodo,« se je rotila Blazinka.

Tedaj se je oglasil sodnik, ki je ves čas pazljivo poslušal:

»Matevž Jakopič!« je rekel, »vi ste poštenjak. Vsa čast vam! Ampak vsega bi vam tudi ne bilo treba dati. Nato vas zakon nikakor ne sili. Vaš oče in vi sta dolga leta delala na kmetiji. Vsako delo je vredno svojega plačila.«

»Da, da, da!« je zapiskal krojač Krištof. »Polovico ti vrnem, da, še več!«

Tevž je odkimal:

»Kar je vaše, je vaše. Ne pare ne vzamem. Če bom zdrav, si bom za vsakdanji kruh že zaslužil. Na denar pa nikoli bil nisem.«

Vse je zijalo in gledalo mladega moža: tak je torej bil! Pa so ga smatrali za skopuha.

Krojač se je kar razvnel:

»Osel! Tevžej! Tele! Denar je potreben za podlago — to ti krojaču le verjemi, hehehe!«

»Ako sem svojo dolžnost storil, potem mi denarja ni treba. Ne maram, da bi mi kdaj kdo mogel očitati, da sem imel od tega, kar se je z očetom primerilo, kak profit. Zato ne vzamem niti pare ne. Bom že tako prebil.«

»O ti Krištof jeruzalemski! Saj ti si hujši kakor petelin na strehi! Ampak jaz tudi vem, kaj se spodobi.«

»O tem se vidva sama pomenita,« je odločil sodnik. »Kakršna je zdaj zadeva, je potrebna ponovna razprava, čeprav je vse jasno. Pojdite — Blazinka pa ostane tukaj! Osumljena je goljufije in jo moram zapreti.«

Blazinka je tako pobesnela, da je bilo še sodnika groza. Močno je pozvonil, da sta prišla sodnijska služabnika in sta žensko s silo odgnala.

Drugi so naglo odšli. Zunaj so obstopili Tevža in ga prijazno nagovarjali. Tevž pa se jih je hitro rešil, stisnil je zobe in izginil po stranski ulici.

Iznenada je začul za seboj pihanje in prskanje, ko da se podi kak vol za njim.

»Krištof nebeški! Tevžej! He!« je rohnel krojač. »Kaj me ne čuješ? Počakaj! Nekaj ti moram povedati.«

Ker je bilo Tevžu zaradi ljudi sitno, je obstal. Krojač ga je kar za roko ujel, spravil v bližnjo gostilno, posadil v posebno sobo, da sta bila sama, in naročil jesti in piti.

»Tevž! Tevž! Bog te živi!« mu je natakal, »najprej pij, potem te bom kozjih molitvic učil! . . . Zakaj mi nisi ničesar povedal? Vsa reč bi bila ostala lepo med nama in nihče bi ne bil ničesar vedel. Lepo bi se bila zmenila. Blazinko pa bi bil že jaz zarotil.«

»Oče so hoteli, naj se ne izve,« je dejal mladi mož; »sram jih je bilo — najbolj pred vami.«

»O ti slepoča ti! Saj sva si bila kakor brata in brata si ničesar ne zamerita. Toliko pri pameti pa sem že jaz tudi, da vem, kaj se človeku vse lahko pripeti. Ženske so ti od peklenščka, ti pravim; že mogočnejše in svetejše možake so speljale po ledu, na primer Davida pa Absalona, ali kako je že tistemu očaku bilo ime. — Škoda za lepo reč, za Dvornikovo, da je prišlo v tuje roke. Pa zdaj je, kar je! Zdaj je tebi treba pomagati!«

»Mene kar pustite! Se bom že preril.«

»Da, da, preril bi se že, če z drugim ne, pa pojdeš igle od hiše do hiše prodajat. — Krištof, na kmetijo moraš spet!«

»Le kako, to bi rad vedel.«

»Z denarjem seveda. S čim pa?! Denarja pa imamo. Jaz vem ne, kam s tolikim denarjem.«

»Kar imejte ga ali pa svojim kaj kupite! Meni ga ni treba.«

»Na kaj se boš potem ženil?«

»Ženil? Na ženitev ne mislim več. Svoj živ dan se ne bom oženil.«

»Tako, tako! Torej boš pustil Zvonikovo na cedilu, ali pa te jo ona odslovila? Čudno bi ne bilo.«

»Med nama je vsega konec — za zmeraj.«

»Babababa! Meni je tudi že večkrat ušla nit iz igle. Jo treba pač zopet vdeti! Potrpi! Ali naj ti pomagam pri vdevanju? Nas eden se na to spozna.«

»Da mi ne storite nič takega! To vam prepovem. Pre-po-vem! Nove sramote si ne bom iskal; imam stare dovolj. Če vam pravim, da nočem o tem ničesar več čuti!«

»Ali je to sramota, če dobiš najpridnejše in najlepše dekle v vsej fari?«

»Marta je ponosna; takega, kakor sem jaz, ne bo več marala... Od nikogar me ne bi zadelo tako kakor od nje, če bi mi kdaj očitala očetov greh. Mnogo da na čast; pa tudi jaz držim na svojo.«

»Menda te je malo prijela, kaj? — Tega pa takemu poštenemu dekletu ne moreš zameriti, če se je jezila nad teboj. Kriv si ti. Zakaj nisi kar k meni prišel in mi nisi lepo povedal? To si vendar moral uvideti, da se sam ne boš mogel izkobacati.«

»Nesreča me je preganjala — ko bi te ne bilo, bi se bil.«

»Rad bi vedel, kako.«

»Dokler so bili še oče živi, me ni skrbelo. Mislil sem, da si bom mogel najeti denar in vam tako povrniti škodo. Ko pa sem pozneje poprašal pri raznih posojilnicah, sem spoznal, da ne gre. Pa tudi, ko bi bil dobil tolikšno posojilo, ne bi bil zmož obresti. Zato sem sklenil: prodati in čimprej priti zopet na svoje. Ko sem videl, kake profite dela Hiršler, sem se lotil lesa. Ko bi se ne bilo vse zoper mene zaklelo, v enem letu bi bil na dobrem. Koval sem lepe načrte in človek bi bil dejal, da se morajo izpolniti. Pač me je bolelo, ko so me ljudje s tako mržnjo zasledovali; rekel pa sem si: Ne meni se za

jezike, glej nase! Če se mi posreči, se mi bodo hudobni jeziki še sladkali. Tedaj mi je Suhi graben prekrižal vse račune.«

»O ti prevzetni revček ti!« je vzdihnil krojač in po obrazu so mu zacurljale solze; »če je človek mlad, pač v oblake zida — in ko se mu na enih podre, zida na druge, naprej in naprej, do nebeških vrat... Čudno se mi le zdi, da si tako dolgo prenašal tiste večne očitke, da si skopuh in stiskač. Ali Marti nikoli nisi črhnil kaj o vsem?«

»Marti? Vsakemu bi bil laže kakor tej. — Ta bi me bila pogledala, ko bi ji bil razkril vso sramoto in vso revščino svojo. Marta je ponosna!«

»Ali je ponosna ali ne, tega ne vem. Vem pa, da ima dobro srce, in stavim glavo, da se bo razjokala, ko ji boš vse povedal.«

»Haha, Marta se ne joče nikoli. Saj ji pa tudi ničesar ne bom pravil. Ničesar več.«

Krojač je nevoljno zmajal z glavo in je pomolčal. Potem je vprašal:

»Kaj imaš zdaj v mislih?«

»Nobenih velikih načrtov! Skromno, pridno bom delal.«

»Torej nočeš, da bi ti pomagali?«

»Ne. Meni ni pomoči... Hočem reči: toliko si sam morem pomagati, da se pošteno preživim.«

»Ali se boš lotil zopet trgovine z lesom?«

»Ne, ne. V Podkraju ne ostanem več niti en dan ne. Zdaj, ko vejo ljudje vse, bi me od sramu bilo konec. Nocoj pojdem po svoje reči — potem me Podkraj ne bo več videl. K razpravi še pridem sem, nato pa odrinem kam dalje. Delati morem povsod.«

»Brez denarja pa ne prideš nikamor. Vzemi vsaj kakih petdeset tisoč — to bi bilo toliko, kolikor mi je tvoj oče podaril!«

»Ničesar vam niso podarili — saj je bilo vaše. Niti pare ne sprejemem. Če mi posodite: tri sto dinarjev mi posodite! V treh mesecih vam jih vrnem.«

Zaman ga je krojač nagovarjal, Tevž se ni dal pregovoriti. Ko sta se poslavljala, je rekel mojster Krištof:

»Krištof moj, ti si samsvoj in ponosen poba! Dadada, svoje roge ima vsakdo, pa si jih počasi že obrusi. Če ni drugače, pa pojdi! Privezati te ne morem. Toda to si zapomni: spet sem tvoj stric in ni boljšega strica na svetu, kakor sem jaz! Kri ni voda, Tevž. Dadada. Eno pa mi moraš obljubiti: da se mi boš oglašal in mi vedno dal vedeti, kod okoli se pomičeš in kako ti je!«

Na večer tega dne so sedele priče, ki so se vrnile s sodnije, v gostilni »Pri pošti«. Pili so na zdravje mojstra Krištofa, ki je tako iznenada obogatel. Mojster pa ni bil danes nič kaj dobre volje in beseda mu ni šla kakor druge mali. Zato tudi ni dolgo ostal. Vstal je, plačal še tri štefane vina in se odmajal proti domu.

Medtem pa je šla novica od hiše do hiše. Ljudje so stali na cesti in si jo pripovedovali. Tevževi sestri, Gradišnica in Osojnica, sta obe iz sebe prihiteli k mojstru Krištofu, in ko sta se prepričali, da je vse tako, kakor pravijo, sta se bridko razjokali; skoraj si nista upali več domov.

Kljub pozni uri se je razglasila novica do zadnje hiše. K Zvonikovim jo je prinesel Janez, Krištofov pomočnik. Tu so pravkar odmolili rožni venec, ko je priburjal Janez in se na ves glas zakrohotal:

»Ali ste že čuli o našem skopuhu in oderuhu? Ni bil skopuh; ubog siromak je bil. Ni imel še kovača ne v žepu in je stradal kakor miš v cerkvi in uro je moral prodati, da si je mogel hlače kupiti. Prejšnjega starega Dvornika testament so utajili, Blazinka ga je, so jo že zaprli. Tevž je domačijo prodal, da je mogel mojega mojstra izplačati, ker njegovo je bilo po pravici vse.«

Stari Zvonik si je nevoljno pogladil brado in je dejal rezko:

»Janez, odmolili smo in spat se spravljamo. Zato nam ni za preroke, ki norčave novice trosijo.«

»Hehehehe!« se je Janez zarežal; »menda mislite, da ga imam pod klobukom. Pa sem jih rajši pustil pri polnih litrih in sem si dejal, da si ga bom pri vas za požirek zaslužil. Ne, zaradi tega nisem prišel. Hotel sem vam le z novico priti, dokler je še nova.«

Zdaj jim je vse po vrsti povedal, kaj se je danes na sodnji zgodilo.

»Vidiš, Marta, jaz sem zmerom rekla, da Tevž ni tak, da se mu je morala kaka nesreča zgoditi!« je vzkliknila Mojcka.

»Tiho in spat!« je velel oče; »nas vse to ne briga.«

Marta je stala bleda ko zid in se je oprijemala stene. Zamolklo je ponovila očetove besede:

»Ne, nas vse to ne briga.«

Marka in Luka, njena brata, bi bila rada še več kaj izvedela. Oče pa je presekal besedo, pomočil roko v kropilnik, pokropil otroke ter odkrevsal za njimi po stopnicah. Janez se ni mogel načuditi, počasi se je odpravil, Zefa pa je zaprla duri za njim.

Marti je bila ta noč bridka in huda. Tako so se ji podile misli po glavi, da niti za trenutek ni mogla zaspati. Drugi dan dopoldne je imel Marka opravek pri kovaču; ko se je vrnil, je vedel vse potrditi, kar jim je Janez prejšnji večer povedal. Zdaj Marta nekaj dni ni šla iz hiše. Za en del se je hotela jezikom izogniti, za drugi del pa je željno čakala, da se oglasi Tevž. Ali čakala je zaman. Tevž je že zdavnaj zapustil kraj in dolino.

Ko je šla v nedeljo v cerkev, so se vsi ozirali za njo. Nihče pa ni mogel na njej kaj posebnega opaziti. Resna in zbrana je bila kakor druge mali in nobenega sledu ni bilo, da jo je kaj zbegalo. Podkrajčani so si to po svoje razlagali; eni so dejali, da je strašno prevzetna, drugi so trdili, da ni mogoče, da bi bila s Tevžem kdaj kaj imela. Za nobenega fanta ji ni mar, najmanj še za Tevža.

Dolgo časa v Podkraju niso o ničemer drugem govorili kakor o Blazinki, o Krištofu in o Dvornikovih. Zdaj se je sodba čisto obrnila. Vse je bilo proti Blazinki, Tevž pa se jim je vedno bolj smilil. Marsikaka ženica in še posebno marsikatero dekle je pre-

točilo kaj grenkih solz zaradi bridkosti, ki jih je Tevž pretrpel, da je svojo siročino skrnil.

Kakor so pripovedovali čevljarjevi, je prišel Tevž tisti večer po razpravi pozno po svoje reči, je plačal, kar je bil še dolžan, in je odjadral v noč. Teden dni na vrh, ko je bila ponovna in končna razprava, so ga Podkrajčani zadnjič videli.

Ko je stala konec novembra Blazinka pred sodniki, se je še enkrat prikazal. Iz Podkraja je prišlo ta dan mnogo ljudi pričevat, glavna priča pa je bil Tevž. Na sebi je imel novo, lepo obleko in tudi v obraz mu je bilo videti, da mu je dobro; le pogled mu je bil tako žalosten in plah. S sestrama in s krojačem je nekaj malega spregovoril, krojaču je tudi povedal, da je dobil čedno službo kot oskrbnik na posestvu graščaka Vitezoviča. Po domačem kraju ni vprašal in po nikomer v Podkraju. Z drugimi se ni menil in je le na kratko odgovarjal, ako ga je kdo kaj vprašal. Le ko je proti Blazinki pričeval, mu je bliskalo oko kakor nekoč, ko je še bil poveljnik strelske družine. Odločno in jasno je govoril. Blazinka je tajila in se otepala kakor mačka v vreči. Toda ni ji pomagalo; obsodili so jo na deset let ječe. Ko je čula obsodbo, je vsa pobesnela.

Tevž je v naglici še stisnil mojstru Krištofu nekaj v roko — bilo je onih tri sto dinarjev, ki si jih je vzel na posodo — in je izginil, ne da bi se bil od koga poslovil.

Štirinajst dni potem je na Blazinovem zapel boben. Izkupili so toliko, da je tudi Tevž prišel do svojega. Ni ga bilo blizu, ampak je kar po sodnji prenesel svoj denar na kmete v Rovtah in tako poplačal svoj dolg.

V novi službi je imel dela čez glavo. S pridnostjo in poštenostjo si je kmalu pridobil graščaka. Čez dan ni imel kdaj misliti na to, kar je bilo; zvečer pa so se oglašali spomini. Ni jih in ni jih mogel odgnati. Večkrat so ga mučili še v sanjah in navadno se je

vpletala vanje podoba Zvonikove Marte. Ne, tako to ni moglo ostati — pozabiti mora, mora, mora pozabiti in pokopati . . .

Okoli Božiča je bilo, ko je dobil pismo iz Podkrajja. Že na ovitku je spoznal pisavo ženske roke. Razburjeno ga je odprl. Res! Marta mu je pisala.

Ljubi Tevž!

Mojster Močilnik mi je povedal za Tvoj naslov, in zdaj, ko sem ga izvedela, Ti moram pisati. Zelo rada bi se bila s Teboj pogovorila, ko bi bil le prišel. Vem, da sem Te hudo užalila, in zato Te ni več. Toda vsega nisem sama kriva. Ko bi mi bil Ti le malo zaupal in mi povedal, v kaki stiski si bil, gotovo ne bi bila nikomur besedice črhnila in bi Ti bila ostala ob strani z vsem srcem in z vso dušo. Ako misliš, da sem ponosna, se zelo motiš. Dejala sem, da bi me moral bolje poznati. Nekaj na svojo čast pa mora vsako pošteno dekle dati; toda zaradi tega Ti nikoli ne bi bila zamerila kaj takega, čemur nisi sam nič kriv. Bilo, kar bilo, Tvoje dobro ime je brez madeža in občudujem Te, da se nobene žrtve nisi ustrašil in si bil tako zvest in pošten. Takega moža bi me ne bilo treba biti sram in mene tudi nikoli sram ne bi bilo. Oče Te zdaj tudi čisto drugače sodijo. Večkrat rečejo, da si vreden vsega spoštovanja; svojemu očetu si bil dober sin — kakor mladi Tobija v sv. pismu, ali pa še bolj. Zato boš še srečen. Meni se v srce smiliš, ko pomislim, koliko si prestal in kako hudo Ti je bilo. To ni prazna beseda. Verjemi mi, da bi Ti bila rada pomagala, da bi bil laže nosil! Najbolj me boli, da je tudi mene premotil videz in sem Te z besedami in vedenjem žalila. Moj Bog, slepa sem bila in ne vem drugega, kakor da Te za odpuščanje prosim. Za nič drugega Te ne prosim kakor le za to, da mi odpustiš. Beseda, ki sem Ti

jo dala, mi velja in nikoli ne bom drugega vzela. Pisati ne morem vsega, povedati pa bi Ti bila imela mnogo, mnogo. — Novega ni nič posebnega. Oče so bolehn, zdravnik pa pravi, da ni kaj nevarnega. Da je Močilnik kupil nekaj travnikov od Blazinovega grunta in tisto hišo pri Mežnarju, to Ti bo že znano. Sin je pustil financarsko službo in je že dva meseca tu; zdaj mu bo oče v tej hiši uredil branjarijo. Večkrat je že bil pri nas in Te ima v časti. Meni se zdi čeden in pošten fant. — Zdaj pa ne vem več kaj. Pristrčno Te prosim, odpiši mi. Če mi boš le to pisal, da mi odpuščaš, bom zadovoljna. O svojem pisanju nisem nikomur nič rekla; zato Ti ne morem nobenih drugih pozdravov poslati kakor svoje.

Tvoja

Marta Zvonik.

Prvi hip je obšlo Tevža čustvo velikega veselja. Dobro mu je delo, da mu piše Marta tako pristrčno, posebno pa še, da ga imajo pri Zvonikovih v časti. Morda ga zdaj tudi drugi Podkrajčani drugače sodijo.

Toda nečesa je pogrešal v pismu. Prebral ga je drugič. Ne, niti besedice ni o ljubezni. Ali pa jo ima on še rad? O, še, še. Najsi se pamet še tako upira, srce ne neha vpiti: še, še, še! ... Tudi Marta ga ima rada. Čeprav tega ne pove, vendar diha iz vsake vrstice ljubezen. Toda: ali pisma ni sestavila zelo previdno? Ne, pisanje je jasno in odkritosrčno, kakršna je Marta sama. In črno na belem stoji, da nikoli ne bo vzela drugega... Res, nikoli drugega, ampak — njega tudi ne. Vedno si je želela na lepo Dvornikovo domačijo, in ko ji je pozneje o kakem manjem gruntu govoril, ji ni bilo nič po volji. Zdaj je berač in s takim se noče za vse življenje zvezati. Tega ji pač ne more zameriti. Ali on kaj misli na ženitev z njo? Ne, resno ne več. Čeprav čisto lepo

zasluži, bo še vendar dosti vode preteklo, da bo imel kaj pod palcem. Toliko ga je že izučilo, da čez noč ni mogoče obogateti. Prav zaradi tega, ker ima Marto rad, je ne sme priklepiti na svojo revščino. Ne, nikakor ne! Ona pa to tudi spoznavlje in ne kaže želje, da bi se vzela. Čemu bi si potem razvnel ljubezen? Ne! Ljubezen brez zakona je bolezen; glavo omoti in srce zagreni. Zanj ni časa, da bi po dekletu izkoprneval. Delati mora in vse sile napeti, da pride zopet do veljave. Trdna dekletja ljubezen tako ni. To mu je tudi Marta pokazala. Kaj mu je storila gor v Suhem grabnu?! Ko se je spomnil, ga je zbolelo in navdalo z gorjupo bridkobo. Prijazno ji bo odpisal, vendar ji bo dal razumeti, da ne mara nobenih zvez več. Potem pa bo zadušil, kar mu v srcu gori, in jo bo pozabil. Da!

Kljub takim sklepom je segel zvečer v omaro po oni zlati križec, ki ga je od Martine verižice odtrgal, ga poljubil in se zatopil v misli na Marto. Drugo jutro ji je napisal odgovor:

Ljuba Marta!

Tvojega pisma sem bil zelo vesel. Po dolgem času je bila zame to prva vesela ura in bo bržkone tudi zadnja, ki mi je bila po Tebi namenjena. Da bi Te bil obiskal, tega si nisem več upal. Kajti, če si tudi pozabila na sramoto, ki se drži mojega imena, jaz ne bi mogel brez srama pred Te; berač sem in nič drugega nimam pričakati kakor to, da se preživim in s pridnim delom zopet pridobim izgubljeno dobro ime. Kakor sem iz Tvojega pisanja razbral, si tudi sama tako pametna in vse to uvidevaš. Da bi Ti jaz kaj zameril, tega se nikar ne boj; kajti jaz nimam Tebi nič več odpustiti kakor Ti meni; zato je najbolje, da se pobotava. Moja beseda, da nikoli druge ne vzamem, velja za vse moje življenje. Na

ženitev sploh ne mislim in tudi misliti ne morem. Toda Tvoji sreči nočem biti na poti. Ako jo drugod najdeš, ne oziraj se name, ampak jo zagradi! Ne bom Ti zameril. Pa prav me razumi! Pišem to le zaradi tega, ker mi je žal zate in nočem, da bi se zaradi tega odpovedala sreči. Meni si bila najljubše, kar sem na zemlji imel, in spomin nate mi bo vedno ljub in lep. Ne oziraj pa se name, temveč glej le nase! Najbrž se nikoli in nikjer ne bova več srečala; zato nima pomena, da si s pogostnim pisanjem otežujeva srce. Pozabil Te ne bom nikoli, dokler bom živ. Ničesar mi ne zameri, zdrava ostani in moli včasih za Svojega srčno Ti vdanega

Tevža!

Komaj je odposlal pismo, se je že skesal. Kaj bo rekla Marta? Bolelo jo bo, da se je poslovil. Preveč jasno ji je povedal, da noče nobenih zvez več. Ali res ne bo nič več čul o njej? O, saj mu bo gotovo še pisala. Enkrat še! Nestrpno je čakal na odgovor — čeprav ji ga je prepovedal. Toda čakal je zaman, čakal dneve, tedne, mesece. Šele v začetku maja je prišlo zopet pismo od doma. Pisal mu je mojster Krištof:

Ljubi Tevž, grešnik zakrknjeni, mutasti trapist!

Kaj je s Teboj? Ali si še živ? Ali pa so opravili že sedmino po Tebi? Ali pa si res odrinil k trapistom in si se jezika odvadil? Ali pa sem Te jaz kaj razžalil in se kujaš? Ne v mislih, ne v besedah, ne v dejanjih se greha ne morem zavesti. Ampak po stari navadi Te imam rad in bi Ti rad vse storil, če bi Ti le hotel. Kaj naj Ti pišem? Ker je vsakdo sebi najbližji, bom pri sebi začel. Mežnarjeva hiša, ki sem jo kupil, je že lepo popravljena; v štirinajstih dneh bo v nji odprl

moj častiti sin, zaslužni bivši financar, trgovino z mešanim blagom. Seveda se bom preselil k njemu, kajti v novi hiši mi je bolj po godu. Kočo in krojačnijo sem mnogo prepoceni predal svojemu kranjskemu Janezu in krojačnija se imenuje zdaj: »Janez Laznik in drug, krojaštvo v Podkraju.« »Drug« — ta sem jaz. Veš, da bi v trgovini moko in sladkor vagoval, za to imam preumazane roke; za vile in plug so prenežne; da bi pa kar tako Bogu dan kradel, tega pa tudi nočem. Zato sem se zopet lotil šivanja in sem šel k svojemu bivšemu pomočniku za pomočnika. Ta nehvaležnež pa trdi, da on ni mojster in da mi nima kaj ukazovati. Ampak zdaj Ti pride prava! Ta Janez, to tele, se je v mojo hčero zatelebal. Pa bi ji lahko bil oče! Kajne, krave bi se smejale; tudi Ti se boš. Tak osel! Ne, takega moja dečva ne mara. Saj sem mu dejal, naj si gre na Kranjsko po kako Mico. Drugače smo zdravi in živi. Pa ne vsi. O svečnici smo Zvonika pokopali. Znotraj se mu je vnelo in je bolezen zamudil in umrl. Bog mu bodi milostljiv! — Zdaj pa nategni uhlje in dobro poslušaj! Da se je Zvonikov Marka že davno v mojo hčerko, v mojo Rezko zagledal, tega še vedel ne boš. Tudi Rezka se je zatelebala v njega. Prejšnjo nedeljo jo je prišel Marka, ki je zdaj gospodar, svatovat. Krištof, kaj naj sem storil, kakor da sem rekel da in amen? Toda kjer je ena nesreča — ali sreča —, Ti pride kmalu druga. Jurij, moj sin, bivši financar in bodoči trgovec, se je v Zvonikovo zagledal, ona pa v njega. Zdaj sta Ti kar iznenada spoznala, da eden brez drugega ne moreta biti, in sta nad menoj, naj rečem zopet da in amen. Jaz, stari norec: kaj hočem drugega, ko so mi Zvonikovi vsi tako pri srcu? Torej bomo jeseni — okoli Šmihelce — kar dva para ženili: sestro in brata z bratom in sestro. Že danes Te

vabim; glej, da prideš! Če Te ne bo, pridemo pote in Te bomo vlekli s seboj na Brezje ali celo na Trsat. Še dosti novic vem, ampak pero ni igla in pred očmi mi že gomazi. Zato končam. Dru-
gič še kaj! Piši vendar! Skrbiš me. Če Ti je kaj treba, vej, da Ti nihče rajši ne stori kakor moj-
ster Krištof! Zbogom! Vsi Te pozdravljajo, oba mlada para, Janez, najbolj pa Tvoj stari stric

Jurij Močilnik, p. d. Krištof,

krojaški mojster v pokoju, pa brez pokoja.

Tevž je bil bled kakor zid; ugriznil se je v ustnice, da so mu krvavele. — To ti je ženska zvestoba! Kakor trs v vetru je in kakor pena na vodi. Da, da, vse mu je jasno. Krojačev sin ima denar in lep dom — on, Tevž, pa je siromak. Ne, zdaj noče ničesar več čuti o nezvesti Marti! Iz srca si bo izruval vsak spomin na njo.

In vendar je moral misliti nanjo. Srce ga je bolelo in najrajši bi bil umrl.

Naslednje dni se je nekoliko umiril in je jel trezno misliti. Ali je smel Marti zameriti, če se je vdala krojačevemu sinu? Pač ne. Saj se je vsem pravicam odrekel in še silil jo je, naj zaradi njega nikar življenja ne prežaluje, temveč naj se ozre po novi sreči. Toda ali mu Marta ni že prelomila zvestobe, preden še je dobila njegovo pismo? Pisala mu je vendar, da krojačev Jurij večkrat k njim pride in da ji ugaja — tako nekako je stalo v pismu. Ali nezvestobe je tudi tedaj ni mogel dolžiti; saj sta se že ono bart v Suhem grabnu razšla. Zakaj pa je pisala, da nikdar ne bo drugega vzela? Morda ji je bilo le bolj za njega kakor za onega in je upala, da se bo med njima pot še uravnala. On pa je s surovo besedo podrl vse mostove in razdril vse njene upe. Dekle pa se vsako rado omoži — in tudi Marta bržkone. Ko je videla, da z njim ni kaj, se je pač onega oklenila. Mojster Krištof je gotovo tudi imel prste zraven. Pri tej misli se je Tevžu vnela huda jeza na krojača. Ko pa je preudaril, se tudi na tega ni mogel jeziti. Saj mu je vendar sam rekel, da ne mara več Marte in da nikoli več ne bo z njo govoril. Zato krojaču ne more očitati, da je bil zahrbtn; reči bi celo moral, da se je mojstru Marta smilila in jo je s sinom združil, da bi na Tevža laže pozabila. Ne, nihče drug ni kriv, ko on sam! Ta misel mu je stiskala srce.

A zakaj žaluje? Saj na ženitev ni mislil... O, pač! Na dnu srca mu je vedno še gorela iskrica upanja, da si bo sčasoma kaj privarčeval in si kaj kupil...

Ves bolan je bil. Da bi le še enkrat, le enkrat še mogel z Marto govoriti! Toda prepozno je; nič več ne pomaga. Tako ga je potrlo, da je tudi do dela izgubil veselje in bi bil najrajši samemu sebi ušel.

Sicer pa služba itak ni bila nič kaj prijetna. S posli so bili veliki križi, graščak pa se je brigal za

gospodarstvo le toliko, da je vedno in vedno terjal Tevža, oskrbnika, za denar.

Tevž je bil vedno bolj prepričan, da je za nesrečo rojen in da vse življenje ne bo drugače. Mojstru Krištofu je kratko odgovoril, da mu je dobro, da pa ima toliko dela, da ne utegne pisati. O svojih bridkostih in srčnih težavah ni črhnil besedice.

Nezadovoljnost s samim seboj in sitnosti z graščakom so ga slednjič nagnale, da je z oktobrom odpovedal službo. Ni še vedel, kam pojde potem; dejal pa si je, da bo že našel kje kaj. — Če drugod ne, jo bo odrinil kam na jug; vsaj o domačem kraju ne bo več kaj čul.

Konec avgusta je dobil zopet pismo od krojača. Pisal je:

Ljubi Tevž, bik zabikjeni!

Na Malo Gospojnico pridem v Maribor in bom okoli enajstih pri »Grozdu«. Pridi gotovo tja, ker moram s Teboj govoriti. Če ne prideš, pošljem vse mariborske policaje pote. Torej glej, da se mi ne spustiš v smuk, ker Te bom tako dolgo lovil, da Te ulovim! Medtem ostanem Tvoj zvesti
stric Krištof.

Kaj hoče norčavi čudak? Gotovo ga pride v svate vabit. — Ne, ne pojde v Maribor. Toda če ne pojde, jo primaha in prirobanti mojster sem na graščino in ga spravi v še hujšo zadrego. Morda je tudi prav, če ga sreča; bo vsaj izvedel, kako je in kaj, in se bo znal za bodoče ravnati. — Tako se je odločil, da pojde na Malo Gospojnico v Maribor.

Na vse zgodaj je bil tisti dan pri frančiškanih v cerkvi in je pri štirih mašah opravil svojo pobožnost. Zelo pa se je moral otepati posvetnih misli, in čim bliže je bila enajsta, tem bolj je postal nemiren. Še preden je minula velika maša, je odšel h »Grozdu«

in poprašal po krojaču. Gospodar mu je koj pokazal gor in mu odprl vrata v eno od sob v prvem nadstropju. Tu je sedel Krištof, na mizi pred njim je stal liter vina in krožnik svinjine. Ko je zagledal Tevža, je skočil s stola, ga objel in zavpil:

»Krištof nebeški! Ali si, Tevž, ali nisi? Skoraj bi te ne bil spoznal. Od kdaj pa se ne briješ? Tako moški brkat si! Tak si mi po volji!«

Tevž se je otresel krojača in mu hladno ponudil roko.

»Bog te živi, Tevž!« je bil mojster še ves iz sebe od veselja, »Bog te živi! Tako sem te vesel! Že sem mislil, da te ne bo. Tedaj bi ti bil na vrh frančiškanske cerkve zlezal. Sedi, jej, pij — pij, Tevž, da se ti jezik razveže!«

Trčila sta, Tevž si je tudi nekoliko odrezal, govoril pa ni mnogo.

Mojster ga je nekaj časa meril, potem pa je široko zinil:

»Tevž, zdaj me poslušaj! Prošnjo imam. Da ti po resnici povem: denar, ki si mi ga dal, mi dela hude skrbi — tiho bodi in ne moti me, najprej bom jaz govoril, potem pa ti lahko za mojega deli do Sinsveti govoriš! ... Veš, bojim se, da bi kaka vojna prišla ali pa da bi denar spet prišel ob veljavo. Zato ga nalagam v zemljo. V Podkraju sem že kupil hišo in nekaj sveta. Zdaj sem kupil še Staneče v Hrastju: vse, kakor stoji in leži, šest glav živine v hlevu. Dokler sem pri moči, da šivam, ne maram sam tja. Zato iščem najemnika. Kar tako vsakemu pa grunta ne dam, da mi ga ne izmolze in odere. Tebi ga zaupam. Štiri tisoč dinarjev mi boš na leto plačal. To je zate prav, zame pa tudi. Sam svoj postaneš, z mlekom si boš lepo zaslužil, meni pa tudi dobro storiš. Zdaj zini in govori! Sprejeti pač moraš!«

Tevž se je zdrznil in je počasi stisnil skozi zobe:

»Zopet mi hočete zastonj —«

»Ne, ne!« je ugovarjal mojster. »Še paře ne! Če mi ne boš točno plačeval, te bom tožil in nagnal.«

»Hrastje mi je preveč blizu Podkraja.«

»Blizu, da! Ko je dobre tri ure od nas! Leto in dan ti ne pride Podkrajčan v Hrastje. Sicer te pa Podkrajčani tudi ne bi snedli; si premedel in suh.«

»Kaj bom kmetoval, ko sem sam?!«

»Večno tudi ne boš sam. Saj se boš moral oženiti.«

»Oženiti? S kom pa?«

»Hahaha, to boš menda sam vedel! Če se ne motim, hehehe, imaš že več let svojo!«

Tevžu je udarila kri v glavo.

»Vi! Vi!« je zavpil. »Za norca me hočete imeti?«

»Ali se ti meša?« se je zavzel krojač. »To vendar niso norci, če te tvojega dekleta spomnim. Sramovati se ti pa take tudi ni treba! Marté se ti ni treba sramovati!«

»Saj ste mi vendar pisali, da bo vašega Jurija vzela!« je sopihal Tevž.

»Osel! Norec! Bedak! Kaj takega ti nikoli nisem pisal!«

»Črno na belem stoji v vašem pismu, da se imata Zvonikova in vaš rada in da se o Šmihelci vzameta.«

Sedaj se je Krištof na ves glas zakrohotal:

»Hehehehehe... To je res! Ampak tisti Zvonikovi, ki se je z mojim spletla, ni ime Marta, ampak Mojcka!«

»Kaj? Kaj? Mojcko jemlje?« je vpil Tevž ves iz sebe. »Ta je vendar premlada!«

»Z enaindvajsetim letom dekcle ni več premlado.«

»Ali vi mi niste pisali, da je Mojcka!«

»Mi je ime pač v peresu obtičalo. Saj veš, kaka fuflja sem — takemu se vse pripeti.«

Zopet se je na široko zarežal in tako čudno mežikal, da človek ni vedel, ali bi mu verjel, da je res le slučajno izpustil v pismu Mojckino ime, ali pa je storil to nalašč.

»Za nos ste me potegnili!« se je jezil Tevž.

»Ne! Ti si se sam, hehehe!«

»Še v spanju bi mi ne bilo prišlo na misel, da se Mojcka ženi.«

»Vprašal bi bil! Venomer sem čakal, da prideš, hehehe!«

»Kako bi bil mogel priti! — Kaj pa počne Marta?«

»Žalostna je kakor verna duša in vedno bolj blede.«

»Zakaj vendar? Kaj ji je?«

»Kaj? Po očetu žaluje, potem pa še po nekom; ta patron ji je najprej lepo govoril, potem pa besedo snedel in jo pustil.«

»To ni res! Besede nisem snedel! Če ... če ...«

»Zaradi mene stori, kakor hočeš! Lepo pa ni, kar si z dekletom napravil... Toda zaradi teh reči nisem prišel v Maribor, ampak zaradi Stanečega. Preudari, ali sprejmeš! Za trenutek bom odšel po opravkih. Ko se vrnem, hočem vedeti, kako si se odločil.«

Odracal je, zunaj pa se je kar dušil, tako ga je silil smeh. Tevž pa je notri razburjeno meril sobo po dolgem in počrez. Ne na Staneče, ne na kak dom ni mislil, ampak samo na Marto. Vse misli pa so mu onemogle in obstal je pred oknom, ves bolan od hrepenenja, in se topo zagledal na ulico. Tedajci so se vrata potihoma odprla. Obrnil se je in od iznenadenja zazijal. Pri durih je stalo lepo, zrastno dekle... Za božjo voljo, bila je... res, Marta! Nekoliko je bila blede, shujšala pa ni medtem prav nič. Lepa je bila ko nekdaj... Nekaj časa ga je gledala, potem pa rekla s svojim zvonkim glasom:

»Oprostite, zmotila sem se —«

»Marta!« je vzkliknil. »Kam pa hočeš? Koga iščeš?«

Tedaj jo je streslo, ustnice so ji zatrepetale in zasula je v jok. Prvič jo je videl jokajočo. Stopil je k nji, jo prijel za roko in dejal mehko:

»Kaj ti je, Marta? Zakaj se jočeš?«

»Tevž, Tevž!« je ihtela; »moj Bog, še spoznala te nisem.«

»Zato se ti ni treba jokati. Tiho bodi! Glej, saj sem jaz!«

»Tevž — gotovo si hud name, kaj?«

»Prav čisto nič! Zakaj pa? Ti, ti bi pač mogla biti huda name... Povej, povej, kako pa, da si sem prišla!«

»Saj si me klical.«

»Jaz?«

»Da — ali ni res?« je zajecljala. »Mojster Močilnik mi je pravil, da si mu pisal, da moraš z menoj govoriti. Zato sem danes sem k frančiškonom priromala... Menda se mi ni nalagal?«

Zopet jo je posilil jok.

»O, ta norčavež!« je vzkliknil Tevž. »Kdo bi si bil mislil, da bo tako zanko spletel! Zdaj pa se nikar ne joči več, Marta! Vse je prav in od srca se veselim, da se morem s teboj zmeniti. Ko bi bil kak angel iz nebes prišel, bi se ne bil mogel bolj razveseliti, kakor sem se tebe. Na vsem svetu mi ni nihče tako ljub kakor ti — in danes se morava zmeniti.«

Z belim robčkom si je obrisala solze in ga pogledala svetlo in goreče ter dejala z napol otožnim, napol blaženim smehljajem:

»Tevž, zdaj si zopet dober kakor nekdanj... pred ono nesrečo. Ampak v obraz si drugačen.«

»Tako? Tako? Mi je že mojster rekel, da sem brkat. Če pa ti hočeš, se bom še danes obril.«

»Ne, ne,« je branila; »lepo se ti poda. Nikoli mi nisi bil tako všeč kakor danes.«

»Ti pa tudi še nikoli nisi bila tako lepa,« se ji je laskal. »Da se tako po naše domače nosiš, to mi je zelo po godu.«

»V Podkraju sem se udomačila in po podkrajsko domače se nosim,« je dejala in se z rahlo gizdavostjo ozrla po svoji čedni kmečki obleki.

Res, kar veselje je bilo gledati lepo dekle v preprosti kmečki obleki — vse drugače, kakor tista vaška dekleta, ki se po mestno šemijo. Tevž si kar ni mogel napasti oči.

»Marta, pozabi vse, kar je bilo nerodnega, in daj mi zopet besedo in srce — in bodiva si dobra!«

»Rada,« je dejala prisrčno; »moje srce je bilo zmerom tvoje, tudi v najhujših časih.«

»Moje pa tvoje... Zdaj naju pa nič ne sme več ločiti. — Marta, ali ti je prav, če bom skrbel, da se čim preje vzameva?«

»Meni je po volji. Saj na vsem svetu nimam nikogar, ki bi mi bil bližji od tebe.«

»Tedaj greva na Staneče. Veš, mojster Krištof mi je ponudil Staneče v najem. Ti o tem še ničesar ne veš.«

»Pač, pravil mi je, da ti bo Staneče ponudil. Le pojdi, le — pomagala ti bom. O, kako se veselim!«

»Brez tebe ne bi bil; zdaj pa me silno veseli... Bogastva ti ne morem nuditi. Nekaj pa ti obljubim. Delal bom in garal bom, da ti bom lepo postlal. Da, dobro ti mora biti pri meni.«

»Ne, tako ne! Delala bova oba. Ne vem si lepšega kakor zate delati.«

»To bova vse še videla... Zdaj pa še nekaj! Čisto na prazno gnezdo se ne moreva vzeti — moja bogatija pa bo le za največjo silo, toliko, da si kupiva najpotrebnejšo opravo.«

»Tevž, po očetu sem dobila osemnajst tisoč dinarjev. To veselje boš meni pustil, da bom najin dom uredila. Ženske se na to bolj spoznamo kakor moški. V štirih, petih tednih bo vse v redu.«

»Ali Marta, to je tvoj denar!... Škoda je zanj.«

»Kar je moje, je tvoje, in kar je tvoje, je moje. Zdaj se ne bova ločila. Ne le dinarje, mnogo, mnogo več si bova dala.«

»Marta! Moja dobra Marta!«

Tedaj so se odprle duri in izza teh je prikukal mojster Krištof s svojo cvetočo glavo in smeje se je vprašal:

»Ali sta se nakregala? Ali smem priti?«

Ko je videl njuna obraza, ki sta od sreče sijala, je vstopil, prijel Tevža za rokav in rekel:

»No, Tevž, ali pojdeš na Staneče?«

»Da, in Marta tudi!« je odvrnil Tevž veselo; »glej jo, mojo gospodinjo! Še preden nastopim, se bova vzela.«

Zdaj je iz krojača bruhnilo, da se ni mogel držati:

»Hehehehehehehehe! Torej sem prav izračunal! Dadadada, gore in doline se znajdejo, ljudje pa ne. Ljudi je treba za glavo prijeti in treskati ž njimi, da jim zvezde posvetijo.«

»Da ste pa vi, stric Jurij, tako vseh muh polni, tega bi si pa nikoli ne bil mislil,« je rekel Tevž dobre volje.

»Hehehe, malokdo spozna, da so krojači največji umetniki na zemlji. Takle pravi krojač ti vse zakrpa in polika: hlače, jopiče in — srca, hehehe!... Ali si zadovoljen z menoj?«

»Da, zadovoljen, še kako! Ne morem se vam zahvaliti, stric — ljubi stric! Zdaj šele vem, kako ste dobri. Oprostite mi, ker sem bil večkrat zarobljen!«

»Kaj ti bom odpuščal! Mladost je norost. Saj sem bil v mladih letih sam tudi tak. Krivico smo ti pa vsi delali. No, kaj moremo, hehehe!«

Na glas se je zasmeljal in vendar so mu po obrazu trkljale debele solze. Zamahnil je in zahreščal:

»Kar je bilo, je bilo... Otroka, danes je lep dan. Zaliti in zabeliti ga moramo!«

Odprl je vrata in zavpil na hodnik:

»He, krčmar! . . . Ali naj stradamo in žejo trpimo, ko nam iz kuhinje take dišave vstajajo?«

Ko je priteklo dekle, je naročil bogato kosilo in najboljšega vina. Danes je bil židane volje. Medtem ko so jedli in pili, je zbijal norce in jih tresel iz rokava, da onadva sploh do besede nista prišla. Sicer pa se jima itak ni ljubilo govoriti; često pa sta se drug drugemu vsa srečna nasmehljala.

Sedem tednov pozneje, v pondeljek po žegnanski nedelji, so se trije pari oženili, dva para v domači fari, Tevž in Marta pa v Mariboru v frančiškanski cerkvi. Poročal ju je nekdanji podkrajski kaplan, ki je bil zdaj župnik, nekdanji in sedanji zopetni prijatelj Tevžev. Na obedu so se vsi trije pari zbrali v Mariboru; razen ženinov in nevest so bili le še gospod župnik, mojster Krištof in mlajši Zvonikov sin.

Čeprav je bila družba majhna, je bila dobre volje. Od nevest je bila Mojcka najbolj glasna. Venomer je tiščala v svojega mladega moža, tisoč reči ga je izpraševala in se sladko smejala. Rezka je bila bolj plaha in tiha in se je vsa srečna smehljala zase. Najlepša med njimi je bila Marta, izmed ženinov pa najpostavnejši — Tevž.

Sredi obeda se je dvignil župnik in govoril pri-srčne besede. Dejal je, da so si vsi trije ženini in vse tri neveste zaslužile blagoslov, ki ga obeta četrta božja zapoved, in Bog jih bo osrečil.

Ko so po tem govoru trčili, je vstal krojač in zaropotal s svojim stolom.

»Krištof nebeški,« je začel govoriti, »prav za prav bi moral danes biti tiho in se za ušesi čohati, kajti to ni mala reč: na en dan tri otroke oženiti. Da, tri; kajti tudi Tevž je moj. Dejal bi, da sem ga v bolečinah rodil, to se pravi, spametoval, in Tevž je mojega ljubega bratranca sin. Ne bom dolgo govoril, nekaj pa moram vendar povedati. Otroci, lepo se imejte in na Boga nikar ne pozabite! Če boste pridni kakor jaz — to se pravi, kakor bi jaz bil moral biti, potem bo vse prav . . . Zdaj pa še nekaj! Spodobi se, da kot vaš oče vsakemu kaj za spomin dam na ta slovesni dan. Rezka in Mojcka sta svoje že dobili. Nekaj pa mora še moja najnovejša hčerka Marta dobiti. Njej dam zdaj majhno darilo in jo prosim, naj ga sprejme.«

Pri teh besedah je vzel iz žepa veliko, zapečateno pismo in ga dal Marti. Tevž je široko pogledal, Marta pa je obračala pismo in ni vedela kaj z njim. Dala ga je Tevžu.

»Ne, ne, njegovo ni, samo tvoje je, samo tvoje!« je ugovarjal mojster.

Tevž ga je odprl in vrnil Marti. Ta je vzela iz ovitka pisanje in ga jela brati; pri tem je zdaj zardela, zdaj prebledela, kajti pisanje je bilo prava pravilna notarska listina, v kateri je stalo zapisano, da daruje Jurij Močilnik Marti Jakopič roj. Zvonik Stanečo kmetijo v Hrastju z vsem, kakor stoji in leži.

Marti so se tresle roke, ko je podala listino Tevžu. Komaj je ta pisanje pogledal, se mu je obraz zmračil.

»Sprejmi, Marta! — Pametna bodi!« so jo vsi silili, ker so že vedeli, kaj je.

»To je preveč, mnogo preveč,« je jecala.

Tedaj je zarohnel mojster:

»Krištof in Golijat, Tevž, ne bodi bik! Naj napravi Marta s svojim, kar hoče! Tvoje ni nič, tebi še pare ne dam! Ampak svoji mladi ženki boš vendar kaj privoščil!«

Tevžu se je obraz razjasnil in prijazno je poki-mal ženi.

»Tevž, ali smem sprejeti?« ga je plaho vprašala.

»V božjem imenu!« je rekel, »saj je tvoje.«

Tedaj je vstala, stopila k mojstru, z obema rokama prijala njegovo desnico in vsa ganjena dejala:

»Ljubi, ljubi stric . . .«

Več ni mogla; zalile so jo solze. Tudi mojstru Krištofu so tekle po obrazu.

»Že vem, že vem, Marta,« je hreščal; »da, da, da, je že prav, ampak sama moraš imeti, sama zase. Ta bikec, ta bikec — njemu ne dam ničesar.«

Vsi so obstopili Marto in ji čestitali. Tudi Tevž ji je stisnil roko, ona pa mu je zašepetala na uho: »Zaradi tebe me veseli, samo zaradi tebe!«

Nekaj časa so še vsi srečni sedeli in bili židane volje. Ko so se poslavljali, je segel krojač Tevžu v roko in ga dolgo držal:

»Nič ne zameri, Tevž, ker tebi nisem ničesar dal! Kljub temu me imej rad!«

»Moj dobri, moj dobri stric!« je odvrnil Tevž globoko ganjen. »Kaj vse ste vi meni storili, to vem le jaz in ve le Bog. Pozabil tega ne bom nikoli.«

Ona dva para sta še isti dan odšla na Brezje, Tevž in Marta pa na svoj novi dom na Staneče.

Tevž zadnjih štirinajst dni ni bil tu, ker ni maral biti v tem času preblizu neveste. Zdaj se ni mogel načuditi, ko je videl, kako skoroda razkošno je Marta medtem opremila hišo. Od srebrnega kropilnika pri vratih pa do pisanih podob svetnikov na stenah in svetlih zaves na oknih se je vse bleščalo.

»Marta!« je vzkliknil. »Da boš tako lepo opravila, bi ne bil verjel. Zdi se mi, da sem v malih nebesih.«

»In vse je najino,« je rekla žareča od sreče.

»Tvoje je, Marta, in tega sem najbolj vesel!«

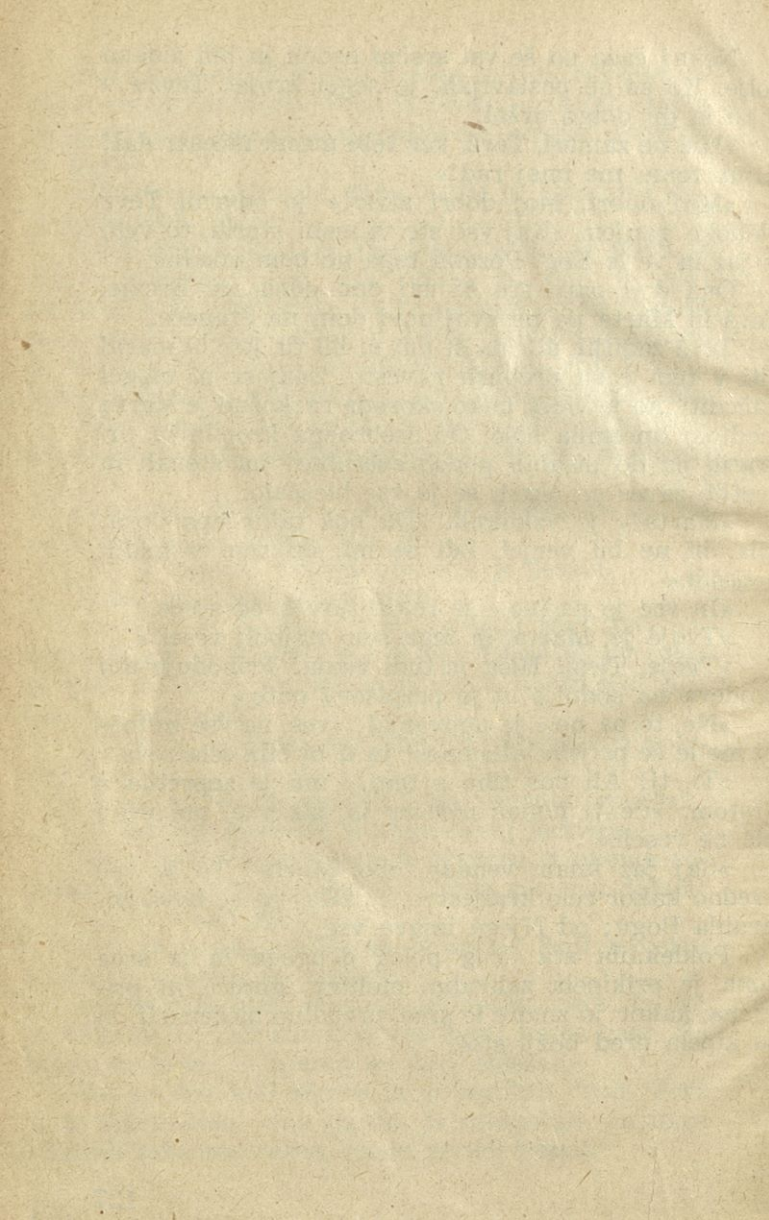
»Tvoje, Tevž! Hiša je tudi tvoja! Prihodnje dni pojdeva na sodnijo in jo prepíševa nate.«

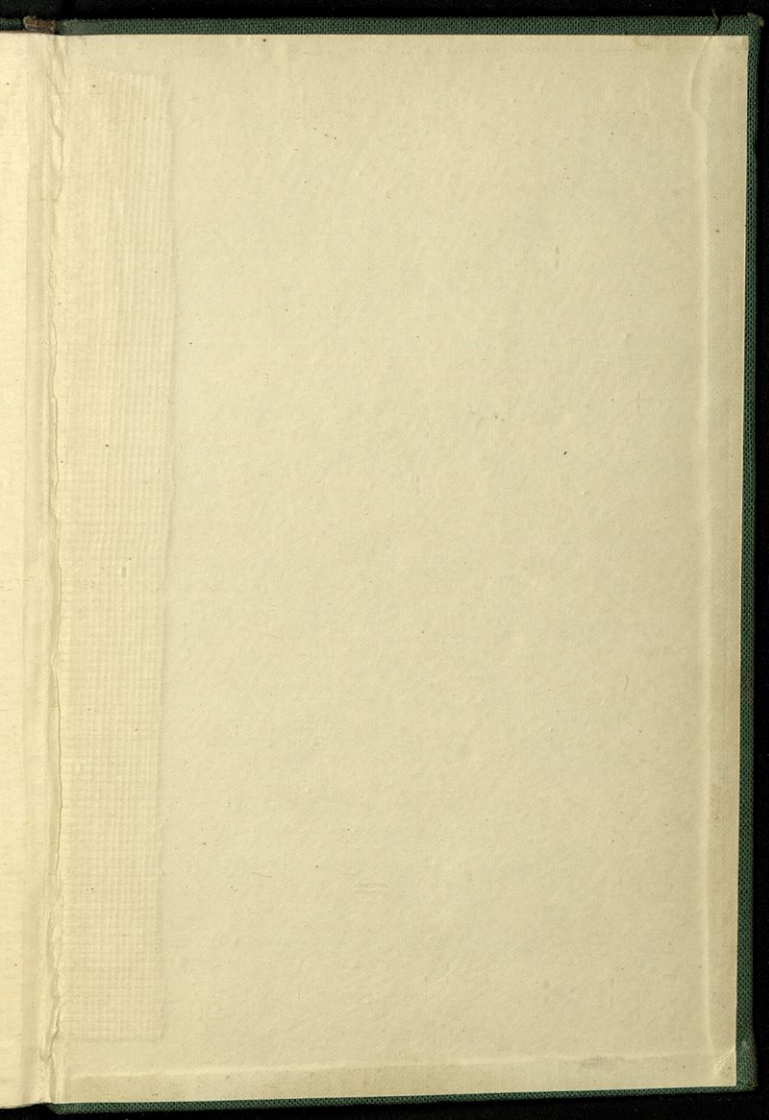
»Ne, to pa ne,« je ugovarjal; »veš, na vse zadnje bi me le še prijela lakomnost in ti bi bila cela reva.«

»Ti, ti! Ali boš tiho s tem!« mu je zapretila s prstom. »Če ti nimaš ničesar in jaz vse, me prav nič ne veseli.«

»Saj jaz imam vendar tebe, Marta! To je več vredno kakor celo kraljestvo . . . Zdaj pa se bova zahvalila Bogu; od Njega imava vse.«

Pokleknila sta drug poleg drugega in iz srca jima je priklopela zahvalna molitev, goreča in pristrčna, kakor jo zmore le srce, prepolino blaženosti, in je klopela pred božji stol.

Univerzitetna knjižnica Maribor

S

705/115

000503260

COBISS